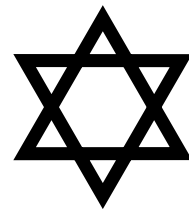

ב.ו.ל.ט.י.ן

ב ט א ו ן א י ג ו ד י ו צ א י ס י ן

שנה 53 גליון מס' 389

ספטמבר-אוקטובר 2006 ♦ אלול תשס"ו-תשרי תשס"ז מוסף עברי
www.jewsofchina.org

שנה טובה ומבורכת!

חתימת הסכם שיתוף פעולה בין דאולי-פריסטאן בחרבין
ומושב עמיקם 21/6/2006

קבלת פנים אצל סגן ראש עיריית חרבין מר Shi Wenqing

חתימת ההסכם משמאל לימין:

ערן רוזן, אריה שרון,

רשא ותדי קאופמן,

סגן ראש עיריית חרבין

מר Shi Wenqing,

יו"ר האקדמיה מר ציו ווי,

ראש מינהל המחוז דאולי

בתמונה משתתפי הסעודה החגיגית
שנערכה ע"י סגן ראש עיריית חרבין

תוכן העניינים

איגוד יוצאי סין

נוסד ב-1951

תל-אביב, "בית-פונבה",

רח' גרוזנברג 13,

e-mail: igud-sin@013.net

טל. 03-5171997

פקס. 03-5161631

"מטרת האיגוד היא לארגן את תושבי סין והמזרח הרחוק לשעבר לסייע הדדי ולשיתוף-פעולה".

(מתוך תקנון האגודה)

עורך ראשי: תדי קאופמן

סגנית עורך מוסף עברי: יהודית ביין

חברי המערכת: יהודית ביין,

אורי ביין, תדי קאופמן, יוסי קליין

ויהודית סנדל

מטרות ה"בוליטין"

מופיע מ-1954

בהוציאם לאור את ה"בוליטין", איגוד יוצאי סין בישראל שואף לענות על הצרכים שלהלן:

1. לעודד את תחושת השותפות בין תושבי הקהילה היהודית לשעבר של סין.

2. לקיים ערוץ של קשר בין יוצאי סין בישראל ובגולה.

3. לסייע באיסוף, שימור והוצאה-לאור של מסמכים היסטוריים העוסקים בחיי אותה קהילה.

4. לסייע לאיגוד יוצאי סין במילוי מטרותיו, במיוחד אלה שעוסקים בסיוע סוציאלי ובמלגות חינוכיות לבני דור ההמשך של יוצאי סין בישראל.

כתובתנו החדשה:

איגוד יוצאי סין

ת.ד. 29786

תל אביב 61297

Kindly note our new address:

Igud Yotzei Sin

P/O/B/ 29786

Tel Aviv 61297 Israel

3	ת. קאופמן	דבר העורך
4		מזל טוב
5		באיגוד יוצאי סין
6	מ. בן-אברהם	כנס בין לאומי בחרבין
8		חרבין-יוני 2006
9	ת. קאופמן	מ"ח"י היהודים" עד "בולטין"
11	י. קליין	חשיבותם ההיסטורית של ארכיוני יהדות סין
13	דר' א. שחן	סמינר בחרבין
14	ת. קאופמן	מועדון מסחרי
15	נ. אולמרט	כותל המזרח הרחוק
17	שן יונג לונג	15 שנה ליחסים הדיפלומטיים
18	ז. גולדשמיט ופ. סופר	משפחת אסתר ונדל
19	דר' א. קאופמן	רופא המחנה
22		מיומן הידידות
23		משפחת ליכומנוב בחרבין
24	ת. קאופמן	מלון "מודרן"
25	ה. שני	אני אוהבת את שנחאי
26	א.פ. רובין	כינוס ותיקי שנחאי
28	ה. בסין	מנצ'וריה העיירה שלי
29	י. ביין	ביקור בחרבין
30	ה. בת-חיים	מסיביר לנהריה
32	מ. רינסקי	ביוגרפיה של עלייה
36	מ. ביהובסקי בייסט	עיני הסינית
37	ג. כצף	חדשות מסן פרנציסקו
38	ע. פרת	לזכרו של שש
39		בית הקברות בחרבין
40		שלטי זיכרון בחרבין

חלוקת מלגות 2006-2007

חלוקת מלגות לילדים, נכדים ונינים של יוצאי סין חברי אגוד יוצאי סין (לא כולל בני/בנות זוגם), הלומדים במוסדות השכלה גבוהה בישראל בלבד, תיערך בחנוכה, ביום רביעי 20 בדצמבר 2006.

המעוניינים בקבלת המלגה שעומדים בתנאים הנ"ל מתבקשים להעביר "טופס בקשה למלגה" ממולא, בליווי מסמכים נדרשים למשרד איגוד יוצאי סין, ת"ד 29786 תל אביב 61297, או בפקס' 03-5161631 או בדוא"ל: igud-sin@013.net עד ה-15 באוקטובר 2006. טפסי בקשה שיתקבלו לאחר תאריך זה לא יענו.

ניתן לקבל את טופס הבקשה ע"י פנייה למשרד האיגוד בטלפון 03-5171997 או בדוא"ל. לאחר קבלת הטופס והמסמכים, תידון הבקשה ותאושר ע"י ועדת המלגות של איגוד יוצאי סין. סטודנטים שבקשותיהם תאושרנה, יקבלו הזמנה לטקס חלוקת המלגות. נוכחות בטקס - תנאי לקבלת המלגה.

על סדר היום

תודה לחרבין

עברו כבר כמעט שלושה חודשים מאז אותם ימים בלתי נשכחים בחרבין שהגורל העניק לנו להיות בין המשתתפים המאושרים בסמינר להיסטוריה ולתרבות של יהודי חרבין.

אמנם עברו הרבה ימים, אבל, כמו אז כן אתה, במבנה המשוחזר של בית הכנסת החדש, הלב שלי פועם בהתרגשות. הפעם אנחנו היינו מעטים. לא 100 איש כפי שזה היה בסמינר הראשון ב-2004. בפעם הזאת היינו כ-25 איש בלבד אבל, מה שאנחנו חוונו בכניסה לבית הכנסת, במדרגות, באולם הראשי ובמרפסות של בית הכנסת החדש באותה שבת ה-16 ביוני, קורה רק פעם אחת בחיים.

השבת הזו לקחה אותנו חזרה בזמן לשנת 1921 כשחנכו לראשונה את בית הכנסת החדש. והנה, אנחנו פה פעם נוספת כעבור 85 שנים.

אנחנו - כלומר הילדים והנכדים של אותם המשתתפים שחנכו את בית הכנסת החדש, שנים רבות קודם לכן.

אני ראיתי אותם באותו אולם: את הורי, את אחותי, סבי וסבת, את אמו של יוסי קליין ואת הוריה. את כל משפחת קרול. את הוריה, ואת סבה וסבתה של יאנה ליברמן, הוריה וכל משפחתה של תמר רוזנסקי - משפחת פוניבייבשסקי. אבא ואמא, סבא וסבתא ודוד עמרם אולמרט, הוריו וכל משפחתו של אלעד רוזן-רוזנשצ'יקוב ועוד רבים וטובים ששמותיהם חרוטים באותיות זהב על לוחות ההיסטוריה של יהדות חרבין.

יתכן שבית הכנסת החדש שנחנך לפני כ-85 שנה, נראה היום בדיוק כפי שהוא היה אז, אולם, בשנת 1949, כשאני עזבתי את חרבין, בית הכנסת כבר לא היה באותו מצב.

ב-16 ביוני נחנכה תערוכה מתמדת של ההיסטוריה של יהדות חרבין. קודם כל, זה היה חג של שחזור בניין בית הכנסת, אחד מהבניינים היפים בעיר, גם מבחוץ וגם מבפנים.

והתערוכה עצמה!

אנחנו התפעלנו מתערוכת הצילומים

של חרבין כולל שני בתי כנסת, בית אבות, גימנסיה ובית חולים, הוצבו שלטי זיכרון ב-3 שפות: סינית, עברית ואנגלית. יהודים אוהבים תמיד לשאול למה... למה העם הסיני עושה את כל הדברים הללו בחרבין?

לשאלה למה שונאים אותנו, יש הרבה תשובות: שונאים אותנו בגלל הכישרונות שלנו, בגלל שאנו מסרבים להיעלם מפני האדמה. אז למה פתאום אוהבים אותנו? למה העיר חרבין טורחת ועושה את כל המעשים האלה לכבודנו?

כנראה שיש עמים שמעריכים ואוהדים אותנו, והעם הסיני הוא אחד מהם. תודה לך העיר חרבין המופלאה. תודה רבה לך עם עתיק ותודה לך ארץ גדולה.

ראש השנה שמח

אנחנו עומדים בפתחה של שנה חדשה, 5767 שנים לפי לוח השנה העברי.

השנה שעברה לא הייתה קלה לעם ישראל. הטרור נמשך והקורבנות של עם ישראל בפרק זמן זה מונים עשרות אזרחים חפים מפשע. למרות זאת, מדינת ישראל פורחת, מתעצמת וגדלה בכל יום.

גם בחזית שלנו, התאחדות עולי סין היו ימים לא קלים. עוזבים אותנו אנשי הדור שהקימו את הארגון שלנו.

למרות שאנו מועטים היום: אנו ממשיכים לעבוד: כ-150 ילדים, נכדים ונינים של יוצאי סין, קבלו מלגות במשך השנה. בכל חודש, 99 מחברינו מקבלים תמיכה וסיוע חומרי.

הבולטין שלנו רואה אור בתדירות קבועה. אנו השתתפנו בארגון הפורום השני של היסטוריה יהדות חרבין, בבית פונבה מתקיימת פעילות ענפה - כמות המתנדבים לא קטנה והתורמים בישראל ובתפוצות לא מזניחים אותנו.

אנחנו על עומדים על סיפה של שנה החדשה בתקווה שיגיעו ימים טובים יותר, שלום וצמיחה.

חברים יקרים, אנו מאחלים לכם חג ראש השנה שמח.

שנערכה ב-2004, אולם מה שראינו ביוני 2006, עלה על כל הציפיות שלנו. כמה זמן, מאמץ, ידע, משאבים ובראש וראשונה אהבה הושקעו בתערוכה זו המעניקה תמונה מלאה של עברנו בעיר הזו.

כדאי לבוא לחרבין ולבקר בתערוכה, אולם יותר חשוב הוא, שאת התערוכה הזו יראו יהודים מישראל, מארה"ב, קנדה, אנגליה ואוסטרליה.

זו תערוכה יהודית אשר עוצבה, תוכננה והוקמה בידי סינים.

האם אנחנו יודעים על עוד תערוכות בעולם שערכו העמים בתוכם חיינו? אולי הם קיימים, אך הם לא רבים, וכל התערוכות והאנדרטאות הם פרי עמל הכפיים של העם שלנו.

בית העלמין היהודי בחרבין

עברו פחות משנתיים מאז ביקרנו שם לאחרונה ומאז השתנה הכל ללא הכר:

בית כנסת נבנה בכניסה לבית העלמין, החלונות של בית הכנסת הישן שוחזרו בצורה מדויקת, מגן דוד שהוצב מעל הבניין נראה ממרחק של קילומטרים רבים, בכניסה לבית העלמין הוצב מגן דוד משיש שחור.

בכניסה גם הוצב שלט המציין כי כאן נמצא בית העלמין היהודי של חרבין, ושלט נוסף עם ציטוט מדבריו של ראש ממשלת ישראל מר אהוד אולמרט המודה על הטיפול והתחזוקה המרשימים של בית העלמין. דברים שנאמרו בזמן ביקורו בחרבין.

מסביב לבית העלמין נבנתה גדר חדשה. שבילים רוצפו בלוחות אבן. כל זה נעשה לא לפי דרישתנו אלא ביוזמתה של עיריית חרבין.

שוחזרו מצבות והוצבו שלטי זיכרון מעל קברים ללא מצבות. כל זה ריגש כל אחד ואחד מאיתנו שביקר בבית העלמין ביוני השנה.

והסמינר המרשים עם הרצאות על ההיסטוריה היהודית בחרבין בהשתתפות 18 מרצים מסיין, ישראל, ארה"ב, צרפת ואוסטרליה.

על כל הבניינים שהיו שייכים לעברה היהודי

איגוד יוצאי סין מברך את אתי, את מאיר ואת כל המשפחה לרגל המאורע ומאחל לכולם בריאות, אושר והצלחה.

אורי בין - בן 70

לאורי בין, בעלה של יהודית בין (קרליק) מחרבין מלאו 70. אורי, חבר מערכת "בולטין" בעברית ועובד בהתנדבות בהגהתו. איגוד יוצאי סין מברך את אורי, יהודית ואת כל משפחת בין במאורע המשמח ומאחל לכולם בריאות, אושר ואריכות ימים.

שמחה בבית משפחת בין

ליהודית בין (קרליק) מחרבין נולדה נכדה בשם תאיר. התינוקת נולדה לבת טלי (בין) ולבעלה שחר גבע. איגוד יוצאי סין מברך את משפחת בין לרגל המאורע המשמח ומאחל לכולם בריאות, אושר והצלחה.

שמחה במשפחת ברשדסקי

לידידינו בובי ברשדסקי מטינצ'ין ושנחאי ולרעייתו פנינה נולד נכד איל-יעקב. זהו בנם של מיכל (ברשדסקי) ובעלה אסף בן-עמי. טכס "ברית המילה" נערך ב-29 ביוני בירושלים. איגוד יוצאי סין מברך את בובי, פנינה וכל משפחת ברשדסקי להולדת הבן-הנכד ומאחל לכולם אושר, בריאות והצלחה.

אתי גיננסקי בת 70

לידידתנו משנחאי, אתי גיננסקי (לשעבר בין) מלאו 70. ב-9 ביולי, יום א' ציינו בפגישתנו השבועית את יום הולדתה. לחגיגה ב"בית פונבה" הגיעו בעלה מאיר ובנה עם רעייתו ושני ילדיו. ת. קאופמן ברך את בעלת השמחה במלים חמות וציין את פעילותה באיגוד. כמו כן, התכבדו כולם בעוגת יום הולדת מפוארת.

מרה ברודסקי - בת 90

ב-22 באוגוסט מלאו למרה ברודסקי 90 שנה. מרה פעילה בסניף איגוד יוצאי סין בחיפה. איגוד יוצאי סין מברך את מרה ומאחל לה ולמשפחתה בריאות והצלחה.

איזי שני - בן 90

90 שנה מלאו לאיזי שני, בעלה של רות שני משנחאי (הונקיו). איזי משתייך לקבוצה נפלאה של אנשים שתרמו רבות למדינת ישראל. קיבוץ אפיקים, "הגנה", צה"ל, ציר ישראל במדינות דרום אמריקה. מאחורי הקריירה של קבוצניק, קצין ודיפלומט מסתתרת אישיות של אדם אינטליגנטי, תרבותי ובעיקר, בעל קסם אישי רב הכובש באישיותו החמה כל אדם שהכיר לאורך חייו. לאיזי ורות אנו מאחלים בריאות ואושר עד 120

יום עצמאות ה-58 של ישראל בסין

סין-ישראל וההקשר היהודי - חדש ומיוחד!
 פרופ' יצחק שיחור
 בשיתוף עם החוג ללימודי מזרח אסיה, אוניברסיטת חיפה
 יום ה' אחה"צ

הקהילות היהודיות בסין, שורשיהן ותרומתן להיסטוריה, לתרבות ולתהליכים המדיניים והפוליטיים בסין; יחסי ישראל - סין

בקרו באתר המכון
www.avshalom-inst.co.il

להרשמה: 03-6990735, 03-6994924

מכון אבשלום. המכון הראשון ללימודי ארץ ישראל.
 רח' שושנה פרסיץ 15 (בנין מכללת לוינסקי), תל-אביב. חניה חינם
 מכון ע"ש ח. אבשלום - ע.ר. מיסודה של הסתדרות העובדים הכללית החדשה

באיגוד יוצאי סין

קרן מילגות לזכר גרי אומנסקי

שנה חלפה מאז נפטר גרי אומנסקי מחרבין. במשך שנים ארוכות היה גרי פעיל באיגוד יוצאי סין, היה חבר בוועדת ביקורת של האיגוד. גרי ורעייתו שרה היו ממיסדי מושב עמיקם.

עם תום שנה למותו, תרמה רעייתו שרה 5,000 שקל לקרן מלגות לזכר בעלה גרי אומנסקי.

איגוד יוצאי סין מברך את שרה על תרומתה הנדיבה ומאחל לה ולכל המשפחה בריאות והצלחה מרובה.

קבלת פנים אצל שגריר סין בישראל

כב' שגריר סין בישראל, מר צ'ן יונלון ערך ב-11 ביוני ערב חגיגי לרגל השנה ה-15 לכינון היחסים בין ישראל לסין.

כמתאים מוזמנים הגיעו למפגש החגיגי, ביניהם נכחו נציגים מטעם הממשלה וכן מחוגים נרחבים של החברה הישראלית.

בין המבשרים - שגריר סין בישראל צ'ן יונלון, סגן ראש הממשלה שמעון פרס, שרת החוץ ציפי ליבני ושר התיירות יצחק הרצוג.

בקהל נכחו זאב סופוט, משה בן-יעקב, אורה נמיר ויצחק שלו - לשעבר שגרירי ישראל בסין. את אגודת הידידות ישראל-סין וכן את איגוד יוצאי סין בישראל ייצגו רשא ותדי קאופמן.

תרומה ברוחב לב מאברשה גורביץ'

ידידנו מחרבין המתגורר היום בלוס אנג'לס, העניק תרומה רחבת לב בסך \$ 5000 לקרן לעזרה סוציאלית של איגוד יוצאי סין ולזכר קהילות יהודיות בסין.

במשך שנים, הקפיד אברשה גורביץ' לשמור על קשר הדוק עם איגוד יוצאי סין תוך מתן תרומות לארגון. בלוס-אנג'לס הוא פעיל במועדון של יוצאי ברית המועצות לשעבר. לא מכבר, הנציח את זכר הוריו על לוח הזכרון לקהילות יהודיות בסין בבית הכנסת. אנו מאחלים לאברשה בריאות, אריכות ימים והצלחה. אנו משוכנעים שהוא ימשיך לתמוך באיגוד יוצאי סין למען הנזקקים.

שגריר יפן ב"בית פונבה"

ממלא מקומו של שגריר יפן בישראל מר ריאוסה מיצוחי ורעייתו ביקרו ב"בית פונבה" ונפגשו עם ת. קאופמן.

על פי בקשתם, סיפר להם ת. קאופמן על גנרל ח'יגוצ', ועל יפנים אחרים שהיו ידידי היהודים בחרבין ובערים אחרות בתקופה הקשה של כיבוש מנצ'וריה.

כיום, מתנהל משא ומתן עם "יד ושם" על מתן התואר "חסיד אומות העולם" לגנרל ח'יגוצ'.

ביקור בבייג'ין

ב-21 ביוני, הגיעה המשלחת שהשתתפה בכנס על ההיסטוריה והתרבות של יהודי חרבין, לבייג'ין. המשלחת מנתה ששה חברים ובראשם תדי קאופמן ויוסי קליין. כמו כן היו

בקבוצה גם ר. קאופמן, י. ביי, ג. ברובינסקי וא. גולדרייך-אלון.

מר גאון, נציג הוועד המרכזי של אגודת ידידות בין סין לארצות שמחוץ לגבולותיה, פגש את המשלחת בשדה התעופה ומשם נסעו כולם לבית המלון "קפיטל" הנמצא במרכז בייג'ין, לא הרחק מכיכר טייאן - מן והעיר האסורה. בבוקר, במשך כשעתיים, רואיין ת. קאופמן בבניין אגודת הידידות, לטלוויזיה בבייג'ין. עם תום הראיון, הוזמנה המשלחת לארוחה חגיגית ע"י מנהלה של האגודה. מר פן צזיחו בירך את הבאים בחמימות ועמד על היחסים ארוכי השנים בין האגודה הסינית לבין אגודת ידידות ישראל-סין. בתשובה, הודה ת. קאופמן למר פן צזיחו על העבודה המשותפת בין שתי האגודות ועל יחסי הידידות בין שני העמים. י. קליין הגיש למר פן דגם של ירושלים, עשוי מכסף.

י. קליין וג. ברובינסקי נשאו בבייג'ין ליומיים נוספים, ואילו השאר עשו דרכם לישראל במטוס של חברת "אל-על" ב-22 ביוני.

תרומה נדיבה במלאות 90 לאידי שני

על פי בקשתו של אידי שני לרגל יום הולדתו ה-90, במקום מתנות נאספו תרומות בסך 3,200 שקל לקרן העזרה הסוציאלית של איגוד יוצאי סין.

איגוד יוצאי סין מברך מקרב לב את אידי ואת רות על רצונם להושיט עזרה לאיגוד יוצאי סין ומאחלים להם עד 120!

במקום פרחים לראש השנה

ידידים יקרים,

חג ראש השנה הולך ומתקרב, ואיגוד יוצאי סין, כמו בשנים שעברו, מוסיף להעניק לאלה המקבלים עזרה סוציאלית, סכום נוסף על התמיכה החודשית שהם מקבלים, כך נעשה פעמיים בשנה.

עפ"י הנתונים ב-1 ביוני 2006 אנו מושיטים עזרה סוציאלית חודשית ל-99 יוצאי סין בישראל. ברוב המקרים מדובר בקשישים, גלמודים וחולים. חלקם עולים חדשים שעלו ארצה מברמה לשעבר ושעזבו את סין עם פינוי עובדי מסילת הברזל הסינית-מזרחית וכן אחרי מלחמת העולם השנייה. מצבם של רבים מיוצאי סין אלה קשה מאוד, ובלי עזרת

סיפוק גדול מהשתתפות במעשה אצילי כל-כך - עזרה ליוצאי סין הנזקקים. פרחים נובלים מהר, ואילו מעשה עזרתכם מאפשר לקשט את ימיו של קשיש וגלמוד. את תרומתכם אנו מבקשים לשלוח לפי הכתובת:

איגוד יוצאי סין בישראל

ת.ד. 29786

תל-אביב 61297

בברכות נאמנות ובמיטב איחולים לחגים! שנה טובה ומבורכת!

בידידות,

הוועד המרכזי של איגוד יוצאי סין

יו"ר - ת. קאופמן

מ"מ יו"ר וגזבר - י. קליין

האיגוד, הם אינם יכולים לאזן את תקציבם. כולנו יודעים שבשנים האחרונות התמעט מאוד מספר התורמים הן בישראל והן בחו"ל. בהתאם לכך התמעטו מאוד סכומי הכסף המתקבלים לקרן עזרה סוציאלית. עם כל זה, מספר הנזקקים נותר גבוה כקודם. עזרה סוציאלית ליוצאי סין מסתכמת בסך של 100,000 דולר ארה"ב לשנה.

אנו פונים אליכם בבקשה לתרום לקרן עזרה סוציאלית במקום פרחים לחגים וכן במקום פרחים ומתנות לחגים אחרים, לימי הולדת וליובלות, לחתונות ולחגיגות משפחתיות אחרות. אנו נשלח הודעה מתאימה למי שהתרומה נעשתה לכבודו.

אנו סמוכים ובטוחים שהתורמים יקבלו

כנס בינלאומי על ההיסטוריה

והתרבות של יהודי חרבין

מאת: מתניה בן אברהם

בין ה-16 ל-20 ביוני 2006, התקיים כנס בינלאומי על ההיסטוריה והתרבות של יהודי חרבין. למעשה, היה זה סמינר שני. הראשון התקיים באוגוסט-ספטמבר 2004. כמו הכנס הנוכחי, גם הכנס הראשון אורגן על ידי האקדמיה למדעי החברה של חבל הילודז'יאן, עמותת ידידות ישראל-סין ואיגוד יוצאי סין בישראל. ההזמנה לכנס הראשון באה מטעם ראש עיריית חרבין, הפעם נשלחו ההזמנות בשמו של מושל חבל הילודז'יאן, אשר בירתה חרבין. ארגון הכנס בוצע על ידי האקדמיה למדעי החברה בחבל הילודז'יאן, שגרירות ישראל בסין, עמותת ידידות ישראל-סין, איגוד יוצאי סין בישראל, הוועד של המפלגה הקומוניסטית בסין - אזור חרבין דאולי (לשעבר פריסטון), חברת השקעות - אשר מלון "מודרן" נמצא

בבעלותה כמו גם נכסים רבים אחרים. חסות על הכנס ניתנה על ידי אוניברסיטת הילודז'יאן (בית הספר למדעים), החברה למזרחנות, החברה לתקשורת לאומית של בייג'ין, קונצרן כלכלי, ותחנת רדיו צפון-מזרח סין. נכחו בכנס 103 נציגים, מתוכם 72 סינים ו-31 מארצות אחרות. מישראל נכחו 18 איש: תדי קאופמן (ראש המשלחת), רשא קאופמן, יוסי קליין (ממלא מקום ראש המשלחת), אורה נמיר (לשעבר שגרירת ישראל בסין), ד"ר אביגדור שחן, יהודית ביי, גרי ברבינסקי, עמרם אולמרט (לשעבר נספח לענייני חקלאות בשגרירות ישראל בסין ואחיו של ראש-ממשלת ישראל אהוד אולמרט) ורעייתו רגינה אולמרט, שמואל וחנה מילר, אלה אלון-גולדרייך, עקיבא אושרוביץ', אתי אמיר, אריה שרון (ראש מועצת אלונה, שבתחומו נמצא מושב עמיקם), ערן רוזן (חבר במועצת אלונה), פרופ' דן בן-נענן (אוניברסיטת הילודז'יאן, מתגורר כיום בחרבין), שגריר ישראל בסין חיים יהודיע (אורח כבוד של הכנס).

מארה"ב הגיעו 6 נציגים: קונסול ארה"ב בשניאן (מוקדן) דוד קורנבלט ורעייתו, יעקב ולאה ליברמן (סן-דייגו), דוריק ותמרה רוז'נסקי (ניו-יורק). מאוסטרליה - פרופ' אברם ארליך (מרצה באוניברסיטת שנדון). מצרפת - ד"ר סבינה ברייאר (מנהלת ספריית טורגנייב מפריס). מרוסיה 5 נציגים: גורביץ' ליב גריגורייביץ' (סגן-מושל האוטונומיה היהודית), טויטמן לייב גריגורייביץ' (יו"ר הקהילה היהודית בכירובידג'אן), צאפ

ולדיסלב אברמוביץ' (צייר), מורוזובה טטינה אנטוליבנה (עתונאית) ומינדלין אללה נאומובנה.

יוזמי הכנס קיבלו את פני הבאים בשדה תעופה בחרבין ומשם עשו דרכם למלון "שנגרי-לה", הנמצא בסוף רחוב פוליצ'יסקיה לשעבר באזור צ'ינחה.

נציגי המשלחת הישראלית הגיעו לחרבין ביום ד', 15 ביוני לקראת ערב. בקבוצה היו ה. ות. קאופמן, י. קליין, י. ביי, ג. ברבינסקי וא. אלון-גולדרייך. אורה נמיר הגיעה לחרבין מאוסטרליה בבוקרו של אותו יום. נשיא האקדמיה למדעי החברה צ'ו ויי וקבוצת עוזרים פגשו את נציגי ישראל. באותו ערב, הזמנה הקבוצה על ידי הנשיא צ'ו ויי לארוחת ערב חגיגית בה נשא דברים תדי קאופמן. ביום שני, 16 ביוני, השתתפה המשלחת בפתיחה חגיגית של כנס בינלאומי בנושא משק החלב בו לקחו חלק נציגים מ-17 מדינות, בהם גם ישראל. שגריר ישראל בסין חיים יהודיע, אורה נמיר ותדי קאופמן היו אורחי כבוד. ארוחת צהריים חגיגית סיימה את פתיחת הכנס.

לאחר הארוחה נסעה המשלחת לבית הקברות היהודי. היה זה ביקור לא רשמי והקבוצה הישראלית מנתה רק עשרה אנשים. למרבה ההפתעה, בפתח בית הקברות ציפו למשלחת עיתונאים, נציגים מתחנות רדיו וטלוויזיה. למרות קוצר הזמן, נשא תדי קאופמן תפילת "אל מלא רחמים" ותפילת "קדיש" ליד כעשרים קברים. עם תום הביקור, שבה המשלחת למלון "שנגרי-לה" ובערב נערכה פגישה חגיגית בה נשאו דברים נשיא האקדמיה למדעי החברה צ'ו ויי ות. קאופמן. כך הסתיים היום הראשון בחרבין.

שבת, 17 ביוני, היה אחד הימים המרגשים ביותר של הכנס. באותו יום נפתח בית הכנסת החדש לאחר עבודת השחזור של הבניין. בפנים - תערוכה המוקדשת לעכרם של יהודי חרבין. ליד הבניין ובתוכו הצטופפו המונים. החגיגה התנהלה באולם הראשי, מרפסות הקומה השניה והשלישית מלאו מוזמנים.

דברים נרגשים נאמרו על ידי מנהלת המחלקה למידע של חבל הילודז'יאן גב' לי יאנצ'י, שגריר ישראל בסין מר חיים יהודיע, נשיא איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין. קאופמן, סגן-מושל חבל הילודז'יאן צ'ן

וידון, סגן-ראש העיר של חרבין שי נונסי, וכן קונסול ארה"ב בשניאן ד. קורנבלט. אורה נמיר, שגרירה לשעבר של ישראל בסין ופאן צ'ז'אנלין בעבר שגריר סין בישראל חתכו את הסרט בכניסה לתערוכה.

המשלחת מישראל הביאה עימה מתנות למארגני הכנס. ת. קאופמן הגיש הזמנה מקורית, מודפסת על משי, על פתיחת בית הכנסת החדש בשנת 1921 וספר תורה זעיר - שקיבל בזמנו כשי לבר מצווה שלו. יוסי קליין הגיש מגן מעוטר של ספר תורה עשוי כסף ועליו חרוט בניין בית הכנסת וכל עשרת הידידות - גם הם משנת 1921. יהודית ביי - נתנה במתנה את הטלית של אביה ז"ל. ד"ר סבינה ברייאר העבירה את הגרסה המלאה של עבודתה בפרשת כספה.

בקומה הראשונה של בית הכנסת, הוצגו שלוש תערוכות זמניות. אחת - מוקדשת לאלברט איינשטיין, השניה - לד"ר יעקב רוזנפלד והשלישית לישראל אפשטיין. בקומה השניה והשלישית תערוכות קבועות. אין לתאר את גודל העבודה, הידע והמשאבים הכספיים שהושקעו כאן. ההיסטוריה של יהודי חרבין מוצגת דרך תמונות, כל דבר שיש לו קשר כלשהו בין יהודים לעיר: בתי קהילה, בתי מגורים, עסקים, תמונות קבוצתיות, תמונות משפחתיות ובודדות. הסברים לכל מוצג בשפות סינית ואנגלית. על מנת לעבור על כל המוצגים, נדרשו כשלוש שעות. על כן, עם סיום החלק הטכסי שבה הקבוצה לתערוכה לעוד כשלוש שעות על מנת לשמוע הסברים מפיו של תדי.

ביציאה מבית הכנסת החדש נערך סיור באתרים יהודיים. הראשון - בית התמחו היהודי. גם כאן, הסביר תדי את כל הגורמים שחברו יחד בעבודתם למען יהודי העיר הנזקקים. יש לציין, שעל הבניינים היהודים לשעבר, כמו שני בתי הכנסת, בית תמחו, הגימנסיה היהודית ובית החולים היהודי ניתלו שלטי זכרון עם הסברים בשלוש שפות: סינית, אנגלית ועברית. בית הכנסת הישן, נמצא בפינת רחובות ארטילריסקיה וקוניה, כאן נעשה גם שפוץ חיצוני, מדרכה חדשה ועליה איורי מגן דוד. השיפוץ בתוך הבניין נמשכים אם כי יעודו החדש עדיין לא ברור. מבחוץ נתלה שלט זכרון.

בבניין הגימנסיה היהודית הסביר תדי קאופמן ארוכות על ההיסטוריה של הבניין וכן מוסדות שונים ששכנו בו וכנסים שהתקיימו

ש. ביניהם, כנס ציוני של המזרח הרחוק שנערך ב-1921. בזמנו, שכן כאן גם בית הספר המוסיקלי הראשון ע"ש גלזנוב. בניין המועדון המסחרי נראה מבחוץ כמו פעם, אך בפנים עבודות שיפוץ. קומה ראשונה ושניה שונו לחלוטין, רק המדרגות שהובילו לקומה השנייה, שם היה בזמנו בית הספר למסחר, נשארו כפי שהיו. עדיין נותרו החדרים ששימשו לחדר אוכל וחדר מורים. עם תום השיפוץ ישמש הבניין לאקדמיה למדעים. בית החולים היהודי משמש היום כבית חולים למחלות עיניים. גם כאן, לוח זכרון. מנהלת בית החולים וממלאת מקומה קיבלו את פני הבאים. בקומה השנייה נמצא חדר עבודתו של הרופא הראשי של בית החולים א. י. קאופמן. קרוב לבית החולים נמצאת מסעדת "טטוס" ועליה לוח זכרון בשפות רוסית, אנגלית וסינית. מסעדה שהייתה בזמנו בבעלות טטוס איבנוביץ-ת-אקופוב.

במלון "מודרן" נערכה ארוחת צהריים חגיגית לכל משתתפי הכנס. מר ליו פוסי, מנהל חברת "מודרן" נשא דברים נרגשים ות. קאופמן הגיש לו כשי צילום של המלון מתוך העיתון "יברייסקיה ז'זן" בשפה הרוסית שיצא לאור בזמנו בחרבין. הרצאתו של ת. קאופמן על ההיסטוריה של המלון ועל מקומו בחיי הקהילה היהודית נמשכה כמחצית השעה. עם תום הארוחה, יצאה המשלחת הישראלית לכנס הבינלאומי ה-17 למסחר, כלכלה וקאופרציה.

בערב, שוב קבלת פנים במלון "סינו-אואי" שנערכה על ידי המזכיר מר יו-סיאדו. ביום ראשון, ה-18 ביוני נפתח הכנס באופן רשמי במלון "שנגרי-לה".

בשעה 8.30 בבוקר נפתח הכנס ע"י גב' לי יאנצ'ז' מנהלת מחלקת ההסברה הממשלתית של חבל הילודז'אן. את הבאים בירך מר צ'ן יוידון סגן מושל החבל. הוא הקריא את ברכתו של נשיא מדינת ישראל משה קצב. את ברכתו של ראש ממשלת ישראל ואת ברכת שגריר סין בישראל הקריא עמרם אולמרט. בין המברכים: שגריר ישראל בסין ד"ר חיים יהודיע, יו"ר איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל סין. ת. קאופמן, סגן ראש עיריית חרבין שי ונסין, סגנו של מושל האוטונומיה היהודית ו.ס. גורביץ', קונסול ארה"ב בשניאן (מוקדן) ובחבל הילודז'אן דוד קורבליט, נשיא הקהילה היהודית בבירוידז'אן ג.ג. טויטמן, ראש העיר של אזור דאולי (לשעבר פריסטון) שי יאוסין, נשיא קונצרן "מודרן" ליו ריוסיאן ונשיא החברה לתרבות המזרח בבייג'ין צ'ן ביוחואה.

כל הנוכחים הצטלמו לתמונה קבוצתית ולאחר הפסקה קצרה החל החלק הראשון של ההרצאות. סך הכל 18 הרצאות, 8 - מרצים סינים ו-10 הרצאות מארצות אחרות (7-מישראל, 1- מארה"ב, 1 - מאוסטרליה, 1 - מצרפת). להלן רשימת ההרצאות:

1. אורה נמיר - משימתי בבייג'ין.
2. תדי קאופמן - מכתב העת "יברייסקיה ז'זן" בחרבין עד "בולטין של איגוד יוצאי סין".
3. לפני ההרצאה הקדיש ת. קאופמן מספר מילים לזכרו של פרופ. חיים תדמור.
4. יוסי קליין - המשמעות ההיסטורית לארכיון יהודי סין.
5. יעקב ליברמן - תחילת יציאת היהודים מסין.
6. ד"ר אביגדור שחן - מסע לחפוש שבטי ישראל האבודים בסין.
7. ד"ר סבינה ברייאר - קסם של חרבין.
8. פרופ. אברום ארליך - תכניות למימוש ידיות בין סינים ליהודים.
9. שמואל מילר - שחזור בית הכנסת בטיאנצ'ין והקמת מרכז לתרבות יהודית בעיר.
10. יודית בין - ילדותי בחרבין.
11. אריה שרון - על התישבות בעמיקם.
12. פאן צ'יאנלין - שליחותי בישראל.
13. פרופ. צ'ו יו - יחסי ידידות בין יהודים לסינים.
14. פרופ. יוד פו (שאנדון) - שיתופם של יהודים בפיתוח סין בת זמננו.
15. צ'ז'ין צ'ואו - גבורת העם היהודי בתקופת השואה וגבורת העם הסיני במלחמתם נגד יפן.
16. פרופ. לי שוסיאו - התנועה הציונית בחרבין.
17. פרופ. צ'ז'אן וואן (שנחאי) - השפעת הכיבוש היפני על חיי היהודים בחרבין.
18. פרופ. פו מינצ'ז'ין - מילים לזכר ישראל אפשטיין.
19. גב' ז'ן חייבו (חניאן) - התגייסות של יהודים למלחמה במחלות מדבקות בסין.
20. עם תום ההרצאות הוקרן סרט (DVD) - ברכתו של ראש ממשלת ישראל אהוד אולמרט בשפה האנגלית.
21. דברי סכום נאמרו על ידי נשיא האקדמיה למדעי החברה צ'ו וי ויו"ר איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין
22. ת. קאופמן. מר שי יאנסין, ראש העיר של אזור דאולי (פריסטון) אירגן ערב חגיגי ובירך את כל המשתתפים. מר צ'ו וי ות. קאופמן גם הם ברכו את הנוכחים. הערב הסתיים במופע מרהיב של לוליינים צעירים. למחרת, כל הפמליה יצאה ממלון "שנגרי לה" בכלי רכב מלווים במכוניות משטרה לבית הקברות היהודי. הביקור ארך שלוש שעות והותיר רושם עז על הנוכחים. יש לציין, שהביקור האחרון בבית הקברות התקיים בספטמבר 2004. קשה לתאר מה נעשה בבית הקברות מאז. בית הקברות מגודר לתפארת באבנים וביציקת ברזל. בכניסה לבית הקברות "מגן דוד" עשוי שיש שחור ברוחב 2 מטר. בתווך כתובת בסינית ואנגלית: "בית קברות של יהודי חרבין". מימין לכניסה - בניין

בית כנסת שעל כיפתו מתנוסס "מגן דוד" הנראה מרחוק. מצד שמאל - לוח זכרון ועליו דברי תודה של ראש ממשלת ישראל אהוד אולמרט על העבודה שהושקעה בבית הקברות (בשפות סינית ואנגלית).

פעמיים ביקרנו בבית הקברות. ב-16 וב-19 ביוני. בביקור הראשון לא הייתה אפשרות להיכנס לבית הכנסת מאחר וטרם הסתיימו עבודות הבנייה. ב-19 ביוני הסתיימו העבודות. בפנים עמד שולחן ענק מכוסה מפה, עליו עמדו "מנורה", "חנכיה" ופמוטי שבת. בביקור הראשון העיר ת. קאופמן לאחראי על העבודות, על מנהג יהודי ליטול ידיים לאחר היציאה מבית הקברות. האיש ענה, כי המנהג ידוע לו וכי בכניסה יוצבו כיורים. שלושה ימים אחר כך, כבר עמדו שלושה כיורים לרחיצת ידיים ביציאה מבית הקברות. בית הקברות שמור היטב. בין הקברים הונחו אריחים, שבילים ראשיים נסללו. כל המצבות נקיות ומורגש טיפול שוטף.

בעקבות מפת בית הקברות שהייתה בידי ת. קאופמן נמצאו כל הקברים של קרובי המשפחה שנכחו בכנס.

לאחר חצי שעה של חיפוש, למרות הגשם, נמצא קברו של הסב של עקיבא אושרוביץ'. תפילות "אל מלא רחמים" ו"קדיש" נישאו ליד קבריהם של הרבנים א.מ. קיסליוב וז.ל. גשקל וכן ליד כל הקברים. עמרם אולמרט ות. קאופמן התפללו ליד קברו של הסב יוסף אולמרט וקרוביו, וליד הורי רעיה פין ז"ל. ת. קאופמן התפלל ליד שמונה מקברי המשפחה - אם, אחיות, סב, סבתות ודודים. פרחים הונחו על המצבות על ידי מארגני הכנס. עוד 25 תפילות נשא ת. קאופמן ליד קברים שונים.

עם סיום הביקור נכנסה הקבוצה מחדש לבית הכנסת. יש לציין, שהחלונות הם העתק מדויק מבית הכנסת הישן של חרבין. ת. קאופמן סיפר במשך כשעה על ההיסטוריה של בית הקברות הישן של חרבין וכן החדש שהוקם במקום הישן. ההרצאה נאמרה בעברית ותורגמה לסינית ע"י גב' אי. לסיים, הודה ת. קאופמן למנהל בית הקברות ולכל העובדים וכולם הצטלמו בתמונה קבוצתית. את הביקור ליוו נציגים של שלוש תחנות טלוויזיה, רדיו ועיתונות של חרבין, בייג'ין ושנחאי.

בשעות אחר הצהריים שיירת המכוניות דרכה לחרבין, ושם במסעדה שמול מלון "מודרן", ליד בית הקולנוע לשעבר "פאלאס" הוגשה ארוחת צהריים לכבוד עובדי האקדמיה למדעי החברה והמרכז לחקר ההיסטוריה של יהודי חרבין. ת. קאופמן וי. קליין הודו לנוכחים על עבודתם הרבה. לאחר הארוחה באי הכנס ביקרו ב"כפר רוס" השוכן על שפת סונגרי, וכן בארמון קרח, המהווה מהדורה מוקטנת של פסטיבל (המשך בעמוד 8)

"קייטיסקאיה אוליצה"

י. בין בכניסה ל"בית אנטיפס" בו גרה בילדותה היום משמש הבניין כבית מלון

כנס בינלאומי (המשך מעמוד 7)

נתנה העיתונות של חרבין כיסוי מלא לעבודת הכנס, תחנות הטלוויזיה של חרבין שידרו מידי יום חדשות מהכנס וראיונות עם ת. קאופמן, אשר רואיין ע"י שבע תחנות טלוויזיה מבייג'ינג, שנחאי, חניאן וכן עוד כעשר ראינות לרדיו ועיתונות. תשומת הלב והדאגה שגילו המארחים כלפי המשלחת לא ידעה גבול. כולם היו אפופים בחום וברגשי ידידות לאין קץ. אכן, היו אלו ימים בלתי נשכחים! כל הנוכחים לא פסקו מלשבח את הארגון ואת תוכנו של הכנס. רושם עמוק נותר בלב כולם עם תום הביקור בתערוכה המייצגת את ההיסטוריה של יהודי חרבין. הביקור בבית הקברות היהודי בחרבין פגישות והביקורים הרבים תוך עבודת הכנס יישארו עוד שנים רבות חרותות בזיכרונם של כל המשתתפים.

(תרגום מרוסית ע"י יהודית סנדל)

חגיגי ע"י סגן ראש העיר של חרבין מר שי ונסין אשר בירך את הנוכחים. ראש המחוז של דאולי, מר שי יוסין ויו"ר המועצה האזורית אלונה מר אריה שרון וחבר המועצה ערן רוזן חתמו על הסכם ידידות בין שתי הנציגויות. ב-21 ביוני, יום ד', עם בוקר במשך כשלוש שעות, חזרה המשלחת לבקר בתערוכה המוקדשת להיסטוריה של יהודי חרבין בבניין שהיה פעם בית הכנסת החדש. ת. קאופמן התעכב ליד אלפי התמונות המוצגות בתערוכה תוך מתן הסברים נרחבים. בצהרי היום, במסעדה הידועה בחרבין בשם "מרכז פלמני", נערכה ארוחת פרידה אחרונה בין אנשי המשלחת מישראל לבין הנציגים מסין ואחריה עשו כולם את דרכם לשדה התעופה.

לסיכום נותר רק לומר, שהביקור היה חוויה בלתי נשכחת. במשך ארבעת ימי הכנס,

הקרח המתרחש בחרבין מדי שנה בינואר. ובערב, במלון "גלוריה אין" על חוף סונגרי, ממש בתחילת קייטיסקיה אוליצה נערך מפגש חגיגי לכבוד הבאים ע"י המזכיר הכללי של המפלגה בחרבין מר דו יוסין. פרופ. צ'ו ויי, מר דו יוסין ות. קאופמן אמרו דברי ברכה. ביום שלישי, 20 ביוני משעות הבוקר עד הצהריים נערך טיול רגלי ברחובות פריסטן - עד ברז'ביה, פקרניה, קוניה, ימסקיה, סמניה, לינייה מ-1 עד 7, רחובות קזצ'יה, דיאגונליניה, קומרצ'סקיה, אפטקסקיה ועוד. ת. קאופמן הסביר סיפר על בתים בהם התגוררו משפחות יהודיות אשר התגוררו בפריסטן, לדוגמא בית אנטיפס ברחוב קוניה, בית אורלובסקי ברח' פקרניה, בית קולנוע "קפיטל" ברחוב פקרניה ועוד. לאחר ארוחת הצהריים נותר זמן חופשי לטיולים וקניות ברחבי העיר. בשש בערב, במלון "סנגרי-לה", נערך ערב

מהעיתון "חיי היהודיים" בחרבין,

עד ל"בולטין" של איגוד יוצאי סין בישראל

ת. קאופמן

הרצאה בסמינר בחרבין

באוקטובר 1920 עצרו שני מנהיגים ציונים, משה נובומיסקי ואלכסנדר יבזרוב, בחרבין בדרכם מסיביר לפלשתינה, דרך סין, ואחר כך המשיכו לשנחאי. בעקבות מסעם הם הוציאו לאור את השבועון הציוני "סיביר-פלשתינה", ושאהר כך נקרא "חיי היהודיים". משה נובומינסקי, מי שהיה בעבר יושב ראש הוועד הלאומי של היהודים במזרח הרחוק, סיביר והאורל, כולל מנצ'וריה, הקים בפלשתינה מפעל לניצול אוצרות ים המלח. זה היה המפעל הגדול ביותר מסוגו באזור הוא הפך לבעליו. אלכסנדר יבזרוב (עזר) היה היוזם והמארגן של התערוכה התעשייתית הראשונה בפלשתינה שנפתחה בתל אביב ובנה את בנייני האומה בירושלים שנועד לאכלס ועידות בין לאומיות, ובו הוא אירגן מספר תערוכות נודעות, כגון תערוכת "כיבוש השממה". 22 הגליונות הראשונים של העיתון נערכו בידי אלכסנדר יבזרוב ואחר כך עברה העריכה, עד 1943, לידי ד"ר אברהם קאופמן שהיה יושב ראש הקהילה היהודית בחרבין ומנהיג התנועה הציונית בסין. החל מהמהדורה ה-20, היינו מה-22 באוגוסט 1924 יצא העיתון בשם "חיי היהודיים" (כשהשם הקודם "סיביר-פלשתינה" נתון במרכאות). העיתון נערך ע"ד"ר א. קאופמן עד יוני 1943. העיתון נסגר ע"י היפנים עקב לחצו של שגריר גרמניה בטוקיו.

חיי היהודיים

מה היה תפקידו של העיתון הזה בחיי היהודים בחרבין וסין? ראשית הוא היה במשך שנים רבות העיתון היהודי היחיד בשפה הרוסית, אם לא ניקח בחשבון את עיתונו של זאב ז'בוטינסקי "השחר", שהודפס משך כמה שנים בפריז, או את ביטאון בית"ר "הדגל", שיצא בחרבין כל שבועיים במשך עשר שנים. באותה תקופה הופסקה כל הוצאה לאור של כתבים ציוניים ברוסיה והעיתון "חיי היהודיים" היה הקשר היחיד לפלשתינה, עם התנועה הציונית ועם העולם היהודי. בכל הגליונות שיצאו לאור בשנות העשרים תמצאו את הדיווחים של כתבנו בוולדיבוסטוק, חברובסק, אירקוצק, אומסק, בלגוושצנסק, ציטה ועוד על החיים היהודיים והפעילות הציונית בסיביר ופרימוריה.

ליהדות ספרד בסין היה רק ירחון אחד, שהודפס באנגלית והוצא לאור בידי

ניסים עזרא משנחאי בשנים 1903-1937. עיתונים יהודיים אחרים לא נדפסו בסין באורח קבע. "חיי היהודיים" שיקף את חיי הקהילות היהודיות בסין, מנצ'וריה חיילר, צ'יצ'יקר, הנדאוהזי, שניאן (מוקדן), דלנאי (דירן) טיאנג'י, שנחאי, הנקו וצינדאו. אין אפשרות לשחזר אפילו חלק מההיסטוריה של הקהילות האלה ללא הפרסומים שראו אור בעיתון "חיי היהודיים" משך כל 23 השנים של קיומו. כל הגליונות שהוקדשו למועדים מיוחדים של העיתון, כגון גליון יובל 15 שנה (1930) וגליון יובל ה-20 (1940), 35 שנה לקיומה של קהילת חרבין (1938) לא היו רק גליונות חג אלא מהווים תעוד של חיי הקהילות בסין וביפן. בלי הגליונות האלה לא יהיה אפילו היסטוריון אחד שיכול לחקור את ההיסטוריה של יהודי חרבין, בצפון מזרח סין ושל הקהילות ברחבי סין. כל החברות הגדולות היהודיות (סקידלסקי, סוסקין, קוגן, קרול, ה"מודרו" ועוד), הרוסיות (צ'ורין, ניקיטין, אנטסיפאס, לופטו) הסיניות (טון-פאלונג, דם-מע-הושיין, לו-טאי ומפעל ההלבשה בבעלותו של סונג-קיו) ועוד רבות אחרות פרסמו את המודעות שלהן בעיתון זה.

ב-23 שנות קיומו שיקף העיתון דיווח מלא על ההגירה לפלשתינה, שכלל שמות, תאריכים ושמות האוניות. עיתונים משקפים את המאבק נגד הפשיסטים הרוסים והאנטישמיות היפנית, את עמדתם בנושא רצח סמיון קספה, המאבק בפשיזם הגרמני, ויש לציין שלא היה זה קל כלל ועיקר לביצוע בשנים בהן שלט הצייר הגרמני-יפני באזור. החל מ-1937, השנה בה הוקם הוועד הלאומי של יהדות המזרח הרחוק, הוציאה מערכת העיתון גם תוספת באנגלית וב-1939 התווסף גם מדור לנוער שנקרא "העמוד של מכבי". "חיי יהודיים" נשלח לספריות חשובות ולארכיונים במדינות שונות וגם לספריית הוותיקן עד 1939. וועד דצמבר 1941, כשפרצה המלחמה בין ארה"ב ליפן הגיע העיתון גם לספריית האוניברסיטה העברית בהר הצופים ולספריית הקונגרס בווינגטון. כמו כן ניתן למצוא עותק של כל הגליונות בארכיון איגוד יוצאי סין בישראל, הנמצא בתל-אביב.

ב"חיי היהודיים" תוכלו למצוא כתבות על סין ומאמר שנכתב בידי יצחק בן צבי, נשיאה השני של מדינת ישראל, שהוקדש להיסטוריה של יהודי קיפנג, אותו כתב כבר

ב-1928. כאן תמצאו גם מאמרים נדירים שנכתבו בידי עיתונאים סיניים מתקדמים בדעותיהם וכותבי מאמרים ציוניים על ביקורים בפלשתינה, על יחסו של סון יאן סן לצינות ומאמרים בנושאים נוספים. במשך השנים נקשרו שמותיהם של רבים בשמו העיתון וביניהם תוכלו למצוא שמות כמו א. ש. איזגור, א. דז'ינז'יקושוילי, ש. י. ספיבק, י. זיסקינד, מ. ריקיטהווד, אך בראש ובראשונה יש למנות את העורך והמוציא לאור - ד"ר א. קאופמן שפועלו הביא להוצאת העיתון משך כל שנות קיומו. בנוסף להיותו העורך הוא כתב, הגיה ומילא כ-80% מהעמודים של כל הגליונות בכוחות עצמו ובנוסף לכך נשא בעול ההוצאות הכספיות הכלולות בהפקת העיתון. רק החוקרים שיבואו בעתיד לחקור את ההיסטוריה של קהילות יהדות סין ידעו להעריך את תרומתו של העיתון "חיי היהודיים" להיסטוריה ולהתפתחות המאבק כמו גם לעצם קיומן של קהילות יהודי סין.

בולטין איגוד יוצאי סין בישראל

15 השנים שבין יוני 1943 למאי 1954 הם תקופה שלא נזכרה בכתובים למעט בעיתון מחתרת שהודפס במשך כשנה וחצי (1948-1949) ובו מוזכרים הארועים שהתרחשו בישראל. הגירת היהודים מחרבין לישראל התחילה ב-1949 ונמשכה עד 1952. אלה היו השנים הקשות של תקומת העם במדינתו. כשמונת אלפים וחמש מאות יהודים הגיעו מסין לישראל, ומתוכם היו יוצאי חרבין רבים. באוקטובר 1952 התכנסו בתל-אביב עובדי הציבור לשעבר משלושת הקהילות היהודיות הגדולות בסין, קהילות שנחאי, חרבין וטינזין. הם החליטו להקים איגוד של יוצאי סין - איגוד עולי סין. אחרי שזרם העולים התדלדל, שונה שמו של האיגוד ל"איגוד יוצאי סין". האיגוד הכריז על מטרתו ובהן תמיכה הדדית בין יוצאי סין שמצאו את עצמם במצבים קשים בתקופת שהותם במחנות העולים. בהתאם להחלטה של הוועד המרכזי של איגוד יוצאי סין הקים האיגוד את "בולטין איגוד יוצאי סין", במאי 1954. ועדת העורכים הראשונה כללה את ד. רבינוביץ' משנחאי, ו. זלוטניקוב מטינזין ואת ת. קאופמן מחרבין.

במשך השנים הראשונות לצאת בולטין, כשהוא כולל 10-20 עמודים בכל מהדורה, הוא הודפס בגקטוגראפ. בולטין כלל בעיקר חדשות מישראל ודיווחים על פעילות האיגוד. **(המשך בעמוד 10)**

המשך מעמוד 9

בולטין יצא ב-10 גליונות לשנה והודפס ב-300 עותקים. מיוני 1955 (מגליון מס' 11) הועברה הדפסת בולטין לבית דפוס. תחילה התפרסם בולטין רק בשפה הרוסית. החל מפברואר 1972 (גליון מס' 182) התווסף לביטאון גם חלק אנגלי ומאוקטובר 1979 (גליון מס' 239) ישנו גם חלק עברי לביטאון. משך תקופה ארוכה יצא בולטין במתכונת שכללה 24-26 עמודים והודפסו 10 גליונות בשנה. בהמשך פחת מספר הגליונות לשמונה, שישה וחמישה, ובחמש השנים האחרונות הודפסו 4 גליונות בשנה בשלוש שפות. כעת כולל כל גליון 240 עמודים, מהם 120 בשפה הרוסית, 80 באנגלית ו-40 בעברית.

החל מ-1992 יוצא לאור "קול הידידות ישראל-סין" ידיעון האגודה לידידות ישראל סין המודפס באנגלית. כל גליון מכיל בממוצע 16 עמודים. במשך השנים השתתפו בעריכתו מספר רב של עובדי ציבור מבין יוצאי סין והם היוו את עיקר המערכת של בולטין. בין אנשים אלה ניתן למנות את דויד רבינוביץ', ולדימיר זלוטניקוב, מיכאיל קליאזר, בוריס מירקין ובוריס ברסלר. משך שמונה השנים האחרונות נערך בולטין בידי

תדי קאופמן. בולטין יוצא ב-1200 עותקים ומחולק בישראל (500 עותקים), ובחו"ל (700 עותקים), כולל בסין (למעלה מ-100 עותקים) מרחב החלוקה של בולטין כולל למעלה מ-200 אתרים במדינות שונות ברחבי העולם. אלה הן העובדות הישנות. עד כמה בולטין הזה חשוב ומהו מקומו בהתרחשויות בעבר ובהווה ובחיייהם של יוצאי סין בכלל ושל יוצאי חרבין בפרט?

ראשית זהו הקשר שלנו עם עמיתינו מסין שחיים כיום במדינות רבות ובניהן ישראל, ארה"ב, קנדה, אוסטרליה, רוסיה ומערב אירופה. בולטין מסייע לשמור על הקשר בין האיגודים של יוצאי סין בניו יורק, סן פרנסיסקו, ולוס אנג'לס. כמו כן הוא מסייע בחיזוק קשרי הידידות בין ישראל וסין החומרים ההיסטוריים שנאספו כוללים זכרונות ותמונות. זכרונותיו של ד"ר א. י. קאופמן מחרבין בין השנים 1912-1935 וזכרונותיו של זלמן אגרנובסקי המזכיר האחרון של הקהילה היהודית בחרבין שכוללת את התקופה בין השנים 1950-1963 פורסמו מעל דפי בולטין. מאות מכתבים שנכתבים ע"י חברינו מתפרסמים אף הם. הודות לזכרונות אלה הצליחו אנשים למצוא זה את זה בקצוות השונים של העולם. בולטין

מציין את כל הארועים המשמחים בחייהם של יוצאי סין, בחיי ילדינו, נכדינו ונינינו, חגיגות הבר והבת מצווה, החתונות וימי ההולדת והיובלות. הידיעות המצערות על הליכתם מאיתנו, האזכרות ומודעות האבל מתפרסמים אף הם בכל גליון. כרטיסיית השמות של איגוד יוצאי סין כוללת כאלפיים שמות משפחה.

ארכיון בולטין הכולל את כל הגליונות שיצאו משך 53 שנות קיומו מאוחסן בארכיון האיגוד ומכיל חומר עשיר ומגוון לעיונם של חוקרים והיסטוריונים מישראל, סין, רוסיה, ארה"ב, גרמניה, אנגליה, אוסטרליה, צרפת, יפן, קנדה כמו גם לכל אלה החוקרים את ההגירה במזרח הרחוק. הכתבות של בולטין מודפסות מחדש בפרסומים רבים בארה"ב, סין ובמדינות אירופה. קשה לתאר מחקר על יהדות סין שיבוצע בלי להסתייע בתכנים של הבולטין הזה. בולטין של איגוד יוצאי סין הוא המשך ההיסטוריה המיוחדת של יהודי סין, הפורחת למרות המרחק והזמן, הודות לשרשים שלנו שמקורם באדמת סין הטובה, זו שהשפיעה על חיינו, על המודעות שלנו ושמסייעת לנו להמשיך, כיום, את שלשלת הזהב הקושרת את כל יהודי סין, ובראש ובראשונה, את קהילת יהודי חרבין.

חיילים בותבים

שלום רב

ברצוננו להודות לכם על השי והמתנות שקיבלנו מכם לחגים.

לכבוד

איגוד יוצאי סין

שמי אלון נגר, חייל וכן למשפחת לויטין אשר קשורה לארגון מזה הרבה שנים.

רציתי להודות על השי אשר קיבלתי מכם לחג, וכמו כן להיענות לבקשתכם באשר לתאריכי השרות שלי בצבא.

תודה רבה על הכל

אלון נגר

הנני מודה לכם על התשורה אשר קיבלתי מכם לכבוד גיוסי.

אני מקווה עם שחרורי להיות פעיל באיגוד ולתרום כפי יכולתי.

בכבוד רב,

נדב מאיר

בן לתמר-מאיה טבקמן-מאיר

נכד לאנה פלוטקין-טבקמן

רחובות

לכבוד
איגוד יוצאי סין
ברצוני להודות לכם על מתנת הפסח ששלחתם לי.
אני מתנצלת על איחור התגובה, אני פשוט מבלה את רוב זמני בצבא ולכן נבצר ממני להגיב קודם לכן.
תודה רבה!
ניצן כהן
נכדתה של רחל רבקין

סרן אליאל בן-יהודה ז"ל

בנם של אסתר ואריה בן-יהודה ונכדה של פניה אליאל (ירחו)

נפל מות גיבורים ביום אחרון של המלחמה בלבנון

בן 24 בנופל

אליאל נולד שבוע אחרי שדודו סמל ראשון יוסי אליאל ז"ל

נפל בקרב על "בופור" במבצע "שלום הגליל"

חשיבותם ההיסטורית של ארכיוני יהדות סין

/19.6.06-16.6.06/

הרצאתו של יוסי קליין, מ"מ יו"ר איגוד יוצאי סין בכנס הבינלאומי בנושא ההיסטוריה והתרבות של יהודי חרבין

ארכיון הינו אוסף של ניירת, מסמכים, צילומים ולעיתים חומר אחר שנשמרו מסיבות היסטוריות ושהופקו במהלך ניהול פעילות עסקית או כמו במקרה שלנו במהלך חיי הקהילה וניהול מוסדותיה. מטרתם לשמש בסיס מידע ומחקר עתידי.

מוסד הארכיון המודרני וניהול ארכיוני התחיל בשנים המאוחרות של המאה ה-18, כאשר בצרפת הוקמו הארכיונים הלאומיים. במטרה לשמר את הרישומים הממשלתיים. בסמינר הקודם שהתקיים בחרבין בשנת 2004 הרצאתי על פעילות איגוד יוצאי סין בישראל.

בסעיף "Present Activities" התייחסתי בקצרה גם לסעיף "Archives".

פעילות זו באיגוד שונה באופייה משאר הפעילויות בכך שבנושא הזה אין פעילות סדירה בייזמת האיגוד כמו בנושאים אחרים כגון חלוקת מלגות, עזרה סוציאלית, הוצאת הבולטין ואחרים.

בנושא הזה, האיגוד במידה רבה פסיבי, הפעילות בארכיונים מתקיימת כתוצאה מפניות של חוקרים וחיפושיו של תדי קאופמן אחרי חומר מעניין לפרסום בבולטין בעריכתו שמתפרסם בהוצאת האיגוד.

מטרת הרצאתי היום להרחיב מעט על הנושא ולראשונה לפתוח מעט את החלון ולהציג בפומבי את עיקרי "האוצר" (אין מילה אחרת להגדיר את החומר שנמצא במשרדנו), ולהביאו לידיעת החוקרים שעוסקים בנושא יהדות סין ולידיעת כל המתעניינים בנושא.

חלק מהחומר הארכיוני נמצא ב"בית פונבה", הבית של איגוד יוצאי סין וחלקו באולמות "ארכיון העם היהודי" באוניברסיטה העברית בירושלים. הארכיון הועבר לשם בשנת 1997 בעקבות החלטת ועידה בראשות פרופ' בוריס ברסלר ז"ל שהוקמה ב-13 בדצמבר 1994 על ידי הנהלת האיגוד. לאחר פרישתו מאוניברסיטת UCLA בארה"ב החליט פרופ' ברסלר להקדיש מזמנו ומהידע הרב שלו לשימור היסטוריית יהדות סין והיה הראשון שהחל לטפל בצורה מסודרת בחומר

הארכיוני הרב שהתגלה בפניו במשרד האיגוד. אני זכיתי להיות חבר בוועידה זו (זאת הייתה בעצם תחילת קשרי ופעילותי באיגוד) והספקתי לשתף פעולה זמן קצר, לצערי עם פרופ' ברסלר עד לפטירתו במרץ 2000 בירושלים.

הסיבות להחלטה על העברת חלק מהחומר לארכיון העם היהודי היה חוסר במקום אחסון ותנאי אחסון לא מתאימים במשרדנו בתל-אביב.

חלקו העיקרי והמרכזי של הארכיון שאדבר עליו בהמשך הובא לישראל על ידי תדי קאופמן, יו"ר איגוד יוצאי סין שדאג, בהשקעת מאמצים פיזיים וכספיים רבים, לאסוף את החומר לפני עזיבתו את חרבין בדרכו לישראל והעבירו כמטען אישי נלווה בשני ארגזים גדולים דרך כל התחנות בדרך הארוכה ארצה וכך הציל את ההיסטוריה של כולנו - יוצאי סין.

פרוט החומר הארכיוני

הארכיונים ששמורים בארכיון העם היהודי בירושלים:

ארכיון הרב קיסילב - רבה הראשי של חרבין בשנים 1913-1949 שכולל את ההתכתבות שלו עם רבנים ראשיים בישראל ותשובות שלו על שאלות הלכתיות כפוסק וכגדול בתורה שהופנו אליו מיהודי סין ויפן.

ארכיון קהילת טנזין - שלמרבה הפלא נשלח פשוט בדואר לאיגוד יוצאי סין עם הפסקת פעילות הקהילה. הארכיון כולל פרוטוקולים של ישיבות ועד הקהילה וכל ההתכתבויות בשנות קיום הקהילה מ-1920 עד 1958.

(מוצג העתק של פרוטוקול מ-22 ליולי 1945, שמפרט שמות תורמים לארון קודש בבית הכנסת).

לצערנו חסרים בו שני כרכים שאמורים היו להכיל את התיעוד של לידות, חתונות, גירושין פטירות וכו' שלא ידוע מתי והיכן נעלמו.

ארכיון אישי של מיכאל קלאבר ז"ל - פעיל ציבור בסיביר ומאוחר יותר מילא תפקידים

שונים בקהילות חרבין וטנזין ועם עלייתו ארצה שימש סגן יו"ר איגוד יוצאי סין ועורך בולטין עד מותו.

ארכיונים ששמורים ב"בית-פונבה" - משרדי איגוד יוצאי סין:

ארכיון אישי של ד"ר אברהם קאופמן ז"ל - שכולל את זיכרונותיו ברוסית בין השנים 1912-1935 זה מה שהספיק ד"ר קאופמן להעלות על הכתב עד לפטירתו בשנת 1971. הזיכרונות פורסמו ב-35 גיליונות בולטין של איגוד יוצאי סין (מספרים 352-386) ומתארים את חיי הקהילה היהודית בחרבין.

תמלול עשרות שעות של הקלטת דבריו של ד"ר קאופמן בשפת האידיש שנעשו בין השנים 1962-1970 על-ידי ארכיון יד חיים ויצמן במסגרת שיחות עם אנשים שהיו בקשר עם פרופ' ויצמן בפעילותו הציונית ברוסיה ושווייץ. בשיחות אלה מספר ד"ר קאופמן על שנות חייו בחרבין בין השנים 1912-1945.

ההתכתבויות המרתקות שלו עם ראשי התנועה הציונית בארץ-ישראל ובלונדון.

קטעי עיתונות אנטישמית ברוסית שפורסמו בחרבין.

עיתונות שפורסמה על ידי

ארגונים יהודיים ציוניים בסין:

בחרבין בשפה הרוסית (מוצגים שיערי העיתונים)

"יברייסקאיה ז'יזן" (החיים היהודיים) - האוסף המלא של השבועון שפורסם ברוסית. בשנים 1920-1921 הפרסום נקרא "סיביר פלשתינה" (מוצג הדף הפותח של גיליון מספר 2 מ-6 באוקטובר ושער גיליון יובל 35 של "יברייסקאיה ז'יזן").

הגיליונות מלאים מידע על אירועים בחיי התנועה הציונית בארץ-ישראל ובעולם, מודעות פרסומת של חברות ארץ-ישראליות כמו יקבי כרמל מזרחי, בנק אנגלו-פלשתינה (מוצגות דוגמאות) ועוד חומר מרתק שבהכרח מעלה את השאלה איך הועבר החומר הזה למקום הנידח הזה

בצפון מזרח סין בתנאי התקשורת המוגבלים של התקופה.

"הדגל" - אוסף מלא (בין השנים 1932-1942) של הדו-שבועון, ביטאון תנועת הנוער הרביזיוניסטית בית"ר שהייתה תנועת הנוער היהודית-ציונית הגדולה בסין בכלל ובחרבין בפרט. אבי המנחם שמואל קליין ז"ל היה מפקדה האחרון של התנועה (1940-1945) וגם העורך האחרון של "הדגל" בשנים 1941-1942.

אבי נעצר על ידי הצבא האדום עם כניסת הצבא הזה לחרבין ב-1945 וכל האוסף המלא של העיתון שהיה בביתנו הוחרם על-ידי השלטון הסובייטי עם מעצרו וכמובן אף פעם לא הוחזר למרות שחרורו של אבי לאחר תקופת מעצר לא ארוכה.

למיטב ידיעתנו המהדורות המלאות של "הדגל" ושל "ברייסקיה זיזן" ששמורות באיגוד הן היחידות שהשתמרו במלואם.

אוסף הביטאונים הנ"ל וארכיוני הרב קיסילב וד"ר קאופמן הובאו לארץ, כפי שנאמר, על ידי תדי קאופמן.

בשנחאי (לצערנו האוספים אינם מלאים)
"נאשא זיזן" unser leiben ברוסית, אנגלית ואידיש

"תגר" - ביטאון בית"ר ברוסית ואנגלית.

****בולטין איגוד יוצאי סין**** כל הגיליונות מאז הגיליון הראשון שפורסם ב-1954 בשפה הרוסית בלבד וכלל 10 עמודים כתובים במכונת כתיבה של אותם הזמנים.

(מוצג הדף הראשון של גיליון ראשון שהודפס, כמובן במכונת כתיבה).

ועד גיליון 387 שפורסם ערב פסח האחרון בשלוש שפות, סך הכל 280 עמודים.

גיליונות אלה כוללים מידע משולב בכתב ובצילומים על חיי יהודי סין, החל מחוויות קליטתם בארץ בתחילת שנות החמישים, התבססותם, ופעילותם בשטחים רבים של הכלכלה, התעשייה, החקלאות ועוד, וכמובן מידע על אירועים חברתיים משמחים ולהבדיל פטירת דור ההורים.

בנוסף לכך מתפרסם בבולטין חומר עשיר ומעניין מארכיונים השמורים באיגוד ושפורטו לעיל.

מסמכים - שנאספו באיגוד ממקורות שונים
ושמוינו וסודרו על ידי פרופ' בוריס ברסלר בשנים 1993-1991, בצורה שיטתית, בתיקים וקופסאות קרטון תוך כדי רישום מדויק מאד של תכולת כל תיק.

למשל, ראיונות שערכה ב-1975 פרופ' איירין איבר חוקרת במחלקה ללימודי אסיה באוניברסיטה העברית בירושלים שחקרה את נושא יחסי סינים ויהודים ופרסמה ספר בנושא זה בשם "סינים ויהודים".

מסמך שריתק אותי אישית הוא מסמך בן 31 עמודים **(מוצג עמוד הפתיחה)**

Report from Mr Citrin Chairman Eastern Palestine Office of the Jewish Agency to The Immigration Department of the Jewish

Agency on activities August 1948 - September 1951.

בתקופה זו התבצעה כמעט כל העלייה מסין לישראל, כולל העלייה של משפחתי.

מתואר בו הרקע לתחילת הפעילות של הגוף הזה, שטיפל בארגון כל העלייה מסין ובו מידע מרתק על מפעל עליית יהודי סין.

מפורטים בו הקשיים, הטיפול בהם, גיוס האמצעים הכספיים ונתונים מדויקים על מספר העולים בכל אוניה, מטוס, מאיזה ערים הגיעו **(מוצג העמוד שמפרט זאת)** ועוד הרבה פרטים חשובים ביותר על ארגון העלייה מסין.

עבודות מחקר שונות שנעשו על ידי סטודנטים באוניברסיטאות בישראל שנושאים קשור ליהדות סין ועוד.

מסמך מעניין שנכתב על נייר ספרי החשבונות, עקב מחסור בנייר בתקופה זו, **(מוצג הדף הראשון)** ובו פרוטוקול ישיבת הנהלת הקהילה ב-18.9.1949 ובו דיווח על פעילות ההנהלה הזמנית של הקהילה מאז בחירתה ביוני 1946 כולל הפעילות הקשורה עם מותו של הרב קיסילב ב-9.9.1949.

***צילומים -** כמה אלפי צילומים מאירועים בחיי היהודים בסין ומאירועים שאורגנו על ידי איגוד יוצאי סין מאז היווסדו.

אתר האיגוד - www.jewsofchina.org
מפרסם חומר רב שיכול לשרת חוקרי יהדות סין שכולל בין השאר תולדות הקהילות השונות, צילומים רבים מתקופות שונות, מאמרים בנושא יהדות סין, ביבליוגרפיה של בולטין אנגלי מהשנים 1970-2002 ובקרוב תפורסם ביבליוגרפיה של בולטין ברוסית. הוחל בפרסום ביגרפיות קצרות של דמויות מקרב הקהילה שתרמו לחייה הכלכליים, החברתיים והציבוריים, מדור לחיפוש קרובי משפחה, קישורים רבים לאתרים שקשורים לנושא יהדות בכלל וסין בפרט ועוד.

כידוע היו שלש קהילות יהודיות גדולות בסין, התייחסתי עד עכשיו לארכיון קהילת טנזין בלבד. ונשאלת השאלה מה עלה בגורלם של ארכיוני שנחאי וחרבין?

ארכיון קהילת שנחאי - הושמד כליל בזמן מהפכת התרבות בסין.

ארכיון קהילת חרבין - מכיל חומר מאד יסוד הקהילה ב-1903 ועד הפסקת פעילות הקהילה עם עליית היהודי האחרון ב-1963.

אז הארכיון הושאר במקומו הקבוע במשרדי הקהילה בקומה השלישית בבית הכנסת הראשי ולמרבה הפלא התברר ששרד את אירועי "מהפכת התרבות" ונמצא היום ברשות שלטונות פרובינציית הילודז'אן ומאוחסן במקום לא ידוע לנו בחרבין. רק מספר אנשים בודדים זכו עד עכשיו להציץ לתוכו ונציגי איגוד יוצאי סין או יהודי סין בכלל לא היו ביניהם. האיגוד פנה בשנים האחרונות לכל המשלחות שביקרו בישראל מחרבין והעלה את הנושא כמובן גם בזמן ביקורינו בחרבין.

לאחרונה, בזמן ביקורו בישראל, במרץ 2006, של מר סונג פאטאנג

Chairman Standard Committee Heilogjiang People Congress

העלה מר תדי קאופמן לפניו את הנושא בשיחת סיכום הביקור. יותר מאוחר נשלח אליו מכתב רשמי ובו פירט תדי קאופמן את נימוקיו לבקשתנו לפתוח את הארכיון קודם כל לתדי קאופמן ובהמשך לכלל החוקרים המעוניינים.

יש לציין, והדבר הובא לידיעת מר סונג פאטאנג שתידי עבד בשנים 1943-1949 - שנות פעילותו הציבורית הראשונות, כמזכיר ועד קהילת חרבין ומכיר את הארכיון לפרטיו.

היות וברור לנו שאחרי יותר מ-50 שנות הזנחה, מצב הארכיון אינו מזהיר, התנדב תדי לבלות מספר ימים בארכיון ולעזור לאנשי השלטון בחרבין, להביא את הארכיון למצב אופטימאלי. לצערי בקשתנו עדיין לא נענתה ואנו נמשיך במאמצינו לקבל אישור לפתיחת הארכיון לחוקרים.

מיותר לציין את חשיבותו של החומר בארכיון שכולל את כל המידע על לידות, חתונות, גירושין ולהבדיל פטירות של יהודי חרבין, פרוטוקולים של ישיבות והתכתבויות של ועד הקהילה.

ארכיון הקהילה היהודית במנדג'ולי שהתקיימה בין השנים 1929-1903 הועבר בזמנו לארכיון חרבין.

חומר חשוב ביותר ליוצאי סין וחוקרי יהדות זו נמצא בארכיון זה ולא ברורה לנו הסיבה להתעקשות זו של השלטונות בחרבין.

החומר הארכיוני שניסיתי לתאר בתמציתיות בהרצאתי הוא גדול, מרתק וחשוב לאלה שחוקרים או יחקרו בעתיד את הקהילה המופלאה הזו, של מספר קטן של כמה עשרות אלפים של יהודים בשנות השיא, הגיעה להישגים מרשימים אפילו בהשוואה לקהילות גדולות יותר במספר ובשנות קיומן. בשנים האחרונות אנו עדים להתעניינות הולכת וגוברת בנושא שנקרא כללית "יהודי סין", מילים שמעוררות סקרנות רבה ושאלות רבות צצות מיד, הרבה מחקרים נכתבו ויכתבו, ספרים פורסמו ואתרי אינטרנט רבים עוסקים בנושא בהיבט כזה או אחר.

בסין בכלל ובחרבין בפרט נעשו פעולות ברוכות לשימור ההיסטוריה של יהודי חרבין, כמו שימור בניינים שקשורים לתקופה, תערוכת קבע מדהימה על הנושא שנפתחה בשלושת הקומות של בית-הכנסת החדש, אלבומים וספרים בשפות שונות וכמובן סמינרים דוגמת הסמינר שאנו מנהלים עכשיו.

על מנת שגם הדורות הבאים יוכלו להמשיך להתעניין, ללמוד ולחקור את הנושא, ויש עוד הרבה מה לעשות, צריך החומר הארכיוני שתואר כולל הארכיון שנמצא בחרבין, לעמוד לרשות החוקרים מישראל ומהעולם כולו.

לתדי קאופמן, שלום רב!
נרגש, נסער ונפעם אני עדיין מהכנס בחרבין, שבחבל הילונצ'אן, ברצוני לחלק אתך את חווייתי זו. שכן, אך לעיתים רחוקות הגעתי לידי התעלות רוחנית-לאומית כה נשגבה כפי שארעה לי בכנס הבינלאומי לתולדות ישראל בחרבין, שכונס ביוזמת 'איגוד יוצאי סין' ובוצע בהשתתפותו וארגונו. היו אלה ארבעה ימי מפגש של יוצאי חרבין וצאצאיהם לדורותיהם בישראל ובפזורה היהודית, בכירי השלטונות הסינים של חבל הילונצ'אן, אנשי אקדמיה, פקידים בכירים בכלכלה, עיתונאים ואחרים בעלי השפעה בתחומים הפוליטיים של סין שהתקבצו מפאתי העולם לזכור את הקהילה היהודית בחרבין, לציין מורשתה ולהשיב תודה לסינים על אירוח הקהילה היהודית שם משך יובל שנים, אותן שנים קודרות, כאשר מדינות העולם הוקיעו, דכאו ורצחו בעם היהודי.

משך ארבעת ימי הכנס {20.06.2006-16.06.2006} יצאו המארחים הסינים מגדרם לחבב על אורחיהם את העיר, ובנאומיהם לא חדלו לציין את גדולתו, חכמתו, תבונתו ונצחיותו של העם היהודי, כפי שהכירוהו דרך הקהילה היהודית בחרבין. מרטט היה לשמוע את הנבחרים והפקידים הבכירים הסינים חוזרים על אמירתם שוב ושוב שזימנו את הכנס ללמוד חכמה מהעם היהודי באמצעות צאצאי היהודים של חרבין בעולם, כדי לחדור אל הקהילה היהודית הבינלאומית.

גם אם הגזימו מעט מארחינו הסינים בכוחנו ובתבונתנו, חשוב לדעת כיצד נראים אנחנו, בני העם היהודי, בעיני העם הסיני העתיק והגדול הזה שנמצא בקצה השני של יבשתנו, וכובש לו מקום נכבד במעצמות העולם.

המדדים הוא שבארגון מפגש מסובך כזה ותכנית כה רבגנית שאיגוד יוצאי סין נתן בו את האופי והצביון, עבר בלא תקלות, וללא שיבושים ונסתים כפי שהחל, בחגיגות ובטקסיות ובגאווה לאומית יהודית שהיו לתפארת עמנו. ואתה תדי, מנצח על הכנס כולו, עד הפרט האחרון, בתבונה, ניסיון חיים מבורך וביד רמה.

מרגש עד כדי רטט של קדושה היה הביקור בבית הכנסת שם הוצגה תערוכה וסידרת תמונות על החיים היהודים בחרבין, מאז הקמתה. עיר שהוקמה למעשה על ידי קבוצת יהודים שנסו באימה מהפוגרומים ברוסיה הצארית, ומהפרעות של פטליורה ולבסוף מהשלטון הקומוניסטי האכזר, שרדף כל שניחוח של מורשת יהודית נדף ממנו. וכאן בחרבין, פינה נידחת של העולם, התגלו מנהיגי הקהילה היהודית במלוא גדולתם הנפשית, רוחנית ומעשית ובמלוא כשרונם הארגוני וחכמת החיים. הם יסדו קהילה יהודית על כל מוסדותיה, לשרת את בני הקהילה החל מבתי כנסת, בתי ספר יסודיים ותיכונים, בית אבות לתפארת, תמחו, מרכזי תרבות וספורט ופעילות חברתית עניפה. מדינה יהודית בזעיר אנפין באוקיינוס גדול של

סינים. וכל זה ללא עזרה מבחוץ. רק הם בעצמם, ביניהם, בתוכם וללא זולתם. והנימה ששלטה בחיי קהילה רחוקה זו מכל יישוב יהודי, היא נימה ציונית ברוח מורשת ישראל.

במפגש בבית הכנסת, שם נאמו הסינים נכבדי העיר חרבין, נבחרים ופקידיהם ואתה בקולך העמוק, נהיר וברור ובשלוש השפות שאתה שולט בהן עברית, רוסית ואנגלית עונה על מחמאותיהם לקהילה היהודית בחרבין, מנהיגיה ופרנסיה. באווירה זו של התרוממות רוח חשתי את משק כנפי השכינה סוכך על הכנס הזה והקירות מלחשים תודה, על שמפעל אדירים זה של מנהיגי קהילת ישראל נידחת שמצאה מיפלט מרדיפות, אונס ורציחה לא שקע בתהום השיכחה והנשייה. ראיתי מבאי הכנס ישראלים, אנשים שהגיעו מאוסטרליה, מארה"ב ומארצות רחוקות אחרות שבקורבם לפריטים של התערוכה ולתמונות המוצגות על קירות בית הכנסת של ההווי מחיי היהודים של קהילת חרבין, דבקו ולא היו מסוגלים להתנתק מהם והיו בהם שהזילו דמעות ניכחם.

והביקור ב'מרכז היהודי' של הקהילה לשעבר ששימש בית ספר תיכון, שם אפילו הקירות דיברו עברית. ועדים לשיחות אלו בשפת המקרא, חלונות העץ שלהם מגולפי מגיני דוד. בין הקירות הללו, סיפרת לנו ופירטת את הבעיות שעמדו בפני מנהיגי הקהילה. מנית את שמות מנהיגי הקהילה ואת פעילי הקהילה כמנות גרגרי זהב, פן חס ושלום יפקד ויאבד שמו של אחד מהם. דיברת אודות הדיונים הממושכים של מנהיגי הקהילה לפותרן ובהם שם אביך הד"ר אברהם קאופמן שאף הנהיג שנים רבות את הקהילה ואמר ד"ר ברטה שוורץ-קאופמן ז"ל שנטתה עמו שכם בפעילות הצבורית של הקהילה. אולי פתרון חידת קהילת חרבין והצלחתה החברתית-רוחנית-תרבותית היא של מנהיגיה שידעו להתעלות על חילוקי דעות שבאופן טבעי ודאי אירעו. אבל בסקירתך כבתערוכה וכ'בולטין', בטאון איגוד יוצאי סין הן-חודשי 'האיגוד' מוציא לאור מזה שנים, ויוצא דופן ברמתו הספרותית-חברתית הגבוהה, מודגשת האחדות הנפלאה של הקהילה על כל גיוון דעות אוכלוסייתה, מנהיגיה ופעיליה ובלט הדבר במיוחד שאתה תדי מנהיג הקהילה, שאינך משתייך לזרם הפוליטי של בית"ר בכל הזמנות מדגיש, מזכיר ומציין את תנועת בית"ר במלוא הדרה, פעילותה ותרומתה הנפלאה לקהילה ולרוח הציונית שנשבה בה.

רב מזאת, בשל כושר הארגון המעולה של מנהיגי הקהילה היהודית בחרבין הם הצליחו אף לשתף בכמה ממפעליהם וארגוניהם את האוכלוסייה הרוסית והסינית, ועד היום אוכלוסיות אלו זוכרות להם זאת לחסד, לשבח ולהוקרה. במיפגש האקדמי של ההרצאות בו השתתפו מרצים ומלומדים מקצות תבל, בנושא המורשת היהודית והחיים הגשמיים, הרוחניים והתרבותיים

של הקהילה היהודית בחרבין, הדגישו, שנשמת אפה היה כאמור, הרעיון הציוני, ותקוותה ומאבקה ~ להקמת מדינה יהודית בציון. המרצים כולם, סינים כיהודים ציינו שקהילה זו הייתה מופת ודוגמה בתולדות ישראל ותולדות העמים של התארגנות קהילתית בארץ זרה, הנוהגת כמעט כמדינה זעירה, וכאשר תקע השופר לקיבוץ נידחי ישראל, קמה קהילה זו בשיא יכולתה, כאיש אחד ועלתה לארץ המובטחת לעם ישראל, בארץ ישראל. החומר הרב שהצטבר בהרצאות אלו של הכנס בחרבין יש לדעתי לקבצו, לעורכו ולהדפיסו למען ישמש אבן חקר לדורות הבאים.

ויותר מכל הרטיט את נפשי, תדי נכבדי, הביקור בבית העלמין היהודי של הקהילה היהודית בחרבין. כאשר באי הכנס צאצאי אבות הקהילה וצאצאי צאצאיהם של יהודי חרבין פקדו את קברי אבותיהם ויקריהם. ועד עולם לא תימח מנגד עיני החזות כשאחת המשפחות הישראליות, לא צלחה למצוא את קבר יקירם, ואתה מתרוצץ ורוכן על הקברים בגשם הניתך, מוחה בידך את המוך של הקברים ואינך מרפה עד מציאת הקבר... אלה מנהיגיך ישראל שהצמיחה הקהילה היהודית בחרבין...

בשובי מהכנס, בהיותי ביני לביני, ערכת חשבון שלמעשה אביך ז"ל הד"ר אברהם קאופמן אשר בשל חלקו בהנהגת הקהילה אף 'זכה' להיות אסיר ציון וכחמש עשרה שנה לקה במחנות עבודה בערבות רוסיה בשל כך, אימך הרופאה הד"ר ברטה שוורץ-קאופמן ואתה תדי קאופמן, מנהיגים יחד את קהילת חרבין ויוצאי חרבין בישראל ובעולם, כשמונים שנה... רצה הגורל או שר ההיסטוריה של תולדות ישראל שאלה הפקידו בידיכם הנאמנות את הנהגת קהילה זו, ויעיד שר ההיסטוריה של קהילה זו שעשיתם מלאכתכם נאמנה, כמוסל עליכם, בכישרון, באיפוק ובאהבה רבה.

בשורה שמאחורי בכנס, ישבה רעייתך שתחיה, רשא. קטנת קומה, שלווה, צנועה וחיוך של תבונה, חכמת חיים וטוב לך נסוך תדיר על פניה. והרהרתי ביני לביני כמה אלפי שעות אישה קטנה זו, ציפתה בלילות לשובך מפעילותך הציבורית, כשאתה עסוק באיגון כנסים שנתיים לחלוקת מילגות לסטודנטים וכאן לסייע לנזקק ופה לעזור לנכה ושם לתמוך בחסר אונים, ובייזום פעילויות נוספות למען הקהילה. כמה הקרבה, נדיבות ואצילות יש בחיך שותק זה, של אישה קטנה!

על 'תיקון' זה שאתם מנהיגי קהילת חרבין לדורותיה ובהם הוריך, ד"ר אברהם קאופמן ז"ל, אימך ד"ר ברטה שוורץ-קאופמן, אתה ורעייתך שתיבדלו לחיים ארוכים עורכים מזה כשמונים שנה לקהילת חרבין - ברכות עולם לכם!
ד"ר אביגדור שחן

המועדון המסחרי

והקהילה היהודית של חרבין

ת. קאופמן

הרצאתו בסמינר בחרבין

(דברים בקומסוב בחרבין ב-17 ביוני 2006) - לצידם של הסינים והרוסים השתתפו גם היהודים, בצורה פעילה, בארבעה הארגונים הלא יהודיים בעיר. ארגונים אלה היו המועדון המסחרי, בית הספר המסחרי הציבורי הראשון של חרבין, ועדת הבורסה וארגון בעלי הבתים.

היהודים עמדו בראשם של שלוש הארגונים הראשונים. כתוצאה מכך היה יעקב רומנוביץ' קבלקין יושב ראש ועדת הבורסה. מתוך שלושה עשר החברים בוועדה, שמונה היו יהודים. ר. קבלקין היה המנהל והבעלים של חברת "אטצקו" - מפעל פולי הסויה הראשון בחרבין, יושב הראש של הוועד המנהל של המועדון המסחרי ושל בית הספר המסחרי הראשון של חרבין היה ד"ר אברהם קאופמן. בחרבין היו שלושה מועדונים גדולים וחשובים - מועדון הרכבת (Zhelsob) שהיה שייך ל-KVZhD והיה ממוקם בעיר החדשה (Novi Gorod), מועדון ה- (Mechanical (Mekhsob) שהיה שייך גם כן ל-KVZhD והיה ממוקם ברחוב בירז'ווייה (Birzhevaya) "ב'פריסטן" (דאולי) (Pristan - Daoli) והמועדון המסחרי (Komsob) ברחוב קומרצקיה (Kommerchskaya) באותו הרובע ("פריסטן" (דאולי) (Pristan - Daoli)). בשני המועדונים לא היו חברים והם נוהלו ע"י הנהלת ה-KVZhD. האופרה והתזמורת הסימפונית הופיעו במועדונים אלה וכן נערכו בהם קונצרטים. הבמה הגדולה ביותר בעיר היתה במועדון הרכבת והבמה העגולה המסתובבת היחידה בעיר היתה במועדון ה-Mekhsob.

המועדון המסחרי, היה מועדון ציבורי שלא נתמך או סובסד על-ידי רשויות העיר או כל רשות אחרת. רק גברים הורשו להימנות על רשימת החברים, אולם כל בני משפחתם יכלו להשתתף באירועי המועדון. הכנס הכללי השנתי של חברי המועדון בחר את הוועד המנהל. אנשים מכל הלאומים התקבלו כחברים במועדון - רוסים, סינים, יהודים, גרוזינים קרואטים ועוד. ד"ר אברהם קאופמן נבחר ליושב ראש הוועד המנהל והחזיק בתפקיד זה שנים רבות, ולדימיר איזקוביץ', מנהל מכרות הפחם של סקידלסקי היה סגנו. חברי הוועד המנהל היו היהודים - ו. ארקין, ש. ליברמן וי. קבלקין, הסינים - סונג הושין וליו טאי, הרוסים - עורך דין ג. ל. מילנקו וי. מרקס, הסוחרים - טרנטיב וקרילוב, יושב

הראש של הקהילה הגרוזינית קאינדרוזה וצרצבדזה וקריאטה י. ר. לופטו. בקומת הקרקע של הבניין היה אולם ובו 700 מושבים ובו הועלו הצגות תאטרון והוקרנו סרטים. המועדון כלל גם מבואה, מסעדה וחדרים שבהם נערכו משחקי קלפים כגון ברידג' ועוד. במרתף היה אולם ביליארד. בגן המועדון היו גינת קיץ ובמה עם גג בצורת צדף, עליה הועלו ההצגות בעונת הקיץ. בבניין נפרד היתה אחת הספריות הגדולות בעיר.

המועדון איכלס את הסטודיו הדרמטי של קורנקובה ברינר שהיתה בעבר שחקנית בתאטרון האומנויות של מוסקבה. קורנקובה ברינר היתה אימו של השחקן הנודע יול ברינר. כמו כן הופיע שם ההרכב הדרמטי של ארלוב, גם הוא הופיע בעבר בתאטרון האומנויות של מוסקבה. בימי רביעי, משך שנים רבות, התכנס החוג הספרותי הנשי. בימי הקיץ היה מגרש המשחקים פתוח בכל יום מ-9 בבוקר ועד 2 אחר הצהריים לכל הילדים בגילאים שבין 5 ל-14. כמו כן התנהל שם סטודיו דרמטי לצעירים בניהולו של י. חורוש.

המועדון המסחרי שימש כמרכז התרבותי של האוכלוסייה הרוסית והיהודית הליברלית. חג המולד, ערב ראש השנה האזרחי, פסחא וחגים נוצריים אחרים נחגגו שם כמו גם ערבי תחפושות, חגיגות הסטודנטים ביום טאטינה, החולפו הברכות ההדדיות בבוקר ה-1 בינואר ונערכו דיונים בנושאים כלליים, הרצאות מפי עורך הדין ג. ל. מילנקוב וד"ר א. קאופמן. נושאי ההרצאות כללו בין היתר את האומנות היוצרת של ק. ס. סטניסלבסקי, יובל ה-100 לא. ס. פושקין, "מעבר לאירופה", ועוד.

רבים מבין תושבי העיר השתמשו בספרייה שהשאילה ספרים לקוראים בתמורה לתשלום סביר. חברי המועדון יכלו להשאיל עד שלושה ספרים (בו זמנית) ללא תשלום נוסף. במועדון התנהל חלק נכבד של חיי הקהילה היהודית בעיר. מסיבות הפורים של "בית ר" ומסיבות החנוכה של "מכבי" נערכו באולם המועדון, ואירועי אחרי הצהריים המיועדים לילדים ונשפים של סניף "ויצ"ו בעיר נערכו במועדון, שם גם אורגנו הירידים של "אגודת הנשים למתן בסתר" (DEBO). בתוך שטחי הגנים המסחריים, ששכנו בקרבת בניין המועדון המסחרי, היה מגרש

משחקים ענק שהיה רכושה של אגודת הספורט החדשה (NSO), ארגון נספח של המועדון המסחרי. מנובמבר עד מרץ הוא שימש כאתר החלקה על הקרח והחל ממאי ועד נובמבר הוא שימש כמרכז הספורט לארגונים "בית ר" ו"מכבי".

בית הספר הראשון למסחר של חרבין הוקם בקומה השנייה של בניין המועדון המסחרי. זה היה בית ספר תיכון טיפוסי רוסי ולימדו בו מורים מיומנים ביותר. כל המורים ללא יוצא מן הכלל היו בעלי השכלה גבוהה. בנוסף לנושאים הכלליים, לימדו בבית הספר שפות זרות כגון סינית (אחרי כיבוש העיר ב-1932 התווספה גם היפנית), אנגלית (ב-1942 החליפה הגרמנית את האנגלית) וכן נלמדו שם לימודי המזרח, תכתובת עסקית, כלכלה, גיאוגרפיה, כלכלה פוליטית, ניהול עסקי, תכתובת באנגלית ועוד. בזמן שהתלמידים היהודיים למדו את ההיסטוריה היהודית, למדו הרוסים את הברית החדשה ואילו הגרוזינים, הארמנים והטטרים את שפתם הלאומית. בהרכב הלאומי של בית הספר היו היהודים כמחצית מכלל התלמידים בעוד שהמחצית השנייה הורכבה ממגוון לאומים שכלל רוסים, סינים, גרוזינים, ארמנים, טטרים, לטבים ואוקראינים. ידידה קרובה שלי היתה נערה סינית בשם טניה אי יינגק סיאנג. גם אחותה אולגה למדה בבית הספר ובכלל היו סינים רבים בכל כיתה. לכל הלאומים ניתנה הזכות לחגוג את החגים שלהם. ד"ר א. י. קאופמן עמד בראש מינהלת בית הספר המסחרי משך שנים רבות. תמיכה כספית נרחבת נתרמה מידי שנה ע"י הקהילה היהודית. כל הפעילות הזו התרכזה בבניין המועדון המסחרי שנטל חלק נכבד בהתפתחות התרבותית של חרבין בכלל ושל הקהילה היהודית בפרט.

הגליון הבא של בולטין

מס' 390

יצא לאור בחנוכה

ב-10 בדצמבר 2006.

כותרת המזרח הרחוק

מאת: נגה אולמרט פורסם ב"מעריב"

במשך 65 שנה שימשה העיר חרבין שבסין בית לעשרות אלפי יהודים, בהם הוריהם של דליה רביקוביץ', של אפי איתם ושל אהוד אולמרט. מחר, ארבעה עשורים אחרי שננעלו שעריה, ייחנך מחדש אחד מבתי הכנסת המרכזיים של הקהילה. כעת מקווה הממשלה הסינית להפוך את העיר ליעד על מפת התיירים מישראל.

חודשים ארוכים המתינו נטליה ואבי פודולסקי לחותמת בדרכון שתאפשר להם לעזוב את סין ולעלות לישראל. "באוגוסט תקבלו את האישור המיוחל", הבטיח להם מגיד עתידות סיני. ואכן באוגוסט 1961 הגיע ההיתר, ובני הזוג עשו את דרכם לתחנת הרכבת בעיר חרבין, בצפון-מזרח סין, יחד עם בנם אלכס בן הארבעה חודשים, הילד היהודי האחרון שנולד בעיר.

"התחנה היתה עמוסה, חששתי שלא נצליח להגיע אל הרכבת", משחזר אבי פודולסקי. "פתאום קרה נס. השכן שלנו, קצין סיני שדאג שנקבל את האישור, הגיע לתחנה להיפרד מאתנו. הוא נעמד באמצע האולם, הוציא מגפון והתחיל לצעוק בקול שהרעיד את הקירות: 'פנו את הדרך'. האנשים זזו לצדדים, ואנחנו עברנו. זה היה כמו בסרט". בני הזוג פודולסקי היו בין היהודים האחרונים שעזבו את חרבין, בירת מחוז היילונג-ג'אנג, הנמצא בחבל מנצ'וריה. העיר שימשה במשך כ-65 שנה מקלט ובית לרבבות יהודים יוצאי רוסיה, עד שאלה התפזרו ברחבי תבל, רבים מהם בישראל. ב-1963 נסגרו רשמית מוסדות הקהילה.

עכשיו, ארבעה עשורים לאחר שאחרון היהודים עזב את חרבין, מתעוררת לתחייה ההיסטוריה היהודית של העיר. מחר, בשבת, ייחנך שם בניינו המשוחזר של "בית הכנסת החדש", שהחל לפעול בשנת 1921. בבניין תוצג תערוכה קבועה שתעסוק בהיסטוריה של יהודי חרבין. האירוע יתקיים במסגרת הכנס השני על תולדות יהודי חרבין, שיזם הממשל של מחוז היילונג-ג'אנג בשיתוף המכון לחקר יהודי סין בחרבין, איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין. את ארוחת הצהריים, אגב, יאכלו משתתפי הכנס במלון

על ההגבלים העסקיים), גרשון פיין (אביו של חבר הכנסת אפי איתם), יעקב לניר (לנקין), מלוחמי אצ"ל ומבכירי השב"כ, שהיה יועצה של ראש הממשלה גולדה מאיר, ואחיו אליהו לנקין, מפקד אוניית האצ"ל אלטלנה, שטובעה מול חופי תל-אביב בקיץ 1948, אשר כיהן כחבר הכנסת הראשונה מטעם מפלגת חרות והיה שגריר ישראל בדרום-אפריקה.

בשנת 1933 עלה לנקין ארצה עם סבתי בלה, לאחר שנישאו באופן פיקטיבי כדי שיוכלו לקבל את רישיונות העלייה, כפי שהיה נהוג בימים ההם. סבי מרדכי אולמרט, שהגיע חודשים ספורים קודם לכן לארץ מחרבין, עם תחנת ביניים של הכשרה חקלאית בהולנד, חיכה לה כאן. לאחר מספר חודשים, כשהוסדר עניין הגט מלנקין, הם נישאו. לימים היה אולמרט חבר הכנסת השלישית והרביעית מטעם מפלגת חרות. אחד מילדיו הוא דודי - ראש הממשלה אהוד אולמרט.

בספרו האוטוביוגרפי "דרכי בדרך הרבים", מספר סבי כי בזמן שלמד בטכניון בחרבין ביקש לארגן חוג נוער ציוני. "לאושרי, דווקא באותם ימים גיליתי סטודנט יהודי בשם לוי רביקוביץ'. מפה לאוזן מסרו עליו שהוא משתייך למשפחה תמהונית, שכל בניה מדברים עברית זה עם זה", כתב רביקוביץ'. אביה של המשוררת דליה רביקוביץ' ז"ל, המליץ לו לא לכלול את המונח "ציוני" בשם

מודרן, שהוקם בשנת 1903 על ידי היהודי האמיד יוסף כספה.

"ההיסטוריה של הגלות היהודית בסין היא חלק חשוב לא רק בהיסטוריה היהודית, אלא גם בתרבות הסינית", כתב שגריר סין בישראל צ'ן יו-לון במכתב ברכה ששיגר למשתתפי האירוע. ראש הממשלה אהוד אולמרט, בן ליוצאי חרבין, שלח לכנס ברכה מצולמת שבה אמר בין היתר "כבן למשפחה שחייתה בסין התרשמתי מאוד מהיחס שגילו הסינים כלפי הקהילה היהודית בחרבין. אני מקווה שהפורום הזה יעודד את הסינים בכלל ואת אנשי חרבין בפרט לבקר בישראל ולחוות את התרבות היהודית במולדתה".

ואמנם ממשלת סין והשלטון המקומי מעודדים את התחייה המחודשת בחרבין, ומקווים כי העיר תעלה על מפת המסעות של תיירים ישראלים ויהודים לצד התחנות הקלאסיות, מהעיר האסורה בבירה בייג'ין ועד חיילי הטרוקטה של הקיסר בשיאן.

25 אלף יהודים

אף על פי שבמשך רוב השנים היתה זוקה קהילה יהודית קטנה - בשיאה היו בה כ-25 אלף איש - הגיעו רבים מיוצאי חרבין וצאצאיהם לעמדות בולטות בישראל. ביניהם יוסף תקוע, שהיה בין היתר שגריר ישראל באו"ם ובברית-המועצות, הפרופ' חיים תדמור (אביו של עורך הדין דוד תדמור, לשעבר הממונה

הארגון, מכיוון שבין הסטודנטים היהודים לא היתה אז אהדה לציונות. אולמרט אימץ את המלצתו של רביקוביץ' והקים את "ארגון הסטודנטים היהודים".

ב-1928 הצטרף אולמרט לתנועת בית"ר. "זו היתה תנועה שהשפיעה על רוב הנוער היהודי בחרבין", כותב יוצא העיר תדי קאופמן, המכהן כיושב ראש ארגון יוצאי סין בישראל. קאופמן עצמו לא השתייך לתנועה, כי אביו התנגד לרוויזיוניסטים ושלח אותו למכבי, תנועה שהקים בחרבין ב-1925 דוד לסקוב, שהתפרסם לימים כחייל הוותיק ביותר בצה"ל והשתחרר משירות קבע בגיל 80 בדרגת תת-אלוף.

בשנת 1967, בעת מהפכת התרבות בסין, החריבו המשמרות האדומים מקדשים, כנסיות ובתי קברות ברחבי המדינה. בית הקברות היהודי בחרבין, שהועבר בשנת 1958 למקום חדש ומרוחק מהעיר, הוא היחיד שלא ניזוק. בשנת 1992, לאחר כינון היחסים הדיפלומטיים בין ישראל לסין, פנה קאופמן לשלטונות בבקשה לשמר את בית הקברות. הם נענו, ובשנת 1994 הכין איגוד יוצאי חרבין מיפוי של בית העלמין, כדי שניתן יהיה לאתר קברים. ב-2001, בעת ששימש יועץ לענייני מדע וחקלאות בשגרירות הישראלית בבייג'ינג, איתר אבי, עמרם אולמרט את הקבר של סבו יוסף. אבי ושלושת אחיו החליטו לשפץ את הקבר.

ביוזמתה של רעיה פיין, דודתו של חבר הכנסת אפי אתם (פיין) וחברה קרובה של סבי וסבתי, טיפל אבי באיתור הקברים של אפרים וקלרה פיין, סבו וסבתו של אתם, על מנת שהמשפחה תוכל לשפצם. בשנת 2004 עלה אבי לקבר המשופץ של סבו עם אחיו אהוד, ששימש באותה העת כשר התעשייה, המסחר והתעסוקה. לאחר מכן עלו לקברים של אפרים וקלרה פיין ואמרו קדיש. "למרות חילוקי הדעות הפוליטיים עם אהוד אולמרט, אני מעריך מאוד את המחווה הזו שלו", אמר לי השבוע חבר הכנסת אתם. "הוא התנהג בצורה אנושית ומשפחתית מאוד". איתם סיפר כי הוא מתכנן לנסוע בעתיד לסין ולעלות לקברים.

בעקבות הרכבת

ראשוני היהודים שהגיעו לעיר בשנת 1898 היו עובדי הרכבת. הם באו מרוסיה כשהחלה סלילת מסילת הברזל של סין המזרחית, שלוחה של המסילה הטרנס-סיבירית שנועדה לחבר את מוסקבה לבייג'ינג (פקין). עבורם היתה זו הזדמנות לחמוק מרוסיה, שם סבלו מהגבלות, מגירויים ומפרוגרומים, ולהתחיל חיים חדשים במנצ'וריה. תחילה חיו בחרבין רק כמה מאות יהודים, אבל המהפכה ברוסיה ב-1917 האיצה את ההגירה לעיר הסינית. בשיאה מנתה הקהילה היהודית 25 אלף בני אדם, אך במרבית הזמן היו בה פחות מ-10,000.

אף על פי שהקהילה היתה קיימת רק 65 שנה, היא הטביעה את חותמה על כל תחומי החיים בעיר. מלבד מוסדות יהודיים מובהקים - בתי כנסת, בתי ספר, בית קברות ותנועות נוער - הקימה הקהילה מוסדות ששירתו את כלל התושבים, ביניהם בית חולים ובית תמחוי. למעשה כל היוזמות הכלכליות בעיר היו קשורות לפעילות יהודית, כולל טחנות קמח, מכרות פחם, בתי הוצאה לאור, בתי קפה וחנויות. כ-80 אחוז מהעסקים ברחוב הראשי של חרבין היו בבעלות יהודית, ואנשי הקהילה החזיקו בעמדות מפתח בבורסה המקומית, המועדון המסחרי וגם בארגון בעלי הבתים.

תחום נוסף שבו היתה ליהודים השפעה רבה הוא חיי התרבות בעיר. משנת 1918 הוצגו מחזות יהודיים שהופקו הן על ידי להקות של שחקנים רוסים והן על ידי המועדון הספרותי התיאטרלי "אימלדג" היהודי. מוזיקאים ושחקנים מפורסמים מחו"ל הגיעו להופעות בעיר, ביניהם הכנר היהודי יאשה חפץ.

בשנת 1931 פלשו היפנים למנצ'וריה. בחרבין היו אז כ-10,000 יהודים, אולם בשנות הכיבוש היפני הצטמצמה הקהילה, ובעיר נותרו כ-3,500 יהודים. היחסים עם השלטון היפני ידעו עליות ומורדות. הם לא התערבו באורחות החיים של הקהילה ולא התנגדו לקשריה עם ארץ ישראל, אך התנכלו לעתים לאנשים מסויימים בקהילה. הרעיונות הנאציים החלו לחלחל אל הצמרת היפנית לאחר עליית היטלר לשלטון. בשנת 1938 הופעל עליהם לחץ לקבל את חוקי נירנברג, אולם ביפן הובעליעמדה שהתנגדו לאידיאולוגיה הנאצית ולחצו על ההנהגה היפנית להעניק יחס הוגן לקהילות היהודיות שתחת שלטונה. אחד מאותם אישים היה פרופ' קוצדז', שהתמחה בהיסטוריה של העם היהודי בישיבה-יוניברסיטי בניו-יורק. הוא השפיע על חברו שכינהו כשר החוץ היפני לא לתת יד ליישום חוקי הגזע. בשל אהדתו הגלויה ליהודים דרשו הגרמנים לגרשו ממולדתו, והוא הגיע בחוסר כל לחרבין, עם אשתו ושתי בנותיו. הקהילה היהודית התגייסה לעזרתו, מימנה את שכר הדירה שלו במשך ארבע שנים והקציבה לו סכום כסף למחיה. כשהגיע הצבא האדום גורשה המשפחה ליפן, שם כתב ספר על הדקדוק העברי וספר בשם "מטוקיו לירושלים". הוא ביקר בארץ מספר פעמים והחליט להתגייר ולשנות את שמו לאברהם קוצדז'. הוא נפטר בשנת 1973, ועל פי צוואתו הובאה גופתו לקבורה בירושלים.

התקופה הקשה ביותר עבור יהודי חרבין היתה בתום מלחמת העולם השנייה, כשהשלטון עבר לצבא האדום, וזה שלט בה שמונה חודשים וחצי. בתקופה זו פסקה פעילותן של תנועות הנוער הציוניות. אנשים רבים נעצרו והוגלו למחנות כפייה ברוסיה, ביניהם עשרות מיהודי חרבין. אביו של

קאופמן, שהיה יושב ראש הקהילה, נלקח למחנות ברוסיה, וכך גם אביו של פודולסקי. קאופמן פגש את אביו שוב רק בשנת 1961, בישראל. פודולסקי פגש את אביו בשנת 1956, כשהסובייטים נתנו לו לחזור באופן זמני לחרבין לשלושה חודשים. רק לאחר שנתיים נוספות אפשרו לאב לשוב לחיק משפחתו.

לא רק היהודים סבלו תחת השלטון הסובייטי, לכלא הושלך גם בוריס ברינר, אביו של שחקן הקולנוע יול ברינר. השחקן, שזכור כמלך סיאם בסרט "המלך ואני", גדל בחרבין, ואמו היתה שחקנית ידועה בעיר.

בשנים האחרונות החלו העיתונות והאקדמיה בסין לגלות סקרנות בנוגע לקהילה הקטנה שחיה בתוכם. לדברי קאופמן, שישתתף מחר בכנס, השקיעה עיריית חרבין שני מיליון וחצי דולר בשימור בית הכנסת החדש, בית הכנסת הישן והגימנסיה, המשמשת עתה כמוסד לימוד לנערות קוריאניות. המכון לחקר יהדות סין בחרבין הוציא לאור אלבום תמונות מהודר על יהודי העיר, שמלווה בהסברים באנגלית ובסינית על תרומתם. בכנס גם ידונו בשיתוף פעולה בין מחוז היילונג-ג'יאנג לגורמים יהודיים בנושאי תרבות, חקלאות, טכנולוגיה ותיירות.

בתי הכנסת הללו לא היו היחידים בעיר. בספרו "יהדות חרבין אשר בלבי", כותב קאופמן: "רוב בתי הכנסת נבנו על ידי יהודים סיבירים, בעלי זהות יהודית מובהקת אך ידע ומורשת הלכתיים מצומצמים למדי. מנהגי הדת שלהם הושפעו לא פעם בצורה משעשעת ממנהגי הנוצרים הפרבוסלאבים שבקרבם חיו שנים רבות. לגבאי הסיבירי, בדומה לכל הגבאים, היה קושי באיסוף תרומות. יום אחד, לאחר שנבנה בית הכנסת, התכנסה אסיפה לדון בגביית כספים לחימום המקום. הגבאי איים על כל הנוכחים: 'אם לא תיתנו לי כסף לחימום בית הכנסת - נשים על העסק הזה צלב גדול!', ביטוי רוסי שכונתו: ניאלץ לגמור את העניין ולסגור אותו. גם בעת התפילה עצמה קרו דברים משעשעים. כשהוזמן תורם להחזיק את ספר התורה היה הגבאי מסביר לו: 'תיקח את ספר התורה ותרים אותו זה נושק' (רגלי אשה) וכך הפכו עצי החיים שעליהם מגלגלים את ספר התורה ל'נושק' שיש להגביה לאחר קריאת התורה.

"מעולם לא הרגשנו שאנו במדינה מרוחקת ולא חשבנו על מנצ'וריה כמקום נידח", כותב קאופמן בספרו. "בשבילנו חרבין היתה מרכז העולם, אך שאיפותינו וחלומותינו היו קשורים בארץ. קיבלנו סחורה מארץ ישראל: מוצרים של עסיס, ינות כרמל מזרחי, עיתונות ומכתבים". קאופמן הגיע ארצה בינואר 1950.

"אני כבר לא מתגורר בחרבין", הוא כותב באלבום המהודר של יהודי העיר, "אך חרבין ממשיכה לחיות בתוכי לנצח".

נאמו של שגריר סין בישראל מר יונג לונג (11/7/2006)

מכובדי,

גבירתי ורבותי
ערב טוב

זה כבוד גדול בשבילי להזמין למפגש זה חברים מהממשלה הישראלית, מהתחום העסקי ומתחום התקשורת על מנת לסקור את הידידות המסורתית בין העם הסיני לעם בישראל וכן בין ממשלת סין לממשלת ישראל, להכין את חגיגות 15 שנות ייסוד הקשרים הדיפלומטיים בין סין לישראל, ולחשוב יחד אתכם איך לקדם עוד יותר את שיתוף הפעולה הביילטרלי בין שני העמים ושתי המדינות.

במהלך שרותי כאן בשנתיים וחצי האחרונות התרשמתי עמוקות מהתעניינות הגוברת והולכת של הישראלים בסיין. ההתלהבות של הישראלים ורצונם ללמוד על סין אילצה אותי להפוך בעל כורחי לנואם.

לכל מקום שאני מגיע: לאוניברסיטה, למפעלים, לעיריות ולקיבוצים, אנשים ממש מכריחים אותי לדבר עד שאני נהיה צרוד. ביסודו של דבר, אני סבור שסיין מעוררת כל כך הרבה התעניינות עקב השינויים האדירים שקרו שם בפחות מ-30 שנה, שהתאפשרו רק בזכות הרפורמות ומדיניות הפתיחות.

ואכן, בין השנים 2005-1978, התל"ג (תוצר לאומי גולמי) של סין תפח פי 11. מ-2000 מיליארד \$ ארה"ב ל-2,200 מיליארד \$. התוצר לנפש צמח מ-220 \$ לנפש עד ל-1,700 \$ לשנה.

בשנה הקודמת הסתכם סחר החוץ של סין ב-1,400 טריליון \$.

בחודש פברואר השנה, רזרבות המט"ח של סין עמדו על 850 ביליון \$.

סיין הצליחה לפרנס את אוכלוסייתה בת 1.3 מיליארד נפש. היא הצליחה לחלץ כ-200 מיליון איש ממעגל העוני והרחיבה את חוק חינוך חנם בן 9 השנים לכמעט כל פינה במדינה.

הממשלה הסינית תמכה וסייעה לכ-60 מיליון מוגבלים, ומציעה הזדמנויות תעסוקה זהות לכל 56 הקבוצות האתניות שבתוכה. סיין הנחית כיום מיציבות כלכלית והעם הסיני נהנה משגשוג ושלו.

דבר משמעותי וחשוב נוסף הוא, שסיין מחפשת דרכים לפיתוח בדרכי שלום, תמצית הדבר הוא שסיין מנסה להתפתח בסביבה בין לאומית שוחרת שלום, בו בזמן, מקדמת את השלום העולמי דרך ההתפתחות שלה עצמה.

סיין תסמוך על העוצמה שלה והחדשנות

שלה כדי להתפתח.

בינתיים היא נשאת פתוחה לעולם. סיין מנהלת סחר ושיתוף פעולה עם מדינות אחרות על בסיס שוויון ורווח הדדי על מנת להגיע למצב של רווח-רווח [Win-Win] ופיתוח הדדי.

ההתפתחות של סין מתבססת על קידום השלום, פתיחות, שיתוף פעולה והרמוניה בטבע.

על אף כל ההישגים של סין, נשארנו עדיין מדינה מתפתחת העומדת בפני אתגרים רבים. אוכלוסייה עצומה, תפוקה נמוכה ופיתוח אזורי לא מאוזן הם עובדות היסוד של המצב הנוכחי בסיין.

סיין עומדת עדיין במקום ה-100 מבחינת תוצר לנפש וכ-23.63 מיליונים מתושבי הכפרים חיים מתחת לקו העוני. סיין צריכה לספק עבודה לכ-24 מיליון איש בשנה ומעבר לכך, כ-100 מיליון עובדים מיותרים בסקטור החקלאי צריכים לעבור הסבה מקצועית לסקטורים אחרים.

סיין זקוקה לעוד מספר שנים, למאמצים כבירים ולחשיבה מדעית על מנת להמשיך ולהתפתח כדי להגיע למצב של מודרניזציה. לפיכך, הקונגרס העממי הלאומי, אישר בתחילת השנה את "תכנית החומש ה-11" של הכלכלה הלאומית והחברתית לשנים 2006-2010.

בחמשת השנים הבאות, סיין תיצמד לגישה המדעית בכיוון הכלכלי וההתקדמות החברתית. היא תשקיע מאמצים גדולים יותר כדי לזרז את הרפורמות ומדיניות הפתיחות, תחזק את היצירתיות ותקל על תהליך היוזמה הפרטית. תקדם התאמות בתחומי הכלכלה והמבנה החברתי ובכך תסייע לטרנספורמציה של מצבי הצמיחה הכלכלית, היא תגביר את היעילות של הצמיחה הכלכלית באופן שכל התושבים יוכלו ליהנות מההישגים של הרפורמות ושל הפיתוח.

על ידי הנחישות להתקדם בדרך של שלום, והתרכזות ביעד שהוא בנייה ופתוח, סיין לא רק מתעצמת אלא יוצרת הזדמנויות נוספות לשאר העולם. אני סבור כי סיין וישראל מסוגלות בהחלט להקים מודל כזה של שיתוף פעולה יד ביד תוך השגת שגשוג הדדי.

גבירתי ורבותי,

הציביליזציות של שני עמינו, הסיני והיהודי הן מבריקות ויש להן היסטוריה ארוכת שנים.

הידידות בין העם הסיני והעם היהודי נשמרת מדור לדור ללא הרף.

במהלך 14 השנים האחרונות מאז ייסוד הקשרים הדיפלומטיים הביילטרליים, יצרו שתי המדינות רשת שתי וערב של קשרים בתחום הפוליטי, הכלכלי, הצבאי, המדעי, החינוכי והתרבותי.

היקף הסחר הביילטרלי צמח מ-50 מיליון \$ בשנת 1992 ל-3 מיליארד \$ בשנת 2005. מספר הפרוייקטים הישראליים בסיין הגיע ל-204. לפחות 800 חברות ישראליות עושות עסקים בסיין ולאחרונה יותר ויותר פרויקטים משותפים מכוונים לשוק הסיני.

אנו מקיימים סוגים שונים של שת"פ"ם בתחום החקלאי כגון מחקר ופיתוח משותף, יבוא של כלים, אימון והכשרה, והקמת חוות לדוגמה.

ההשקעה והלימוד שלנו בישראל מניבים פירות מתוקים. תוכניות "מושב" סייעו להדריך ולאמן מעל 4,000 אנשי סגל ומדריכים. בישראל יש מעל 1000 סטודנטים סינים הלומדים כאן וכ-400 סטודנטים ישראלים למדו והוכשרו בסיין.

התכנים והמגוון של חילופי התרבות הורחבו מאוד עם אנרגיות שנטענו ממקורות מסחריים ולא ממשלתיים באותם התחומים. בשנת 2005, הנפיקה השגרירות שלנו 37,000 אישורי כניסה חד פעמיים או רב פעמיים לישראלים, מספר הגבוה פי 2.5 מהכמות שהונפקה בשנת 2004.

נחתמו 7 בריתות של ערים תאומות בין סין לישראל, ו-3 בריתות בדרך.

ניתן לסכם מתוך רשימת ההישגים שמנית את הנקודות הבאות:

לישראל יש כלכלה מפותחת וטכנולוגיות מתקדמות בעוד לסיין יש מקור אנושי בלתי נדלה, שוק ענק ופוטנציאל שוק אינסופי לפיתוח. לשתי הכלכלות שלנו יש נקודות השקה רבות שהן הבסיס היציב ביותר ובעלות המוטיבציה הגדולה ביותר לפתוח שיתוף פעולה פורה שיתרום באופן הדדי לשני הצדדים בעידן הגלובליזציה.

הודות ליתרונות אלה, המנהיגים של שתי ארצותינו תולים תקוות רבות בשיתוף הפעולה ובסחר הבינלאומי.

במהלך ביקורו הממלכתי בישראל בדצמבר 2004, מזכיר המדינה הסיני מר טנג ג'יק-סואן, הציע להעלות את היקף הסחר ל-5 מיליארד \$ עד 2008.

רק לפני חודשיים אמר לי שוב ראש הממשלה מר אהוד אולמרט כי ההתפתחות של סין אינה מהווה איום על ישראל, אלא נותנת סיכויים ופוטנציאל שיתוף, כך שישאר

(המשך בעמוד 18)

משפחת אסטר ונדל הצמיחה מתחילה בגליל

מאת זאב גולדשמיט ופרץ סופר

**במשפחת ונדל גדל הדור הבא של
ענקים בכדורסל: ליאור (16, 1.88
מ'), לביא (14, 1.75) ואיל (6, 1.23)**

בליגה בכדורסל אין הרבה ישראלים צעירים שמתנשאים לגובה של 2 מטרים. יש סיכוי שזה יקרה בשנים הקרובות כאשר שלושה בנים למשפחה אחת יגיעו לגובה הזה. מדובר בליאור ולביא ונדל ממועדון הפועל עמק-יזרעאל ובאחיהם הקטן איל, הגבוהים מבני גילם ויש שמנבאים כי צמיחתם תימשך. ליאור, 16, המשחק בקבוצת נערים לאומית, מגיע כבר היום ל-1.88 מ', והוא השני בגובהו בקבוצה. לביא, 14, משחק בילדים א' ומתנשא לגובה 1.75. הצעיר במשפחה, איל בן 6, רק בגן חובה ובבית-ספר לכדורסל אבל גובהו 1.23 מ'. את האהבה לכדורסל הם ינקו מאביהם, אבי (1.98), ששיחק בשנים 1984-86 בהפועל גליל-עליון בהדרכתו של אריה מליניאק, ובהמשך במכבי קריית-מוצקין כשהייתה בליגה הראשונה. האב לקח אותם מגיל אפס לצפות במשחקים שלו, ויחד עם הגנים שהביאו לצמיחתם לגובה היה ברור שהם ילכו בדרכו.

אף אחד מהם לא מזכיר אותי בסגנון משחק שלו, אומר האב. "אין להם עדיין את האגרסיביות שהייתה לי, אבל זה יבוא להם

בהמשך.

"אנחנו משפחה של ענקים, אבל זה לא מפריע לנו בחיי היומיום", אומר ליאור. "אני חי טוב עם הגובה שלי. אף אחד לא מציק לי. להפך, זה רק עוזר. למשל, אם אמא רוצה שאוריד לה בגד מהארון למעלה, אני חוסך לה את

הטיפוס על הסולם". לביא, תלמיד מצטיין בחטיבת ביניים ויצא נהלל: "בבית-הספר אומרים לי לפעמים 'איזה לאנגר אתה', אבל אני מקבל את זה כמחמאה. הגובה הוא בגנים ולא צריך להתבייש בזה". המשפחה הגבוהה מתגוררת במיצפה עדי סמוך לשפרעם, ולאיימונים בנהלל הם נוסעים מדי יום כשעה וחצי לשני הכיוונים. העומס בכדורסל לא פוגע בלימודים. הבכור ליאור אף הרחיב לחמש יחידות לימוד במקצועות פיזיקה, ערבית, מתמטיקה ואנגלית, וממוצע הציונים שלו 95. הזאטוט איל זוכר כל שלשה שהאחים שלו קלעו במחשקים והוא אף עורך רשימות. חוץ מזה, הוא זוכר גם את כל השלשות של פרקר ממכבי ת"א.

האב אבי: "כשהייתי לוקח את הילדים לגן או לבית-הספר הילדים היו פוחדים מהגובה שלהם. ליאור ולביא דווקא היו בטוחים לידי כי הם היו רגילים לסביבה גבוהה".

מסכם הבכור ליאור: "הסגנון שלי דומה לזה של ליאור אליהו או ניקולה וויצ'ץ'. אני גם מנסה ללמוד מהמשחק של באסטון. החלום שלי, כמו של כל כדורסלן צעיר, הוא להגיע למכבי ת"א. אם זה לא יקרה, התקווה שלנו היא שמשחק פעם כל האחים יחד באותה קבוצה".

המשך נאומו של שגריר סין (המשך מעמוד 17)

ומשתכללת, כך המעמד הבינלאומי של סין מתחזק. הסינים הם עם שוחר שלום מאז ומתמיד והבסיס של התרבות הסינית הוא הערצה של השלום וההרמוניה. תושבי סין, מאמינים שהכיוון של שלום, פיתוח ושיתוף פעולה הוא כיוון בלתי הפיך כיום. הממשלה הסינית חותרת ללא לאות למדיניות חוץ עצמאית בדרכי שלום, היא מתרכזת בחיפוש דרכים לעולם טוב יותר הוגן ורצינאלי. היא מיישמת ברצינות גישה חדשה של פיתוח, המבוססת על שוויון ורווח הדדי, היא מקדמת בברכה את הגישה של ביטחון המבוססת על אמון הדדי, רווח הוגן הדדי, שוויון ושיתוף פעולה, היא מעודדת עידוד השונה.

סין מקווה באמת ובתמים שהעם היהודי ועמי ערב יחיו יחד בשלום. אנו מתנגדים לכל צורה של טרור ואנו תומכים בכל ההצעות ומאמצי התיווך שיכולים לסייע ולהקל על המתח במזרח התיכון.

סין תמשיך לתרום תרומה מועילה לקדם את תהליך השלום במזרח התיכון.

בשנחאי בשנת 2010 היכולים לתת הזדמנויות חד פעמיות לחברות ישראליות בתחומי התקשורת, האבטחה, תוכנה ואלקטרוניקה.

דבר שלישי: הממשלה הסינית מבצעת שני פרויקטים ענקיים והם: תכנית "הפיתוח האדיר של מערב סין", והשני הוא "חיזוק מרכז סין". ישראל כבר משתתפת בבינו ובפיתוח של מרכז ומערב סין וישנו בסיס מצוי לשיתוף פעולה נוסף.

אני מאמין שניתן לצפות לשיתוף פעולה עמוק יותר וטוב יותר אם שני הצדדים ינצלו את מדיניות ההעדפות של הממשלה הסינית.

רוח היוזמה והכישרון העסקי של העם היהודי מוכרים היטב בכל סין. לפיכך, אני מאמין בכל ליבי שהשוק הסיני עבור הישראלים הוא כמו האוקיאנוס רחב הידיים לדגים, וכמו השמיים לציפורים. ואני משוכנע שנקבל עוד ועוד חדשות טובות בנושאי שיתופי הפעולה בין סין לישראל.

גבירותי ורבותי!
ככל שהכלכלה שלנו בסין מתפתחת

רופא המחנה 16 שנה גברית המועצות

ד"ר אברהם קאופמן, מתוך ספרו בשם זה המשך מגיליון 388

פרק שישי

ב-11 בינואר 1947 נפתחה דלת תאי והקציין שנכנס אמר:

"אסוף הכלים!" משמע, מעבירים אותי לתא אחר, או שאני יוצא במסע-אסירים לבית-כלא אחר. למעשה, אין לי צורך "לארוז". אני מוכן, "תמיד מוכן..." כל אשר לי - עלי ועמי. מקץ 15 דקות הוכנסתי לחדר ריק. פקודה - "להתפשט!" מחפשים על גופי ובכלי. חזרתי והתלבשת. נותנים לי לחם, סוכר ודגים מיובשים - צרכי אוכל-נפש לארבעה ימים. אכן, משלחים אותי מכאן. וכנראה אותי בלבד, שכן איני רואה סביבי אסירים אחרים. לאן מסיעים אותי? איש אינו אומר לי. קציין ושני חיילים נלווים אלי ואנו יוצאים אל שער בית-הסוהר. בודקים את "התעודות" - הכל בסדר. ליד השער מצפה לי רכב - "העורב השחור". במהירות רבה נוסעים אנו על-פני רחובותיה של סברדלובסק. הגענו אל פסי מסילת-הברזל. רבים הם. אנו צועדים על-פני המסילות, עוברים מאחת לשנייה, מדלגים מאדן לאדן. אני עייף ובקושי משרך דרכי. אי-שם במרחק, בירכתי המסילה, נראה קרון בודד ולו חלונות מסורגים. קרון-אסירים סטוליפני-סטאליני. סוף-סוף הגענו אל הקרון הבודד הזנוח במסעף צדדי של המסילה. במפתח שבידו פותח הקציין את הקרון ו"מזמיני" להיכנס. תא אחד פתוח והחיילים דוחפים אותי פנימה. אחד מהם נשאר עמי בתא. כשעתיים הייתי בתא הקטן, יושב קמעה וחוזר ושוכב. אין זאת כי לעיר הבירה, למוסקבה, מסיעים אותי. המזון שקיבלתי, אם אכן לזה מזון ייקרא, יספיק לארבעה ימים - הזמן הדרוש כדי להגיע למוסקבה, וגם "האורח ממוסקבה" לא בא כנראה אלא כדי "להזמיני" לשם... נכנס קציין (כנראה מפקד הקרון) שאל לשמי וציווני ללכת אחריו. אמרתי לו, כי יש עמי מזוודה וגם כסף, אולם תשובתי היתה: "זה יגיע יחד אתך!" הוא מכניס אותי לתא מיוחד ובו איצטבות-משכב בשלוש קומות. נועלים את התא מבחוץ. ליד הדלת בפרוזדור חייל חמוש רובה. מדי פעם הוא מציץ בעד הצוהר. התא מזוהם. על הרצפה ועל איצטבות-המשכב שירי אוכל ופסולת. כל התאים מסביב מלאים אסירים ומדי פעם מביאים אסירים נוספים. ואילו לי, ש"פושע חשוב" הנני (ציוני!), הוקצה תא לחוד ומשמר מיוחד הופקד עלי.

הגיע הזמן לאכול "ארוחת-צהריים". פרסתי פרוסת לחם, בזקתי עליה קצת אבקת-סוכר

והרי לך "פת-צהריים", או "פת-ערבית" - מאי נפקא מינה? אני רוצה לשתות. דופק על הדלת.

"מה אתה רוצה?..."

"לשתות אני רוצה... אולי אפשר לקבל כוס תה?..."

"אברר..." כעבור מחצית השעה מודיע החייל:

"לא היו מים רותחים בתחנה... הא לך מים קרים..." ומושיט לי ספל מים קרים כקרח. אני שותה בשקיקה. יבוא על התודה...

היתה זו נסיעה קשה מאוד. נאלצתי להסתפק בלחם בלבד. הסוכר אזל כבר ביום הראשון, ואילו את הדגים לא יכולתי לאכול. תה לא קיבלתי במשך כל הדרך. פעמיים ביום היה החייל מושיט לי בעד האשנב ספל מים קרים. כשהייתי נזקק לבתי-השימוש לא היה זה פשוט כל-עיקר להגיע לשם. המפתח מתאי נמצא אצל מפקד הקרון, ואותו אין למצוא - או שישן הוא, או שאיננו, והחייל אינו יכול להוציאני מהתא.

שלוש יממות נסעתי בקרון-כלא זה והתעניתי באחת התחנות, בה עמדנו שעה ארוכה, שמעתי אחד החיילים אומר לחברו, כי בתחנת קאזאן אנו עומדים. גם זו הוכחה כי פנינו למוסקבה. ביום הרביעי לנסיעה הגענו למקום היעד. יצאנו מהקרון. בסמוך לו כבר מצפה לי "העורב השחור". אך יצאנו, שואל אחד הקצינים: "והחפצים היכן הם?"

"איני יודע, הם לא היו עמי בקרון... בסברדלובסק אמרו לי, כי החפצים הושמו לקרון אחר ויגיעו יחד עמי..."

הוא לא אמר דבר. אין זאת כי הכיר יפה את חבריו. שוב לא ראיתי את המזוודה שלי... "העורב השחור" מלא מפה לפה, אולם לי שמור מקום בתא לצדו של הנהג. התא צר, איני יכול לזוז בו ימינה או שמאלה והנני יושב כמרותק. התא בלא אור ואויר. אין זאת כי מיועד הוא לאסירים "חשובים".

היכן אנו, לאן מסיעים אותי - אין אני יודע. אנו נוסעים על-פני רחובותיה של מוסקבה. "עוברים שחורים" לרוב התרוצצו אותם הימים ברחובות הבירה, בין ביום ובין בלילה, ואלפי אסירים הועברו בהם ממקום למקום. כדי שלא לעורר את סקרנותם של העוברים-ושבים רשום על גבי הדפנות החיצוניים של "העורב" האטום באותיות של קידוש לבנה: "לחם"...

ב-2

הגענו למקום כלשהו. "העורב" נעצר. שעה ארוכה מחזיקים אותנו בחדר-כניסה. שני חיילים

שומרים עלי. מישהו קרב ושואל: שם המשפחה, שם, שם האב, תאריך המאסר. מסביב המולה רבה. מתרוצצים קצינים וחיילים. הטלפון מצלצל בלי הרף. מקץ חצי שעה מכניסים אותי לחדר גדול ובו שולחן בלבד. דלת-עץ רגילה בלי צוהר. חלון רחב בלי סורגים. איני מבין היכן אני. האומנם כאלה הם בת-הכלא במוסקבה? עד-מהרה מביאים לי חמיצת-כרוב ודייסה.

החייל אומר:

"הנך רעב בודאי... אכול!" ובעצמו ניצב על משמרתו ליד הדלת. משראה כי כיליתי את האוכל הוא נוטל את הכלים ואומר:

"שבעת? טעים? אוכל טוב אצלנו..." אכן, על טעם וריח אין להתווכח. מחשיך. עדיין אני בחדר זה. יושב אני על אדן החלון, על השולחן. מחכה. לבסוף קוראים לי. מצווים לקחת מזון, שמירה וכלי-מיטה המונחים ליד הדלת. אנו עולים במדרגות תלויות לקומה הרביעית.

אני כורע תחת נטל המשא. הוכנסתי לאחד התאים. אור קלוש. לאורה העמום של הנורה אני בוחן את המקום. קירות ורצפה מזוהמים, השולחן והמיטה מזוהמים אף הם. בתא מיטה אחת בלבד. משמע כי בתא-בידוד אני. אשנב זעיר מתחת לתקרה ממש, מסורג סורג-ברזל. הדלת ננעלה על מפתח.

נפתח הצוהר ויד עלומה מושיטה לי ספל תה וחתיכת סוכר. אולם בטרם הספקתי לשתות את התה נפתחת הדלת ונשמע קול פקודה:

"אסוף את החפצים!"

אני חוזר באותה דרך עצמה - המזרן, השמירה וכלי המיטה על גבי... יורדים קומה אחר קומה ושוב הנני בקומת הקרקע. מוסר את כלי-המיטה. עומד ומחכה. הטלפון מצלצל בלי הפסק. מהשיחות שהגיעו לאוזני הבינותי כי חלה טעות - לא לבית-כלא זה צריכים היו להביא אותי, כי אם לאחר. מישהו טעה. בעל-השררה מתרגשים. מוציאים אותי בחיפזון. אני נפרד מבית-הכלא הצבאי לפרטובו שאחסן אותי לזמן קצר ואף כיבדני בארוחה. אולם לא לזמן רב נפרדתי. עד מהרה נכלאתי בו שנית והפעם למשך שנה תמימה...

שוב מסיע אותי "העורב השחור" על-פני חוצות הבירה. שעה ארוכה נסענו. מלבדי היה במכונית גם לואי. שנינו שותקים. גם לי גם לו אסור להיכנס לשיחה. נעצרנו. הגענו. יוצאים מ"העורב". חצר חשוכה. יורדים לקומת-מרתף, צועדים על-פני פרוזדור ארוך חשוך למחצה. הכל מסביבי מטיל אימה. מי יודע, אולי כאן

(המשך בעמוד 20)

"חסלונג" - מתבזק פתאום במוחי. אולי זה המקום בו "נעלמים" אנשים. אנו מוסיפים לצעוד, חייל אחד לפני ושני מאחורי המזרזני בקת ורובה. נפתחה הדלת לפרוזדור שני ומשני צדיו דלתות לרוב. תאים - אחד ליד השני. נדחפתי לאחד מהם והדלת ננעלת מאחורי. תא קטן בלא חלון, ובו ספסל-אבן המבורג לקיר. נכנס קצין ורושם את הפרטים האישיים. יצא. מקץ רגעים מספר נכנס קצין אחר בלוויית אשה בחלוק לבן ובידיה פנס-כיס חשמלי. היא מצווה עלי להתפשט ובדוקת אותי מכף-רגל ועד ראש, נעזרת בשעת מעשה בפנס ובלא בושא מאירה את כל החללים שבגופי - בפה, באף, באוזניים ובמקומות אחרים... וכל זה בשתיקה, בלי להוציא הגה. קוראים לה "דוקטור". בהמשך חיי בבתי-הכלא ובמחנות-הגירוש פגשתי לא אחת ב"דוקטורים" מסוג זה, אשר שירתו את הקג"ב הסטאליניסטי. לאחר הבדיקה מצלמים אותי מלפנים ומהצד, ולוקחים ממני טביעת אצבעות של יד ימין ושל כל אצבע לחוד. בסוף הוכנסתי לתא קטן והייתי כלוא בו שלושה ימים. על שום מה שלושה ימים בלבד - איני יודע. אולי היו אלה שלושה ימי-הסגר, או שמא לא היה מקום בתאים אחרים, שכן בבתי-הכלא הסובייטיים יקרה לא אחת כי "כל המקומות תפוסים". ביום הרביעי העבירוני לתא אחר ובו היו מלבדי עוד שניים - חייל שנכלא בעוון "בגידה במוולדת" ומדריך-ספורט שנאסר בעוון "פעילות נגד-מהפכנית"... ובכן, הגעתי לבית-כלא לובינקה הידוע לשמצה, אשר הפך שם דבר לעריצות ואכזריות של אנשי הצ'קה...

אני משתדל שלא להתחבר עם חברי לתא. מי יודע, אולי אינם אלא "דוגרות". המדריך לספורט, קומוניסט, חבר המפלגה, אומר, כי הוא "יושב" על שסיפר הצצה אנטיסובייטית... אם נושאי ההלצה הם תופעות שליליות בחיי המדינה מתחייב המספר בנפשו, שכן "נגד-מהפכן" הוא. "אצלנו" אין תופעות שליליות, כשם שאין קיימים פשעים, רצח, שוד, גניבות, שכרות ופורענויות... על כל זה אסור לכתוב. "אצלנו" הכל טוב ויפה...

האוכל בבית-הכלא של לובינקה אינו גרוע לעומת בת-סוהר סובייטיים אחרים. בדרך-כלל אפשר לאמור, כי האוכל בבתי-הסוהר ובמחנות-הגירוש הסובייטיים רב הוא מכדי למות, אולם מעט מכדי לחיות.

למחרת בבוקר קוראים לי לחקירה. בבית-הכלא של לובינקה ובבתי-כלא אחרים במוסקבה אין קוראים את שמו המלא של האסיר עת נקרא הוא לחקירה, כי אם את האות הראשונה של שם משפחתו בלבד ועל האסיר להיענות. משנענית, נאמר לי "היכון!" עלינו לקומה החמישית. פקיד רשם את הזמן המדויק של בואי והוכנסתי לחדר החוקר...

ג

החקירה הראשונה במוסקבה. החוקר - סגן-אלוף של קג"ב... מולו יושב קצין בדרגת מיו.

אותי מושיבים אל שולחן קטן ועגול בפינת החדר. "השם?... שם המשפחה?...?" פותח סגן-האלוף, ובפנותו אל המיור אומר: "זה מנהיג יהודי גדול... ציוני..." המיור מסתכל בי בעין אחת.

"יודע אתה היכן אתה?" ממשיך החוקר ובעצמו עונה: במיניסטריון לביטחון המדינה! אל תשכח זאת וספר את הכל ובגילוי-לב. יש לך קרובים בבית-המועצות?"

"היו... אולם זה 20-25 שנים איני יודע דבר עליהם..." "היכן הם?"

"בזמנו גרו בלנינגרד ובמוסקבה..." "אחים, אחיות?... חוזר ושואל החוקר. ניכר כי הוא יודע על קרובי יותר משודע אני. "במה הם עוסקים?" "איני יודע..."

"האם לא כתבו לך?" "לא, לא החלפנו מכתבים..." "מה מענם של קרוביך?"

"איני יודע, אף איני יודע אם עדיין חיים הם..." "מעט מאוד יודע אתה על הקרובים שלך..." "מה לעשות... תנאי-החיים גרמו לך... כמו על שני כוכבי-לכת חיים אנו..."

החוקר שואל על אחי, ובפי אותה התשובה. אז לא ידעתי כי שני אחי כבר אינם בחיים. החוקר יודע, כמובן, על כך, אולם מעמיד פנים כאילו עדיין חיים הם.

"אתה רוצה להיפגש עם אחיך?" "מאוד הייתי רוצה לראותם, אולם לא בתנאי בית-כלא..."

"אם כך, ספר לנו את הכל בגילוי-לב ותוכל להיפגש אתם..." מבטיח החוקר. למשמע דבריו נתחייכתי חיוך אירוני.

"אינך מאמין?... חבל... אין קל מזה בשבילנו להוציאך לחופשי אם תספר לנו את כל הידוע לך... אתה יודע הרבה... הרבה מאוד. חשוב בדבר... הוה ידיד לעצמך ולנו אל תנטור איבה..." מסיים החוקר בחגיגות.

החקירה נגמרה. הוחזרתי לתא. נראה, כי החוקר שלי אינו מדגי-הרקק, שכן במשך החקירה נכנסים לחדר קצינים, כתבניות ומתורגמניות ומגישים לו ניירות לחתימה. בחקירה הבאה אמר לי:

"הבה נגמור בינינו ולא אצטרך להגיד לך זאת כל פעם: כל-אימת שבא משהו אלי חובה עליך לקום!"

נענעתי לאות חיוב בראשי ומשכנס מי לחדר הייתי קם ממקומי. נכנס מיור אחד. קמתי. הוא עשה סימן בידו: "שב". כעבור כמה רגעים שוב נכנס אותו מיור עצמו. חזרתי וקמתי. הוא פונה אלי:

"תישאר בלי כוחות אם תקום כל פעם..." "כך נצטווית..." ענית.

הקצין לחש משהו על אזנו של החוקר, ועם צאתו אמר סגן-האלוף:

"להבא תקום רק אם גם אני אקום..." יום-יום מענים אותי בחקירות, פרט ליום ראשון,

שכן אותו יום שובתת לובינקה ממלאכת-החקירה. ביום-המנוחה אסורים בלבד... יום ראשון אחד הוכנס לתאי אסיר חדש. סטודנט הפקולטה להיסטוריה של האוניברסיטה במוסקבה. בבוקר נאסר ובצהרי-יום הוכנס לתאי. משום-מה ניגש אלי. שאל אם זמן רב אני בבית-הכלא, בעוון מה נאסרתי והוסיף בלחש: "אתה יהודי?..."

"כן". "אף אני יהודי..."

סטודנט יהודי זה היה בנם של אב ואם חברי המפלגה, בולשביקים ותיקים. אביו שימש מרצה במכון לפרופיסורים "אדומים" וב-1937, בתקופת ההשתוללות של יז'וב, נאסר וכרבים אחרים שנאסרו אותו זמן הוצא להורג. אמו נשלחה לעבודה מפלגתית אחרת לאחת מערי אוראל, שם חלתה ומקץ שנתיים מתה. בדירתם הנאה במוסקבה נשאר לגור הבן ואחות אמו המנוחה. אחד הקצינים הגבוהים של קג"ב חשק בדירתם של הוריו, תפס בה שלא כחוק חדר אחד והתחיל יורד לחיייו של הסטודנט על מנת לסלקו מהדירה. הסטודנט עירער לפני מרכז המפלגה ומבוקשו של קצין הקג"ב לא ניתן לו. כיון שכך, נזקק לאמצעי הבדוק - הלשנה. הסטודנט נאסר והובא ללובינקה. כבר בחקירה הראשונה סיפר על תכניו של הקצין. החוקר אמר לו, כי העניין אינו רציני ולכל היותר ידון לשלוש שנות-מאסר בלבד, בעוון היותו "אלמנט מסוכן מבחינה סוציאלית". בבית-המועצות אין לך כמעט דבר שאי-אפשר להחיל עליו "סעיף" זה. היכרות עם אנשי חוץ-לארץ, פגישה מקרית ושיחה עימהם, שבחים לתוצרת-חוץ, "סגידה למערב" - בעוון כל אלה צפוי אדם ל-5-7 שנות מאסר כ"אלמנט סוציאלי מסוכן".

ד

באחת החקירות הבאות נחקרתי בעניין בירוביג'ן.

"בגלל אנשים כמוך אין קיימת בבירוביג'ן רפובליקה יהודית אוטונומית", מטיח בפני סגן-האלוף, ובפנותו אל המיור היושב מולו, מוסיף ואומר: "הגע בנפשך, נותנים ליהודים הכל, אומרים להם צאו והתנחלו על האדמה, הקימו רפובליקה סובייטית יהודית אוטונומית... חיו בה לפי ראות עיניכם, כדרך היהודים... וגם הנסיעה לשם חינם אין-כסף, הכל על חשבון המדינה... ומה חושב אתה? אינם נוסעים, אינם רוצים לנסוע... ואלה שנסעו - חזרו. ואיזה חבל-ארץ הוא בירוביג'ן! איזה שטחים!.. סגן-האלוף פורש מפה ומצביע למיור על בירוביג'ן, מוציא חוברת כלשהי, מעלעל בה ואומר:

"מעטים התושבים בבירוביג'ן ומספר היהודים בה אינו מגיע אלא ל-1000 - 1500 איש. אינם באים. ואילו אם תכריז היום, כי רשאים הם לנסוע לארץ-ישראל - יסעו כולם! איזה עם זה". אומר החוקר בחרוץ-אף ולאחר הפסקה קצרה ממשיך:

"רק את שלהם ובשלהם מכירים הם... בימי מלחמת-האזרחים נותקת, אני ועמי שני חברים,

מהיחידה שלנו. רעבים ועייפים היינו משרכים דרכנו ומנסים להדביקה... בדרך הגענו לעיירה כלשהי... נכנסנו לבית יהודי. אחד משלושתנו היה יהודי... צעירים היינו, בני 20-19 בסך-הכל... והנה לחש לי חברנו היהודי: 'חכו, חברה, עוד מעט נקבל מכל טוב...' הוא נכנס בשיחה עם בעלי-הבית, החליף עמם כמה מילים בשפתם... ומה חושב אתה? מיד האכילנו והשקונו ואף צידה לדרך קיבלנו... היהודים בכל מקום שהם חיים בו מקיימים בתי-אוכל לאחיהם העניים, בתים לנכים - הכל בשביל בני עמם... איזה עם!! הנה זה (הוא מצביע עלי) אחד מראשי היהודים היה והיה מיסד בתי-אוכל ובתי-חולים בשביל היהודים..."

הוא מראה למיור גיליון-נייר בחוברת עבה. "למה לא רצית לנסוע לברוביג'ן? למה לחמת נגד תכנית ברוביג'ן?" שואל סגן-האלוף בנימה מהלכת אימים. "לא הייתי בברית-המועצות ולא נטלתי חלק בדיונים על ברוביג'ן..." "ארץ-ישראל נחוצה לך, אולם אני מבטיחך כי לא תזכה לראותה..." מאיים סגן-האלוף. לדבריו אלה עניתי בשופי ונחת: "יתכן שאני לא אזכה לראותה, אולם ילדי ונכדי יזכו גם יזכו..."

"שומע אתה?" מצריח סגן-האלוף. "הנה, בגלל שכאלה נכשלה תכנית ברוביג'ן! ומטיח כלפי: 'מנוול, פאשיסט!'"

שעה ארוכה לא הוציא החוקר הגה מפיו. אין זאת כי הוא צריך להירגע. הוא, אף המיור, ישבו ועלעלו בעצבנות בניירות. אתי לא דיברו ואף לא הביטו עלי. הוספתי לשבת אל השולחן העגול והרהרתי. חלמתי על היום בו יזכו ילדי לעלות לארץ-ישראל. עברה כמחצית השעה ושוב פונה אלי החוקר: "היית חבר במפלגה הציונית-פאשיסטית?"

"ציונית-פאשיסטית?.. הנני חוזר ושואל בתמיהה. 'לא היתה מפלגה כזאת', אומר אני בתוקף.

"לא היתה? מנוולים!.. מתרתם סגן-האלוף, ניגש אל הארון, מוציא מחברת, מדפדף בה וקורא בקול:

"בדם ואש יהודה נפלה, בדם ואש יהודה תקום! כה אמר מנהיג הציונים הפאשיסטים, ז'בוטינסקי! הכרת אותו?"

"אולם הוא מעולם לא היה פאשיסט ומעולם לא היתה קיימת מפלגה ציונית-פאשיסטית, וגם מילים אלה אין להן קשר לפאשיזם ואף לא של ז'בוטינסקי הן..."

החוקר קופץ ממקומו וצורח:

"מה תגיד על הנבזה הזה? משקר במצח נחושה! אתה מכיר את ז'בוטינסקי?"

"כמובן, מכיר... הכרתיו אישית, אף קראתי את ספריו ומאמריו..."

"ומתי ראית אותו לאחרונה?"

"בפעם האחרונה נפגשתי עמו לפני כארבעים שנה..."

תשובתי זו הגדישה את הסאה. סגן-האלוף יוצא מכליו, מנבל פיו, מצלצל בטלפון ומצווה

להוציאני מחדרו - תיכף ומיד. למחרת היום פותח החוקר ושואל:

"מה שלומך?"

"לא רע..."

"האוכל טוב?"

"ככה..."

סגן-האלוף אינו מרוצה מתשובתי. הוא מושיט לי גיליון-נייר עליו מודבקים בשורה אחת צילומיהם של שלושה אנשים.

"מכיר אתה את האנשים האלה?"

"לא, איני מכירם..."

"הסתכל היטב. את מי מהם אתה מכיר?"

"איני מכיר איש מהם..."

"ואת זה שבאמצע, גם אותו אינך מכיר?"

"לא, איני מכיר..."

"הסתכל היטב... הוא מכיר אותך יפה."

אני חוזר ומתבונן בצילום.

"לא, איני מכיר את האיש."

"מכיר אתה גם מכיר..." צורח החוקר.

"יתכן שפגשתי אי-פעם, אולם איני מכיר בצילום..."

"והשם מוכר לך?"

"כן, זכור לי צעיר בשם מ'."

"והצילום שבאמצע האם לא של מ' הוא?"

"איני מכיר לפי התמונה, אולם ייתכן..."

"כן, זהו - גם הוא ציוני... אחד משלכם והוא מכיר אותך יפה מאוד... אף הוא כמור נאסר ונידון ל-15 שנים. הודה בכל וסיפר כי אתה והקהילה שלך שלחתם אותו לברית-המועצות במטרת ריגול לטובת אנגליה. החוקר מוציא מחברת אחרת, מעיין בה וממשיך: "נזכר אתה?"

"אני זוכר במעומעם בלבד אדם בשם מ', אולם לא נפגשתי עמו והנני מכירו אך מעט..."

"אולם כאן לפי העדות שלו!" צורח החוקר.

"עדות בעניין מה?"

"אינך זוכר? אזכיר לך, מכריז החוקר בקול חגיגי וקורא מהנייר: "ב-1922 שלחה אותי הקהילה היהודית לברית-המועצות במטרת ריגול לפי הוראת יושב-ראש הקהילה קיבלתי מקופת הקהילה 2000 ון. נסעתי פעמים רבות לברית-המועצות בשליחות הקהילה - נזכר אתה?" שואל החוקר.

"אזרח, סגן-אלוף, הדבר היחיד שאוכל לאמור לך הוא, כי אין אלו אלא הזיות של מטורף..."

"מתי ראית את מ'?"

"אני זוכר כי בשנים 1918-1919 היה בחרבין איש בשם מ', אבל לא היו לי עמו כל עסקים ואף לא הייתי נפגש עמו..."

"במה עסק האיש?"

"אם איני טועה היה פקיד, או זבן בחנות..."

"ואת ד"ר אדלר באודיסה הכרת?"

"לא..."

"הכיבד, הלא אתה - כלומר, הקהילה שלך - נתתם למ' מכתב המיועד לד"ר אדלר, המרגל האנגלי..."

"כל אלה אינן אלא הזיות... איני יודע מה היה מצבו של מ' כאשר העיד מה שהעיד. אולי נטרפה עליו דעתו?"

"ובכן, דע לך... מ' נאסר ב-1937 ונידון בעוון

ריגול ל-15 שנות-מאסר. הוא מכיר יפה את העניינים וכאן העדויות שלו על הריגול הציוני בשליחות האנגלים..."

"הזיות ותו לא..." משיב אני. "אני מבקש להפגיש אותי פנים-אל-פנים עם מ'."

"בסדר, נפגיש אותך", מבטיח החוקר.

"אני מבקש מאוד..."

"אל תדאג, נערוך את הפגישה", חוזר ומבטיח החוקר.

ה-

במשך השבועות הקרובים חזרתי והזכרתי בעניין הפגישה עם מ'. כל פעם נאמר לי: "בסדר, נפגישכם". אולם הפגישה לא נתקיימה. מי יודע באילו נסיבות נחסה ממ' המסכן עדותו.

יום אחד קראו לי לחקירה בשעת-בוקר מוקדמת. משבאתי אל החוקר - הציע כי אלך עמו אל מנהל מחלקת-החקירות. צעדנו על-

פני הפרוזדור הארוך של הקג"ב. אך פסענו עשרים צעדים ראיתי כי מתוך אחת הגומחות שבפרוזדור יצא לרגע קט והסתכל בי אדם שפעמים רבות פגשתי בחרבין. משראה אותי נסוג ונחבא בגומחה. היה זה מוזר בעיני, כי אדם יתהלך לבדו בלא משמר בפרוזדורי

הקג"ב. מיד נתחוויר לי תפקידו של האיש בחרבין וגם כאן. אין זאת כי בכוונה הוסתר בגומחה כדי לוודא את זהותי, שכן הכיר אותי מחרבין, היה נוכח בהרצאות שלי ובאסיפות יהודיות. ושוב איני מעוניין להיפגש פנים-אל-פנים עם הסוכן הסובייטי. נכנסנו ללשכתו של מנהל מחלקת-

החקירות. ליד שולחן-הכתיבה יושב המנהל, אף הוא קצין בדרגת סגן-אלוף, וסמוך לחלון - כתבנית צעירה. החוקר מציגיני לפני המנהל.

"מכיר, מכיר אני אותך..." מפטיר המנהל. "אתה רוסית?"

"אני יהודי..."

"כן, אני יודע, אולם ממוצא רוסית אתה... נולדת ברוסיה, לא כן, היכן נולדת?"

"בפלך צ'רניגוב..."

"כלומר, באוקראינה... גם אני יליד אוקראינה", אומר המנהל בשמחה מעושה. "מדוע אינך רוצה לספר לנו דבר? הלא אוצר בלום אתה בשבילנו... אוצר בלום... אתה מכיר יפה את הפוליטיקה של הציונים, את שיתוף-הפעולה ביניהם לבין ארצות-הברית ואנגליה, גם את הפוליטיקה של היפאנים מכיר אתה!! מדוע, איפוא, הנך ממאן לספר לנו על כל זה ולסייע בידנו? הלא אדם רוסית אתה!! האם לא יקרים לך בתי אוקראינה הלבנים, שמי אוקראינה, גאון הדניפר... הלא מולדתך היא!..."

בתשובה להשתפכות-הנפש הזו של הצ'קיסט עניתי:

"איני יודע דבר על כל אלה. מאשימים אותי ומייחסים לי דברים שלא היו ולא נבראו ורוצים שאחתום על דברי-שקר אלה..."

המנהל קוטע את דברי:

"אל תשקר! משתוקק אתה למקל?"

אני חוזר ואומר כי כל מה שמייחסים לי ודורשים

(המשך בעמוד 22)

15 שנים לחידוש היחסים הדיפלומטיים עם סין

בחודש ינואר 2007, נחגוג 15 שנים לחידוש היחסים הדיפלומטיים בין ישראל לסין. לאחר 40 שנה של ניתוק מוחלט, ב-1999 החל עידן חדש ביחסים בין ארצותינו. חלה התקרבות בין ישראל לסין.

במשך 15 שנים, עברנו כברת דרך ארוכה בכל תחומי היחסים: בתחום הדיפלומטי, בתחום המסחרי, התרבותי ועוד. הידידות עם סין הפכה להיות חלק בלתי נפרד ממדיניות החוץ של ישראל. הקשרים המסחריים מתרחבים מדי יום ביומו.

היבוא מסין לישראל מגיע ל-1.5 מיליארד \$ והיצוא מישראל לסין מגיע ל-600 מיליון \$. הקשרים בתחום החקלאי מתהדקים בהתמדה. חילופי סטודנטים, תערוכות ישראליות בסין ולהפך. כל אלה מהווים הוכחה טובה לכך שבשתי הארצות יש רצון עז להדביק את כל החסרים שנוצרו ב-40 שנות הניתק המוחלט. בהישגים הללו, יש גם לאגודת הידידות ישראל-סין שנוסדה בחודש מרץ 1992 חלק נכבד. אגודת הידידות ישראל-סין בשיתוף עם איגוד יוצאי סין שלנו, היו החלוצים בתחום הקמת

את הקשרים עם ישראל והעם היהודי. כל אלה שהעבר היהודי בסין יקר לליבם, ושטורחים שנים רבות על הידוק הקשר והידידות עם העם העתיק הזה, יכולים היום לשמוח ולהתגאות בהקמת נדבך נוסף של ידידות אמיצה בין ישראל, העם היהודי בתפוצות ובין סין.

הסכם בין דאולי (חרבין) לבין הישוב עמיקם

במסגרת הסמינר שהתקיים ביוני 2006 בחרבין, נחתם חוזה ידידות ושיתוף פעולה בין רובע דאולי שבחרבין ובין נציגי היישוב עמיקם שבמועצה המקומית אלונה. הסכם זה שנחתם בחסות עיריית חרבין ואגודת הידידות ישראל סין, מיועד לחיזוק הקשרים התרבותיים, המסחריים והחקלאיים בין רובע דאולי שבו התגוררו בעבר רוב רובם של יהודי חרבין והיישוב עמיקם שבו מתגוררים היום חלק מיוצאי חרבין וצאצאיהם. אנחנו מברכים על יוזמה זו, ונעשה הכול מצידנו כדי לסייע בקידום והשגת המטרות.

הקשרים הבלתי פורמאליים בין שתי המדינות. ההכנות לחגיגות יום ההולדת של אגודת הידידות ישראל-סין יכללו בין השאר הרצאה עם דוח המפרט את עבודתנו בתחום זה במשך 15 שנות הפעילות. זו הוכחה ניצחת שהקשרים בין ארצותינו מתהדקים ושהתרומה שלנו לא תסולא בפז.

סמינר בנושא ההיסטוריה והתרבות של יהדות חרבין הסמינר שהתקיים בחודש יוני 2006 הוקדש לנושא ההיסטוריה והתרבות של יהדות חרבין. זה היה כבר סמינר שני בנושא והוא מהווה הוכחה ניצחת לעובדה שהקשרים בין העיר חרבין ומחוז חילונציאן מחד, ליוצאי העיר חרבין ומדינת ישראל מאידך הולכים ומתהדקים. שחזור של בניין בית הכנסת החדש, חנוכת תערוכה מתמדת של ההיסטוריה והתרבות של יהודי חרבין בבית הכנסת, הקמת בית כנסת בכניסה לבית העלמין ועיצוב והוספה של שלטים על חזיתות הבניינים הקשורים לעברה היהודי של חרבין, כל אלה מהווים הוכחה לרצונם של פרנסי העיר חרבין להדק

רופא המחנה (המשך מעמוד 21)

נגד ברית-המועצות. אותי לא בנקל תולין שולל... צ'קיסטו ותיק הנני..." כך הציג עצמו לפני. מיד צלצל והזמין לְאֹי והוחרזתי לתאי. בתשע וחצי בערב כיבוי אורות ועל האסירים לעלות על משכבם. בבית-הכלא של לובניקה קיים נוהג: אין האסיר רשאי לשכב כשידיו מתחת לשמיכה. אם יראה הסוהר מבעד לצוהר כי אין הוא מחזיקן מעל לשמיכה, מיד דופק הוא על הדלת או אף נכנס לתא, מעורר את האסיר משנתו ומצווה עליו לשכב "לפי הקבוע בתקנות". שכבתי על מיטתי. איני יכול להירדם. אני מהרהר בצפוי לי בבית-הכלא שאלי עומדים להעבירני. רבים הם בתי-הכלא במוסקבה ובאחדים מהם שורר, כפי שסיפרו לי אסירים שנתנסו בכך, משטר אכזרי ביותר. בייחוד ידוע לשמצה בית-כלא אחד הנמצא בבנייני מנזר לשעבר, עליו סיפרו כי שורר בו משטר-אימים ממש. מי יודע, אולי לבית-כלא זה עומדים להעביר גם אותי, ואולי למקום שהוא אף גרוע ממנו. "לבית-כלא צבאי" - אמר לי החוקר החדש. אותו לילה לא עצמתי עין. בשתיים אחרי חצות נפתחת הדלת לתא, נכנס הקצין, שאל לשמי ופקד: "אסוף את הכלים!"

הוצאתי מהתא, הוכנסתי ל"עורב השחור" ושוב נוסע אני על-פני רחובות מוסקבה. הגענו. אך נכנסנו, הכרתי את המקום - הוחרזתי לבית-כלא ליפורטובו.

בפשעיו אנו מרביצים בו והוא מתוודה. אולם הלא לא נזקק לאמצעי זה ביחס לאדם כמורך. אנו מקווים כי חישי-מהר נמצא שפה משותפת אתך... אולם אין אתה פטריוט, אינך רוצה לסייע בידנו... מה אוכל לעשות? אל תאשים, איפוא, אותנו כי אם את עצמך. דע כי חזקים ממך היו בידינו והכנענו אותם... גם אותך נכניע..." סיים המנהל את דבריו. הכתבנית תקתקה כל הזמן על המכונה ורשמיה.

החוקר שלי מוליכני לחדרו ומשם הוחרזתי לתאי. מדברי האיום של המנהל הבינותי כי בחיי-הכלא שלי יחול בקרוב שינוי לרעה. ואכן, עד מהרה נתרגש ובא הדבר.

למחרת נקראתי לחוקר. שאלתו הראשונה היתה:

"את הרכבת התחתית שלנו ראית?", "לא, פעמים הסיעוני על-פני מוסקבה וכל פעם ב'עורב השחור'..."

"אין כמוה בעולם כולו... אך אתה לא במהרה תראה אותה... כך האשם. ניסיתי בטוב ואתה מתעקש. עכשיו מרה תהיה אחריתך!.."

משאמר זאת יצא מהחדר ומיד נכנס קצין אחר והודיע לי בנימה חגיגית: "ענייך נמצא ביד. נעשה הכרה. שמי מיור נ'. מעבירים אותך לבית-כלא צבאי, שם התנאים אינם כה טובים כמו כאן אצלנו. אולם אתה עצמך גרמת לכך על-ידי התנהגותך וסירובך להודות בפשעיך

כי אודה בכך אינו אלא שקר וכזב. "לא נדבר על העבר... ספר אתה עצמך על עבודתך הציונית. הלא ציוני אתה?"

"כן, ציוני אני..."

"ולא איש מן השורה, כי אם מנהיג ציוני", אומר המנהל בפסקנות. "ספר אילו משימות הוטלו עליך מלונדון?"

"לא הוטלו עלי כל תפקידים מלונדון, לא עלי ולא על אחרים", ענית בנימה פסקנית אף אני.

"וייצמן, האם איננו בלונדון?"

"אינני יודע היכן הוא ואיני מבין מה שייכות לו לעניין. ההסתדרות הציונית אינה מתערבת בפוליטיקה של מדינה זו או אחרת, כי אם עוסקת בבעיות הלאומיות של היהודים..."

"אולם הציונות אסורה בברית-המועצות. האם לא ידעת זאת?"

"ידעתי כי הציונים בברית-המועצות נרדפים ונאסרים, אולם מה שייכות יש לכך לענייני... הייתי ציוני לפני קום ברית-המועצות, לפני הבולשביזם ומעולם לא חייתי ולא פעלתי בברית-המועצות... מה, איפוא, פשעי ומה חטאי בזה שפעלתי למען עמי?"

"ובכן, אינך רוצה לספר לנו דבר", מסיק המנהל.

"בבקשה, שאל ואספר על כל הידוע לי. לא עסקתי בכל עבודה חשאית".

"שמע", אומר המנהל בסבר פנים חמורות, "כאשר גנב פגוט או פורץ מתעקש ואינו מודה

ביקור משפחת ליכומנוב בחרבין יוני 2006

משמאל לימין: פרופ' גרמן ודינה (מבית ליכומנוב) ווינקאו עם בתם משה ליכומנוב ופרופ' לי שיסיו (גרישה)

משפחת ליכומנוב בחרבין

עם פרופ' צ'ו ווי במשרד האקדמיה

משה ודינה ליד צילומי חתונת הוריהם בבית הכנסת החדש

בחוף "סונגרי"

בתערוכה בבית הכנסת

מלון "מודרן" כאחד ממרכזי התרבות החשובים בחרבין

ת. קאופמן

(מדברים במלון "מודרן" בחרבין 17-18 ביוני 2006)

לפני כעשר שנים, ב-1996, ציין מלון "מודרן" את יובל ה-90 שלו וכעת אנו נמצאים כאן כדי לציין מלאות 100 שנים מיום פתיחתו של מלון היוקרה הראשון הזה בעיר חרבין, שהוקם על-ידי יוסף קספה.

מה היתה המשמעות של ה"מודרן" בחרבין? ראשית הוא היה מלון מודרני שניצב במרכז העיר, ברחובה הראשי. ומה כלל המלון מהיום הראשון לפתיחתו? בנוסף לחדרים שהיו בשלושת הקומות הוא כלל קפיטריה, אודיטוריום שבו אפשר היה לראות הצגות ולהקרין סרטי קולנוע, האולם ה"לבן" שבו נערכו מסיבות וחתונות, מרפסת מחופה זכוכית, אולם מבוא מפואר, חדר ביליארד ומספרה. הסרטים החדשים מארה"ב ומאנגליה הוקרנו באודיטוריום. צוות קבוע של שחקני תאטרון הפועל על הבמה בניהולו של ו. י. טומסקי - שהעלה מחזות דרמטיים. כמו כן פעל שם צוות שהופיע באופרטות. ההופעות נערכו כמעט מידי יום.

כל הארועים הרשמיים ומרבית החתונות של המשפחות העשירות בחרבין נערכו באולם ה"לבן". בכל סוף שבוע בשעה 5 אחר הצהריים נערכה באולם גם מסיבת תה עם ריקודים לצליליה של תזמורת הג'ז של רפאל למברג ושלישיית ויזנברג נגנה בבר-קפה. כבר מתחילת פעילותו ועד אמצע שנות השלושים, היה האולם, שמשמש כעת כבר-קפה, חנות ילומנים ששימשה את י. קספה ובה נסחרו יהלומים האיכותיים ביותר במחירים הגבוהים ביותר.

מלון "מודרן" שימש אכסניה לאנשים ידועים רבים בעת שהותם בחרבין וביניהם ניתן למנות את זמר הבס הרוסי פיודור שלפין, הכנרים יאשה חפץ, מישה אלמן, אפרים צימבליסט, הפסנתרן הנודע סירוטה והמנצח לאוניד קרייצר. חברי הוועדה של הלורד לינטון, שנשלחה על-ידי חבר הלאומים כדי לבחון את המצב במנצ'וריה בתקופת כיבושה בידי יפן התאכסנו גם כן במלון. היפנים הקיפו את המלון ומנעו מחברי הוועדה את היציאה ממנו בטענה של חשש לבטחונם.

שלושה מחדרי הקומה השנייה כללו מרפסות וחדרים המפוארים ביותר במלון כולו היו אלה שמעל לכניסה הראשית.

האורחים החשובים ביותר שוכנו בחדרים אלה. כיון ששני בניו של מר קספה היו נתינים צרפתיים ורכשו את השכלתם בפריז, הונף הדגל הצרפתי מעל למלון.

אחרי כיבוש מנצ'וריה בידי היפנים, באמצע שנות השלושים, ניסו כוחות הכיבוש להכריח את בעלי המלון למכור להם את מחצית המניות, כפי שהדבר נעשה במקרה של מכרות הפחם של משפחת סקידלסקי ומפעל הסוכר של ציקמן, אולם כסוכך מתמשך בין יוסף קספה, שנתמך על-ידי הקונסול הצרפתי וד"ר אברהם קאופמן מי ששימש כיושב ראש הקהילה היהודית בעיר הצליח להשאיר את ה"מודרן" בידיו של יוסף קספה. קורוט, שמונה כמנהל ה"מודרן" על-ידי היפנים, הוחלף ובמקומו מונה משה זימין, מזכיר כבוד של הקהילה היהודית בחרבין.

המלון, שבו גר יוסף קספה (אשתו שהתה באותה עת בפריז) היה זירה לטרגדיה. קבוצה של פשיסטים רוסים, בסיועה של המשטרה היפנית, חטפו ורצחו את אחד מבניו של קספה, צעיר שהיה ידוע כפסנתרן מחונן שניגן, כמו רבים מאלו שהוזכרו מעלה, באולם ההופעות של ה"מודרן". יהדות חרבין ראתה במלון ה"מודרן" ראשית כל כמקום לפגישות עסקיות. זה היה מקום בו נפגשו נציגי המסחר היהודים עם הנציגים הסינים והרוסים.

עד אמצע שנות השלושים היה המלון גם מרכז השמחות והאירועים, ובו נערכו המסיבות וערבי הריקודים של הקהילה היהודית של חרבין. לדוגמה, במלון נערכה המסיבה לכבוד החתימה על הצהרת בלפור, וכן נערכו בו מסיבות ההתרמה השנתיות בניהולה של מריה סוסקין, שההכנסות מהן כיסו את מחצית ההוצאות של כל מוסדות הסעד בעיר. מסיבת הפרידה מיצחק סוסקין, שיצא מחרבין, נערכה גם היא באולם ה"לבן" של המלון.

אולם החל מאמצע שנות השלושים ועד 1943 נערכו כל המסיבות של הקהילה היהודית במועדון המסחרי, למעט המסיבות הגדולות כדוגמת המסיבה של "מכבי" ב-1939. באמצע שנת 1943 הוסב שמו של המועדון ל"מועדון המהגרים הרוסים", בהתאם לדרישת הרשויות היפניות וד"ר א. קאופמן סיים את כהונתו כיושב הראש הוועד של ה"קומסוב" (המועדון המסחרי), הפך מלון "מודרן" למרכז בו נערכו כל הארועים של

הקהילה היהודית בחרבין. כך היה בשלוש השנים הבאות (1943-1945). המלון ארח את כל המסיבות של "מכבי" ו"בית"ר" וכן את כל ארועי הצדקה של הקהילה היהודית בעיר. המלון גם ארח את כל ארועי הצדקה של הקהילה הרוסית כמו גם של הגרוזינים, הארמנים ואחרים.

בכל יום ראשון החל מ-3 אחר הצהריים ועד חצות נערכו במלון מופעים שנקראו "הקרנה ומופע" שכללו הקרנת סרטים והופעות שחקני תאטרון, זמרים, הופעות מחול ומוזיקאים. התוכנית הזו היתה פופולרית ביותר והאולם היה מלא תמיד.

מלון "מודרן" היה חשוב ביותר לאוכלוסייה של חרבין. אנשים מכל הלאומים באו לכאן כדי לצפות בסרטים, הופעות תאטרון, אופרטות ולהקשיב למוזיקה ולקונצרטים. כאן, ליד החלונות הגדולים של הקפה והמבואה נחתמו העסקאות. מפורסמים מכל העולם התארחו בו, זוגות נפגשו תחת השעון כך שיוכלו לטייל לאורך הטיילת לחופו של נהר הסונגארי. במלון יכולת לחוש את פעימות ליבה של העיר.

כיליד חרבין, אני משגר את אחולי הלבביים לשנה המיוחדת הזו, במלאות 100 לאתר ההיסטורי החשוב הזה של העיר.

לזכרו של

מרה גולדברג

בגיל 72, נפטרה בחיפה ידידינו מחרבין מרה גולדברג.

מרה הגיע לישראל ב-1950. מצד אמו, השתייך מרה למשפחת גורביץ הידועה בחרבין. בישראל, סיים מרה את הטכניון ועבד כמהנדס ב"רפאל". כל השנים שמר על קשר הדוק עם איגוד יוצאי סין.

ההלוויה התקיימה ב-7 ביולי. ליוו את המנוח בדרכו האחרונה ידידים ומכרים רבים. אסתר ונדל הניחה על הקבר הטרי זר בשם איגוד יוצאי סין.

מרה הותיר אחריו אישה מירה, בת ובן עם משפחותיהם. יהי זכרו ברוך!

גדלתי וחונכתי במשפחה יהודית מתבוללת שחיה מאז שנת 1703 בגרמניה, וראתה עצמה כמשפחה גרמנית טובה עם רקע יהודי.

אבי, לקח חלק במלחמת העולם הראשונה. הוא אף זכה בעיטור צלב הברזל שמלאה אותו ואת כל משפחת נוסבאום בגאווה גדולה. הוא נפצע בזמן המלחמה ואושפז בבית חולים, שם הוא התאהב בגברת צעירה יהודיה יפהפיה. שהייתה שם כמתנדבת וטפלה בחיילים פצועים. מיד לאחר סיום המלחמה הם נשאו ועברו להתגורר ברובע שונבורג, שבברלין. ביתם היה קרוב ביותר לביתו של אחד, אלברט איינשטיין.

נולדו להם שני ילדים, אחי ואני. בשנת 1933, כשהנאצים עלו לשלטון בשנת 1933 החיים שלהם השתנו ללא הכר, והם החליטו לעבור למדינה אחרת - קרובה ככל שניתן על מנת לשוב לגרמניה כשהמשטר הנוראי הזה יסתיים.

לפיכך, כל המשפחה עקרה לעיר פראג בירת צ'כוסלובקיה.

בתחילת 1934, בעיצומן של ההכנות למשחקים האולימפיים של שנת 1936, היטלר הכריז ברדיו שכל היהודים שעזבו את גרמניה בשנים האחרונות יכולים לחזור ולחיות באדמת גרמניה, ולא יאונה להם כל רע.

אבי, כחייל לשעבר בצבא הגרמני, רצה להאמין בכך, ולקח את המשפחה חזרה לגרמניה. אך המשפחה התאכזבה קשות. כמובן שהיטלר לא עמד במילה שלו (כפי שהיה צפוי). לאחר שהתיישבו מחדש בבית, דבר שלעצמו היה לא קל בזמנו, הם הגיעו למסקנה שהם לא יוכלו לחיות שם יותר. הבטחתו של היטלר התגלתה כאמרה ריקה מתוכן, כשקר נוראי, על מנת להוכיח לעמים מסביב שהנאצים לא אימנים כפי שהיהודים ניסו להציג אותם.

שנחאי הייתה למעשה המקום היחיד בעולם שפתחה את הדלתות לפליטים היהודיים. משפחתי בת 5 הנפשות הייתה ברת מזל בהיותה בין הנוסעים על Conte Verde, אונייה בבעלות איטלקית.

בחודש פברואר 1939, לא אגזים אם אומר שהיה זה בגדר נס של הרגע האחרון, שעוד יכולנו לעזוב את גרמניה. ההפלגה ארכה כ-3 שבועות שהיו נהדרים מבחינתנו, הילדים - אולם, הורינו היו מודאגים מאוד בקשר למה שעלול לקרות לנו בהמשך. הם לא ידעו מה עלה בגורל היהודים שנשארו בגרמניה, אך חשו בהחלט ברי מזל שהצליחו לברוח בזמן לסיין.

הגענו לחוף שנחאי. לא היה לנו הרבה זמן להסתכל ולבחון את הסביבה, כיוון שמשאיות ענקיות המתינו לקחת אותנו לרובע הונג-קיו שהייתה באותו זמן מקום הרוס.

כשהגענו לרובע הונג-קיו, נלקחנו לבניין גדל מידות, שהיה בעבר בית ספר או בית חולים, ומרגע זה ואילך, ארגון HIAS או ג'וינט (אינני בטוחה איזה מהם) לקח אותנו תחת חסותו. בהתחלה, החיים לא היו קלים. אמי ואני מצאנו עבודה בסדנה כלשהי, אולם, לאחר חודשיים מצאתי עבודה בחנות הספרים של הגברת פוגל בברודוויי.

באותו זמן היינו זקוקים נואשות לכסף כדי לצאת מה-HEIM (בית מחסה זמני), כיוון שהכבודה שלנו מעולם לא הגיעה לשנחאי. אולי היא לא נשלחה מעולם...

בשנת 1941, כשכבר גרנו בחדר הקטן שלנו, אמי חלתה ב-SPU, מחלה טרופית ונפטרה בסוף אותה שנה. לאחר האובדן הנורא הזה התחלתי לעבוד בעבודות שונות ברובע האנגלי, והתמזל מזלי לפגוש צייר מקומי שלימד אותי את סודות הציור על משי. בשלב זה חיי עברו שינוי, ולמדתי להכיר את יופייה של שנחאי, של האנשים של והתחלתי ללכת לקולנוע, לתערוכות, לקונצרטים ועוד ככל שיכולתי. אני התאהבתי בעיר המופלאה הזו. רחוב ננקינג, מסלול המרוצים, רח' בבלינגוול ונקודות חן נוספות רבות שלעולם יישארו נצורים בזיכרון.

לאחר שהיפנים רכזו אותנו בהונג-קיו, החיים השתנו שוב. לא יכולנו לבקר יותר ברבעים הנהדרים של שנחאי. בשנת 1944 נישאתי וילדתי את ילדי הראשון שאיתו הסתובבתי בגן WAYSISE פעמיים ביום. היו לנו חיים די טובים וניסיתי ללמוד את השפה הסינית המסובכת ועם זו הנפלאה. עד היום אני זוכרת מספר מילים בסינית.

זמן קצר לאחר שעלינו ארצה, התגרשתי מבעלי, נישאתי שוב וילדתי בת, ששמה כיום לנה לאור והיא ציירת בזכות עצמה.

לאחר 7 שנים התגרשתי שוב מבעלי השני ולאחר מספר שנים נשאתי לבעלי הנוכחי.

פגשתי אותו בהיותו בחופשת מולדת מקוסטה ריקה ומניקרגואה שבהן הוא שימש שגריר באותו זמן. את שנים הבאות בילינו שם יחד.

במשך 30 השנים שבהם היינו נשואים, 5 שנים בפרז'י ושנה אחת בז'נבה ובכל שאר השנים חיינו בארץ. יחד יש לנו 5 ילדים ו-9 נכדים (בינתיים...).

היו לי כ-30 תערוכות יחיד באירופה, ארה"ב ועוד. יש לי סטודיו בצפת, בגליל העליון ששם נהגנו לבלות את חופשות הקיץ שלנו.

לפני כ-5 שנים, נסענו בעלי ואני לשנחאי על מנת להראות לו את שנחאי השמימית שהגנה ושמרה עלינו. הלכנו לקולנוע שבזמנו נהגתי ללכת לשם עם אחי. בני נבחר להציג את אחד הסרטים שלו במהלך פסטיבל הסרטים הראשון שנערך בשנחאי, אני זיהיתי שזה היה אחד מבתי הקולנוע שבהם נהגתי לבקר כילדה וכאישה צעירה.

1990: זכיתי בתחרות עיצוב כרטיס הברכה מטעם UNICEF.

1992: זכיתי בתואר האישה הנערצת ביותר של העשור מטעם The American Biographical Institute USA.

עכשיו, אני רוצה להפסיד את ההזדמנות להגיד תודה רבה לאנשים של סין ובמיוחד לאנשי שנחאי שהצילו אותנו מגורל אכזר ונורא שהיה מנת חלקם של חלק מבני משפחתי שנרצחו באכזריות באותם שנים.

אני גם רוצה להודות למר סונג צ'או, המנהל הכללי של משרד האינפורמציה בעיריית שנחאי.

תודה מיוחדת גם לפרופסור פן גואנג, דיקן הפקולטה ללימודי יהדות בשנחאי.

ובל נשכח את תדי קאופמן, יו"ר אגודת הידידות ישראל-סין שמינה אותי כנציגת משלחת ישראל.

וכמובן, תודה מיוחדת גם ללי-זינקניאן שהביא אותי לכאן.

אני אוהבת את שנחאי!

כנס ללימודי מזרח אסיה

ביום ראשון ושני ה-11 וה-12 ביוני 2006, התקיים באוניברסיטת תל אביב הכנס השנתי החמישי ללימודי מזרח אסיה בישראל.

הכנס הוא הארוץ האקדמי, הדיפלומטי והציבורי הגדול ביותר בישראל בכל הנוגע לציביליזציות הגדולות של סין ויהודו. בכנס נישאו לא פחות ממאה הרצאות במגוון רחב של תחומים הנוגעים ליחסים הבין לאומיים, לכלכלה, לפוליטיקה ולתרבויות של מדינות אסיה.

בכנס השתתפו כמאתיים וחמישים חוקרים מהארץ ומחול, מאות רבות של סטודנטים ועוד מאות רבות של מאזינים מקרב הקהל הרחב. כמו כן, השתתפו בכנס נציגים מהשגרירויות של סין, יפן קוריאה והודו, אנשי משרד החוץ הישראלי, אנשי משרד הביטחון, אנשי משרד האוצר וכן אנשי עסקים רבים.

כינוס ותיקי שנחאי

מאת: אוולין פייק רובין

ביום ב', 24 באפריל, בשעה 11:10 מרילין שלדון, שריל ואני עלינו אל המטוס בדרכנו מניוארק לטוקיו (טיסה של 13 שעות). ארוחות כשרות שהוגשו לנו במשך הטיסה היו משיבועות וטעימות. הגענו לטוקיו ב-25 באפריל, בשעה 13:30 זמן מקומי. בשעה 18:30 המראנו לשנחאי ונחתנו שם ב-00:21.

כאשר ב-1955 לני ואני ביקרנו בשנחאי, לראשונה מאז עזבתי בשנת 1947, נחנקתי מדמעות משהסתכלתי בחלון המטוס המנמיך טוס לנחיתה בשדה התעופה של שנחאי. גם עתה, 67 שנים לאחר שהגעתי לעיר שם מצאנו, משפחתי ואני, את המפלט מרדיפות הנאציסטים, גל הרגשות הנשכחים שוב עלה בלבי: הייתי שוב בדרכי להשתטח על קברי אבי וסבתי, אך הקברים לא היו שם עוד: הם הושמדו ב"מהפכה התרבותית". הילדים הרגישו את אשר הרגשתי אני וגם הם היו על סף בכי.

שדה התעופה החדש של שנחאי נמצא בפוטונג (בזמני הכרנו אותה כרובע עוני מוזנח). מצאנו בקלות את מורה הדרך שלנו אשר לקח אותנו במיניבוס למלון הנמצא ברובע הצרפתי לשעבר, לא רחוק מן המקום בו גרנו במשך ארבעת השנים הראשונות של שהותי בשנחאי. ציפינו בקוצר רוח לפגוש את יתר משתתפי הכינוס.

פגשנו אותם למחרת בבוקר בעת ארוחת בוקר חגיגית. השתתפו בה כ-120 אנשים, רבים מהם ידידים ותיקים. היו גם אנשים שלא הכרתי אותם קודם לכן, אך לא עבר זמן רב וכבר קשרנו קשרי ידידות אמיצים. הרי קשר אותנו קשר הדוק משותף! התכנית הרשמית של הכינוס נפתחה במרכז לחקר היהדות הנמצא בשדרות ז'ופר לשעבר, הרחוב המפואר בו גרתי משנת 1939 ועד שנת 1943.

נתקבלנו ע"י פרופסור פאן-גואנג, אחד המייסדים של המרכז. היה לי העונג לפגוש אותו ב-1995 כאשר הוזמנתי להרצות על עברי בשנחאי. אז נודע לי לראשונה שבת הקברות בו נקברו הורי איננו קיים עוד. נאמר לנו כי הקברים הועתקו אל מחוץ לשנחאי, אך איש לא ידע לאן. בשנת 1998 פרופסור פאן גואנג סייע לצלם סרט תעודי סיני סידרתי בלונג איילנד. הסרט, כך סיפרו, הוקרן בבתי קולנוע רבים בשנחאי. בטקס פתיחת הכנס נכחו גם פרופסור ג'אנג וכמובן רנה וילדורף, יוזם הכינוס. הוקרנו שקופיות של ביקור ישראלים בעלי שם

במרכז לחקר היהדות - החל ביצחק רבין ועד ביבי נתניהו - וצילומים של ילדים סיניים שרים שירים עבריים ולומדים עברית. אחרי הטקס סיירנו במרכז קניות ענקי ואלחנו ארוחת צהריים דשנה (צמחונית) במסעדה מפוארת הנמצאת במקדש בודהי עתיק. בערב כוודו משתתפי הכינוס בארוחת ערב חגיגית לכבוד העיר שנחאי ותפקידה בתולדות הנוכחות היהודית בסין בת זמננו. בארוחה נכחו אנשי כבודה עירונית רבים, ביניהם חברי השלטון המקומי של רובע הונקיו, חברי האגודה העירונית לידידות בין העמים, האגודה העירונית הבינלאומית של מגע ידידותי, האגודה העירונית של תולדות העולם. כן נכחו מר מוריס אוחנא, נציג הקהילה היהודית החדשה של שנחאי ונציג של חב"ד, הרב ד. גרינברג. תזמורת נשים לבושות בגדי סין העתיקה ניגנה נעימות סיניות מסורתיות. מרגשת ביותר היתה נוכחותם של כ-35 נציגי הדור השני והשלישי של יהודי שנחאי המקוריים.

בבוקר למחרת (27 באפריל), נסענו בשלושה אוטובוסים לסיוור מקיף בעיר (האוכלוסיה הנוכחית - 17 מיליון לעומת 9 מיליון בזמננו). לא יכולנו להאמין למראה עינינו: בנייני ענק מודרניים, רחובות רחבי ידיים ותנועה סואנת של מכוניות, אוטובוסים ואופניים. מרגש במיוחד היה ביקורנו בבית הכנסת אהל רחל, ליד בית הספר היהודי בו למדתי בשנים 1939-1947. נוסף לשפות אנגלית וצרפתית, למדתי שם גם יפנית אשר נוספה כשפת חובה החל משנת 1943. כחלק מחינוך יהודי-דתי, ביקורנו בבית כנסת זה לעתים קרובות. אלה מאתנו אשר למדו בבית ספר זה בכו בכניסתם לבניין של האלמא מאטר שלהם. עתה משמש הבניין כעין מוזיאון המוקדש לשואת יהודי אירופה וקהילת הפליטים היהודים אשר ניצולו בשנחאי בעת מלחמת העולם השנייה.

צוותי טלוויזיה וכתבים למיניהם הלכו בעקבותינו במשך כל הסיור. רואיינתי ע"י כתבים רבים, כולל שניים שבאו מגרמניה מהשבועון "די וולט". היה זה הראיון שלי הראשון בשפה הגרמנית. אחד הכתבים עבד עם פרופסור ארהרד רוי ויין אשר הוציא לאור בשפה הגרמנית את ספרי באוניברסיטת קונסטנץ.

בעלי הבית החדשים של הבניין הרשו לנו להיכנס באי-רצון מובהק. היה זה שוב רגע מרגש מאד על אף שנכנסנו לא בכניסה הראשית המפוארת, בעלת גרם מדרגות

רחב, אלא דרך כניסה צדדית. גיליתי שהכניסה הראשית כבר איננה קימת, עתה עומדים שם האופניים של עובדי ופקידי הבניין.

לאחר ביקורנו ב"אהל רחל", נלקחנו לסיוור ברובע פו טונג החדש. כפי שכבר אמרתי, בזמננו היה זה רובע עני ומוזנח גדתו השניה של הנהר חואנג-פו. עכשיו נבנו בו בנייני ענק מודרניים בעלי אדריכלות חדישה ביותר ועוצבו בו כרי דשא רחבי ידיים.

תחנתנו הבאה היא בגטו הונקיו הישן בו ריכזו היפנים את הפליטים היהודיים חסרי הנתיות. נתקבלנו על ידי נציגי השלטון המקומי לסעודת צהריים מפוארת ב"מלון האוקיאנוס". שמחתי מאד לפגוש שוב את מר וואנג המשגיח על בית הכנסת אהל משה אשר ביקרתי בו כה רבות ב"תקופת הגטו". עתה הפך בית הכנסת מעין מוזיאון ובו צילומים וחפצים מ"תקופת היהודים" ברובע הונקיו (המאה ה-20 התיכונית - 9.פ).

לטובת נציגי העתונות, נאמרו הנאומים בסינית, ורק אחר כך תורגמו למעננו לאנגלית. נתקבלנו בחום ע"י פקידי הממשל אשר עמדו על כך שנפגש עם שכננו לשעבר ברחוב חואשאן שם היו ממוקמים בית החולים ובית מחסה לפליטים הגדול ביותר בשנחאי. בפתח לגן שכונתי נתלה כתובת גדולה המזכירה לעובר אורח בסינית, אנגלית ועברית כי בשכונה זו מצאו פליטים יהודיים מגרמניה מחסה בטוח וידידותי בעת מלחמת העולם השנייה. היתה שם אישה זקנה אשר לא משה ממני. מתורגמן שליווה אותנו במשך כל הסיור, אמר לי שהיא זוכרת אותי מביקורי הקודם לפני עשר שנים, ואמנם גם לי נדמה שהכרתי אותה כאשר ביקרתי בסמטתי בשנת 1995. בפעם הראשונה נתגלה לי כי לגטו הונקיו היה שם סיני - טי-לאן-צ'או. התבקשנו לחתום על עצומה שתישלח לאו"ם בבקשה להכריז על אתר זה כנקודת ציון היסטורית המוגנת בפני הריסה. חתמנו. לאחר הטקסים רצינו להראות לילדי את המקום בו גרתי באותם הימים הרחוקים. כשהייתי פה בשנת 1995, נאמר לי כי את האתר עומדים להרוס כדי לבנות בניין מגורים ענק חדש. אבל הבניין עמד על תילו. ליווה אותנו מרטין וולמן, עובד מוסד אוסטרי לחקר השואה.

היתה לי הרגשה מוזרה לצעוד בסמטאות בהן צעדתי בימי נעורי. הסמטאות לא נשתנו במאומה מאז אותם הימים. מצאנו את הסימטה בה גרתי, אך אסור היה לנו להיכנס

אליה: הפועלים בה היו עסוקים בהריסת בניינים. צילמנו אין ספור של צילומים. היה לנו מזל. אילו הגענו מספר רגעים מאוחר יותר, לא היינו מוצאים אף לא זכר מן הבתים הישנים...

למחרת היום נסענו לסוג'ו. עיר זו שונה תכלית שוני משנחאי. עכשיו נבנים בה גורדי שחקים, אולם היא עדיין מכוסה גנים וירק, תעלות ואגמים שקטים ורגועים. ביקרנו בגן ענק בן 400 שנים ובו פסלים רבים בסגנון סיני עתיק. בניין רב הממדים שנמצא במרכז הגן שימש בזמנו כבית מגורים של משפחה מיוחסת. מעניין במיוחד היה ביקור בבית יוצר של משי. ראינו את התהליך של יצירת בדי משי מתחילתו ועד סופו, ואחר כך עברנו לאולם התצוגה של התוצרת. מעולם לא ראיתי תצוגה רב גונית ואסתטית כמוה. מטבע הדברים רבים מאתנו רכשו לעצמם חבילות בדים לתפירת שמלות, דבר שאילץ אותנו להתפצל לשתי קבוצות - האחת אשר העדיפה לחזור לשנחאי, כדי לא לאחר לקבלת שבת במרכז חב'ד, והשנייה אשר העדיפה להישאר ולהשתתף בשייט באגמי סוצ'או הציריים.

"המרכז היהודי" בראשותו של הרב שלום גרינברג ממוקם בבית יפהפה ברובע יוקרתי של שנחאי. הוא קשור קשר מסחרי עם המלון המפואר, Hongqiao State Hotel, הסמוך למרכז היהודי, המאפשר לתיירים שומרי שבת להגיע לתפילה ברגל. המלון מספק גם מזון כשר לחדרי האורחים בשבתות. נתקבלנו ע"י הרב גרינברג ואשתו היפהפייה, דינה, יוד לפני הדלקת נר שבת. התפילות נערכות באולם בעל מחיצה באמצע המחלק אותו לשטחי גברים ונשים. היתה זו קבלת שבת בלתי נשכחת.

אחרי טקס קבלת שבת כובדנו בסעודת ערב שבת מסורתית המלווה בשירת שלום עליכם. הרב גרינברג נאם נאום ברכה קצר בו הוא הביע את שמחתו לראות אותנו מקבלים את השבת על שולחנו. אחר כך ביקש מאתנו לספר את סיבת בואנו לשנחאי. נבחרתי לשמש דוברת של הקבוצה. סיפרתי על הרקע המשותף של חברי הקבוצה ועל מסלול סיורנו. הערב הפך למאורע בלתי נשכח.

למחרת היום, יום שבת, 29 באפריל חזרתי למרכז כדי להשתתף בתפילות אשר אחריהן הוגשה לנו ארוחת צהריים כיד המלך. בערב של אותו יום השתתפתי בסעודת סיום של הכינוס. רנה וילדורף, יוזם הכינוס, הודה לאנשים על השתתפותם במאורע "המעניין, הרגשי, והגדול ביותר מכל אלו שקדמו לו", לדבריו. הגשנו לו קלף גדול מכוסה חתימותיהם והארותיהם של המשתתפים. כמקובל, צורפה לקלף גם תרומה משותפת כדי שתחולק בשמנו לצרכי צדקה. המארחים שלנו, מרכז לחקר תולדות היהודים בסין בת זמננו העניק לכל אחד מאתנו חותמת שמית

סינית אדומה בתור מזכרת של הכינוס. למחרת בבוקר, לאחר פרידות נרגשות התפזרנו - כל אחד אל סיור פרטי משלו - בתקווה להיפגש שוב בקרוב. אשר לנו, המשכנו לבייג'ין. הצטרפה אלינו סימה ("סימי") צימרמן ובתה ליסה.

בייג'ינג

על אף שכבר הייתי בעיר זו ב-1955, לא היה איכפת לי לחזור אליה, ביחוד שילדי אף פעם לא היו שם. בשדה התעופה פגשנו את המדריכה שלנו, לילי. בדרך למלוננו, עצרנו לביקור קצר בכיכר טיאן-אן-מן המפורסם. שם הופגזנו על ידי צבא של רוכלים שנדבקו אלינו לאורך כל הסיור בניסיון למכור לנו את מלאי של מזכרות מן האולימפיאדה העתידה להיערך בבייג'ינג ב-2008. הטרדה זו חזרה על עצמה בכל מקום בו ירדנו מן הרכב שלנו. התרשמתי שהסינים מתייחסים לאולימפיאדה כגורם בעל חשיבות ממדרגה ראשונה לקידום עסקי התיירות שלהם. בנייה של מבנים חדשים ושיפוצים של הבניינים הישנים מורגשים בכל מקום. עם זאת, "המלון מרקו פולו" בו התאכסנו, הינו צנוע בהרבה מזה שגרנו בו בשנחאי.

לאכזבתה המופגנת של חברת התיירות שלנו החלטנו לוותר על הביקור באופרה הקלאסית הסינית, הנחשבת לסיור ההכרחי בחבילת הסיורים הרגילה. אחרי מו"מ ממושך ומייגע עמדנו על שלנו והלכנו לראות את ההצגה של הלוליינים. דבר דומה לא התאפשר לקבוצה השנייה של משתתפי הכנס על אף שגם הם העדיפו את הצגת הלוליינים מהאופרה.

מחרת היום היה מוקדש לביקור המצופה בכליון עיניים בחומה הסינית אשר הפך במאי, חג סיני קומוניסטי מסורתי כאשר כל המקומות עבודה ובתי ספר מושבתים וכאשר ההמונים החוגגים הינם סמיכים במיוחד. היות וכבר הייתי באתר זה ב-1995, החלטנו בימי ואני לוותר על העלייה התלולה לראש החומה ולהישאר בבית קפה קטן בעוד ששלדון, ליסה והילדים המשיכו במסעם המייגע בחום של 80°F, לחות וזיהום אויר בשיאם.

ביקורנו בארמון הקיץ למרגלות ההרים המערביים למחרת היום היה רגוע ונעים בהרבה. משם המשכנו לקברי הקיסרים של שושלת מינג ותערוכת הפנינים המלאכותיים שם עשינו קניות משמעותיות.

יום ד', 3 במאי היה "יום מנוחה" כביכול. אולם רצינו לראות דובי "פנדה" וביקשנו את לילי להישאר אתנו בתור מדריכה 'אישית' שלנו. היינו צריכים גם לבקר בית פרטי אחד באחד מה"חוטונגים" המפורסמים של בייג'ינג ("חוטונג" הינו סמטה צרה ברובעים העתיקים של העיר). הבתים ב"חוטונגים" הינם קטנים ומוזנחים מאד, אך מאז החלה

בבייג'ין בנייה חדשה, ערכם הכספי עלה עד לסכומים אגדתיים (מיליון דולר ומעלה!). בגלל הגבלה בזמן (סימי וליסה היו אמורות לטוס במשך היום להונג קונג בדרך חזרה הביתה) רצינו לוותר על הביקור ב"חוטונג" אך המארכת שלנו הכינה כבר ארוחה צימחונית ולא יכולנו שלא להישאר.

נוסף לכל, שריל קדח בחום. ונאלצנו לחפש רופא כדי שירשום לנו מרשם לאנטיביוטיקה. אחר כך ביצענו קניות נוספות בעזרת לילי אשר לקחה אותנו לשוק הפשפשים המקומי. במשך השיחות עם לילי, התברר שהיא מעולם לא שמעה על מדינת ישראל והיהודים. בחנות ספרים מצאנו אטלס גיאוגרפי והראנו לה את מיקומה של מדינתנו הקטנה. למחרת היום לילי סיפרה לנו שחברתה יודעת מה זה יהודים: "זה עם קטן, אך חכם מאד וכי יש ביניהם רופאים ועורכי דין מפורסמים, וכי ישו עצמו וקארל מרקס היו יהודים. היא לא ידעה מהם אנטישמיות והשוואה. החלטתי להשאיר אותה באי ידיעה קטנה זו.

ביקורנו האחרון היה במאוזוליום של היו"ר מאו בכיכר טיאן אן מן. לא ידענו שלפחות שני מיליון סינים (אני לא מגזימה!) החליטו באותו יום עצמו לבקר גם הם את קבר המנהיג! בשעה 13:30 לילי לקחה אותנו לשדה התעופה. עזבנו את בייג'ינג במצב רוח מרומם. היה זה ביקור בלתי נשכח, ביחוד החלק הראשון שלו בשנחאי. שוב, תודה לך, רנה, על יוזמתך! הייתי מאושרת שלפחות שלושה מילדי הצטרפו אלינו כדי לראות את המקום בו מצאו אהם, סבתם ואם סבתם את מקום המפלט מן הגנונים הנאצי.

לאחר 13 שעות טיסה נחתנו בשדה תעופה בינלאומי "ליברטי", בניוארק, ניו ג'רזי. לקח לנו שבוע ימים כדי לחזור לאיתננו לאחר מסע מעייף אך מאושר זה.

"תמונות משנחאי" תערוכת ציורים של עינת מאור

הנכם מוזמנים לפתיחת

התערוכה שתקיים במוצ"ש

9.9.2006 בשעה: 19:00-20:30

בהיכל התרבות ראשון-לציון.

התערוכה תוצג בהיכל

בין התאריכים 7.9.06-29.10.06

ניתן לבקר בתערוכה

בימים א'-ה'. בשעות 09:00-15:00

ובערבי המופעים משעה: 19:30

ועד תחילת המופע.

לסימה בעלי, שמנצ'וריה שייכת גם לו,

ילידים ולנכדים באהבה.

נולדתי במנצ'וריה, חבל ארץ צפוני בסין בגבול סיביר ומונגוליה, בעיירה קטנה ונידחת, ששמה מנצ'וריה גם כן. בחלק ניכר זה של העולם התיישבה בתחילת המאה הקודמת קבוצת יהודים מרוסיה, ביניהם גם הוריי, שנמלטו מהרודנות הצארית והאנטישמיות ששלטה ברוסיה.

בתקופה זו, בנו מדינות רוסיה וסין את מסילת הברזל הסינית המזרחית, שקשרה את סיביר ופורט-ארתור והבטיחה מקור פרנסה למרות האקלים הקשה, כשבחורף הטמפרטורה יורדת מתחת ל-40°C וקשיי הסתגלות אחרים, התחילה הקהילה היהודית לבנות את מוסדותיה. תוך זמן קצר נבנה בית-הכנסת, בית-ספר יהודי, מקווה, חברה-קדישא, חנות למוצרי מזון כשרים, והחיים החברתיים בקהילה שגשגו.

מנצ'וריה הייתה יפהייה תחת שמיכת השלג הלבנה ובשמש הייתה נוצצת באלפי כוכבים זוהרים. גובה השלג הגיע לעתים עד 2 מטר. כל חצר הייתה מקושטת בבובת שלג, שהייתה נמסה רק באביב. כמעט ליד כל בית היו בונים ערימת שלג ועליה שופכים מים, שמיד קופאים לקרח.

משם היו הילדים גולשים במגלשות, וזה היה ספורט עליו ובריאי. בין שעשועי החורף הייתה גם החלקה במחליקיים.

בבית-הספר היהודי למדו עברית ואת כל מקצועות הלימוד בשפה הרוסית. המורים היו רוסים, פליטי המהפכה של רוסיה, רובם בעלי השכלה גבוהה, וכך רמת הלימודים הייתה גבוהה ביותר. בוגרי בית-הספר התקבלו לגימנסיה הרוסית ללא בחינות כניסה.

ככל שיראה מוזר לגבי התקופה ההיא, התקיימו בבית-הספר חוגים שונים. החוג לבלט והתעמלות התנהל ע"י גרמני גוי שנקלט בקהילה. הוא היה איש מקסים וכל הילדים אהבו אותו והשתתפו ברצון בחוגים, כמו כן, הוא אירגן מקהלה.

בל"ג בעומר היו מארגנים פיקניקים לשדות מנצ'וריה ואין מילים בפי לתאר את היופי של השדות האלה: ים של פרחים בכל הצבעים!

ספריית בית-הספר בשפות הרוסית והאידיש שירתה את כל הקהילה. בחגים, כמו פורים, תנוכה ואחרים, היה ועד ההורים מארגן חגיגות ותלמידי בית-הספר השתתפו בהצגות.

ימי החורף היו קצרים מאוד וב-4 אחרי הצהריים הייתה המשפחה מתאספת מסביב לסאמובר ומאפים ביתיים.

הילדים היו מכינים שיעורים, אמא הייתה עוסקה

בעבודות-יד, ואבא בקריאת ספרים. בערבים הייתה כל המשפחה מתאספת על יד השולחן, ואבא היה קורא לנו סיפורים באידיש: שלום-עליכם, מנדלי - מוכר-ספרים וכן הלאה...

הרשו לי לחזור למסילת הברזל. אינני מתכוונת כאן לעמוד על המאפיינים הכלכליים והאחרים של מסילת הברזל, אלא לספר על החשיבות של תחנת הרכבת במנצ'וריה בחיי תושביה.

תחנת הרכבת הייתה מקום משיכה לטיולים, אתר פגישות וביילוי זמן. הרכבות, שהגיעו מרוסיה, הביאו עימן תיירים, פליטים ואנשי עסקים. המפגש עימם עורר עניין והתרגשות רבה בקרב התושבים המקומיים. אחדים מאלו שבאו נשאו במנצ'וריה ורובם המשיכו את דרכם למרכז סין, ארה"ב וחלק מהיהודים לפלשתינה.

בלבן של רבות מבנות מנצ'וריה קיננה התקווה לפגוש חתן. כילדה, הזדמן לי פעם אחת להיכנס לתא המחלקה הראשונה של הרכבת ועד היום הזה אני זוכרת את מושבי הקטיפה האדומים, השטיח המפואר על הרצפה ונברשות הבדולח.

הכניסה שלי לרכבת התרחשה באירוע מאוד מיוחד, כאשר הנהלת מסילת הברזל העניקה כרטיס חינם ליהודי זקן בן תשעים, כדי לבקר את בנו החולה ברוסיה.

בקרבת תחנת הרכבת נבנה אולם תיאטרון, ושם התרחשו חיי התרבות של העיירה. הופיעו שם לקרות תיאטרון, בלט ואופרה מחרבין.

אולם תיאטרון נוסף היה בגן הציבורי. בזיכרונותי שמור לגן זה מקום מיוחד.

בגן זה היו קייטנות הקיץ לילדים ובערבים רקדו על רחבת הריקודים ואלס, פולקה, קראקוביאק ויותר מאוחר פוקסטרוט לצלילי תזמורת כלי הנשיפה.

עד היום לא ברור לי, מדוע הקימו במרכזו של הגן דגם של מגדל אייפל בגובה של 15 מטר ומזרקת נחושת בדמותו של דינוזאוס.

רוב היהודים במנצ'וריה ואבי ביניהם, עסקו במסחר פרוות שיצרו מחיות שנדדו בערבות מונגוליה ויערות חנגן.

פעמיים בשנה - בחורף ובקיץ - היה אבא שלי שוכר בעלי עגלות סינים ומונגולים, מעמיס על העגלות קמח, תבואות, שיעורים, עגלות אלו היו נודדות למעמקי מונגוליה ואזורים פנויים במנצ'וריה והיו חוזרות עמוסות בפרוות. הפרוות שהגיעו היו פרוות של זאבים, שועלים, סנאים וכו'.

את הפרוות ייבשו על מסגרות עץ, מיינו ואח"כ שלחו לאירופה ואמריקה.

בתור ילדים חגגנו שובה של כל שיירה עמוסת פרוות, שהייתה מגיעה לחצר שלנו.

בחצר הייתה רפת פרות, לול, גן-ירק ופינת שעשועים לילדים. באמצע החצר היה מרתף,

שימש לקירור מזון בקיץ. זה היה מבנה מתחת האדמה, ובחורף מילאו אותו בבלוקים של קרח, שנחצבו מהאגם המקומי וכל הקיץ הוא שימש כמקרר. בחצר הייתה גם באר מים; המים הגיעו אל האינסטלציה של הבית מהבאר בעזרת משאבה ידנית. אבל רובה של החצר הייתה משטח לפריקת סחורות ומחסנים. תארו לעצמכם שיירה ארוכה של עגלות רתומות לסוסים וגמלים נכנסת לחצר, ואת הפליאה והתדהמה שלנו למראה המונגולים שנהגו בהן, שהגיעו לעתים קרובות מלווים בנשותיהם וילדיהם. התעניינות רבה עוררו נשות המונגולים, שהיו עמוסות עדיים כבדים מכסף ומטבעות. בעונה מוצלחת היה אבא מחלק לנו, הילדים, מטבעות כסף מונגוליים.

אבי היה בעל מכונת אמריקאית, "צ'נדלר", ומכונת זו הייתה בין המכונות הבודדות שהיו במנצ'וריה. לאחר תקופת מנצ'וריה חיפשתי תמיד מכונת מדגם "צ'נדלר", אבל עד היום הזה לא פגשתי. שני אנשים היו צריכים להתניע את המכונת; הנהג לחץ על הגז וה"עוזר" סובב את המנואלה וכשהמכונת היתה מתחילה סוף-סוף לנוסע, היה נשמע רעש אימים.

פעמים מספר לקח אותנו אבא לנסיעה במכונת ליישובים מונגוליים קרובים. רעש המכונת המתקרבת היה מבריא את ילדי המונגולים, שהיו נסים בצעקות "שטן".

המונגולים הצטיינו בהכנסת אורחים. היו מזמינים אותנו לאהלה, שהיה עשוי מצמר, וכיבדו אותנו בתה מונגולי חריף, שנמזג לספלים שטוחים מעץ.

הנסיעות לאזורים המרוחקים של מונגוליה היו כרוכות בסכנה רבה. כנופיות שודדים סיניים חמושים בנשק (לכנופיות קראו "חונחוז") היו מתנפלים על השיירות ושודדים אותן נוסח "המערב הפרוע" ולעתים הסתיים השוד גם ברצח.

זכור לי מקרה מעניין, שלילד יהודי בן 10-11 נתנו למכור בשוק סוס שדודו. הילד נתפס ונשלח למאסר של 10 שנים. כשהוא השתחרר בגיל 20 מהמאסר, נמסר לטיפולו של אבי. כמוכן, הוא לא התאים לחיים נורמלים ולא השתלב בחיי היום-יום. מעניין לציין שבכלא הצליח ללמוד אספרנטו, בגלל שספרים אחרים לא היו.

בשנת 1929 הרוסים כבשו חלק ממונגוליה. אותו זמן אבא היה עם שיירה באזור, אסרו את אבא, הכניסו אותו לכלא מונגולי, החרים את הסחורה והכסף. אחרי ששחררו אותו מהכלא, קשה היה להכיר בן-אדם שבור זה.

לא כל היהודים במנצ'וריה עסקו במסחר פרוות. לאחדים מהם היו בתי-חרושת לעיבוד פרוות והם תפרו מעילים לאוכלוסייה המקומית.

כמו כן, היו יהודים בעלי תנויות במרכז

המסחרי, שהיה בעצם רחוב אחד ונקרא על שם פושקין (פושקינסקאיהאוליצה). היו חנויות למכשירי כתיבה וספרים, נעליים, בדים, גלנטריה ואחרים. חלקן היו שייכות ליהודים וחלקן לסינים.

אחרים היו בעלי מקצוע: חייט, סנדלר, אופה, בעל עגלה ואחרים. מול הבית שלנו גר חייט יהודי (זה לא היה פייר קארדן!), הוא עשה תיקונים, ובאידיש קראו לו "לאטוטניק" מלשון לאטס - טלאים. לחייט היו 10 ילדים, שמונה מהם נפטרו ממחלות ומגפות, אשתו יצאה מדעתה והוא נשאר עם שני ילדים חסר-אונים. אמי לקחה את הילד הקטן בן-8 אלינו, והוא גדל אצלנו.

בשנת 1933-4 מכרו הרוסים את מסילת הברזל לסינים והציעו לכל מי שרוצה לחזור לרוסיה. לחייט הזה הייתה משפחה ברוסיה, והוא החליט להתאחד עם משפחתו.

הפרידה מהילד הזה הייתה קשה מאוד וכפי שקרה לרבים אחרים - נעלמו עקבותיו, כאילו האדמה בלעה אותו.

מחובתי להגיד כמה מילים על הסינים שבסביבתנו הקרובה. היו אלה אנשים נחמדים, טובי לב, שלקחו חלק בחיי היהודים. הסוחרים, שאיתם עבדו ההורים שלנו, היו אנשים סולידריים ומכובדים. כל העסקאות נגמרו בלחיצת יד ומושגים כמו שטר או צ'ק לא היו קיימים.

אגב, לכל הסוחרים הסיניים קראו בשם משפחתם, בתוספת התואר "מיסטר", מיסטר וואן, מיסטר ליאן, מיסטר פאור.

הדוור, מיסטר מה, היה מנפנף במכתב עוד ברחוב לפני היכנסו לביתנו. כמובן, שקיבל כוס תה וניהל שיחה מעניינת.

המורה לשפה הסינית בתיכון היה אדם רך וטוב. עד היום אני נזכרת בו ברחמים גדולים, איך תלמידי הפרחחים הרוסיים היו מתעללים בו.

ואחרון אחרון חביב - הסיני שגר בחרבין שלנו, שקראנו לו בשם "איוון". הוא היה בן בית ומילא תפקידים רבים. הוא היה אחראי על המחסנים, על החרב, שאב מים מהבאר שבתוך החרב. הוא היה זה, שליווה אותי ואת אחי הקטן לביה"ס - יד ביד.

בחזרה מבית הספר היה נכנס אתנו לתיאטרון סיני. דרך אגב, תיאטרון זה פעל מבוקר עד ערב ללא הפסקה. את מסירותו למשפחתנו קשה לתאר. כשאחי הגדול נסע ללמוד אחרי התיכון בבלגיה, היה חלומו של איוון לבקר אותו שם.

חיים תוססים אלו נמשכו עד הכיבוש של מנצ'וריה על ידי היפאנים. היהודים התחילו להתפזר בין ערי סין הגדולות ומשפחתנו עברה לחרבין.

אחרי התלבטויות רבות שוב אני מוצאת את עצמי בדרך לחרבין, הטיסה בחברת אל-על נותנת לכולנו הרגשה מסוימת של "בית" עד לנחיתה בבייג'ינג.

מאד חששתי מן הנחיתה בבייג'ינג בשדה התעופה הענק עם אלפי האנשים שכל השלטים כתובים סינית, והנה, הפתעה - כנראה לקראת האולימפיאדה ב-2008 סין כבר ערוכה. השילוט הברור, הנקי, השיש האין סופי, בכל פינה. בלי הרבה מאמצים, אנו מגיעים לאולם הטיסות הפנימיות שגם הוא שינה את פניו מלפני שנתיים הטיסה יוצאת בדיוק מפתיע. כעבור שעה וחצי אנו נוחתים בחרבין (בדרך עולים בזכרוננו הטיסות התכופות שלי בין אודסה לקייב בתנאים אחרים לגמרי).

קבלת הפנים של סין מבטיחה! אך ההפתעה הגדולה ביותר מחכה לנו בחרבין. היינו מבין הנוסעים הבודדים שהגענו עם מטען. מהר מאוד מתפזרים הנוסעים האחרים ואותנו מקבלת קבוצה של אנשי אקדמיה ללימודי יהדות, כולם מכרינו הותיקים ואולי לא לפי המנהג הסיני הנשיקות עפות לכל עבר. הכל מאורגן ואנו נכנסים למיניבוס. מארחינו ללא סוף מדברים בטלפונים ניידים בקול רם שלא מבייש את הישראלים.

אנו בדרך משדה התעופה לחרבין לאורך "כביש הסרגל", לא כמו בעמק יזרעאל אלא ממש באורך של 30 ק"מ, אחרי כ-40 דקות אנחנו בחרבין. כבר מחשיך, מפתיע לראות את חרבין מוארת בשלל אורות בתים ומחלפים חדשים עד עצירתנו מלון שנגרילה. לקראתנו יוצאים שאר מכרינו הסיניים, לנו, לנשים שבחבורה מוגשים זרי פרחים ענקיים! ממש לא צפוי!

אוספים את הדרכונים, משחררים אותנו מן המטען ומזמינים אותנו לארוחת ערב סינית מסוגנת, וזאת היתה יריית הפתיחה. במשך ששת ימי שהותנו בחרבין ליוו אותנו מארחינו, האכילו אותנו בכל המסעדות היוקרתיות ביותר בעיר, היו מוכנים לשמוע ולמלא אחר כל בקשותינו.

אך לגביי האירוע החשוב היה ביקור בבית הכנסת "החדש" והמחודש שהפך למוזיאון ובו מספר רב של צילומים ותמונות של יהודי חרבין. אנו גאים שיש בחרבין בניין ועליו מתנוסס מגן דוד אך אין זה אותו בית הכנסת הזכור לי מילדותי בו התפללו הורי וסבתי מצד אימי. אין זכר לארון הקודש ולבמה המרכזית, אני מבינה שהשחזור נעשה על פי שרטוטים מדויקים אך היכן אותה רוח של קדושה שאפפה אותנו בכניסה למבנה

הזה פעם?! נעלמה גם החרב שהיתה כל כך חשובה ואהובה לנו הילדים. הכל נעשה בטעם רב. היום כל יהודי שמזדמן לחרבין יוכל לראות את החיים היהודיים שהיו קיימים במשך כ-60 שנה אי שם בעיר הנידחת בסין הענקית, שיהודיה הטביעו בה את חותמם על התפתחותה. את פעילותה של הקהילה, ניתן לראות בעיר גם בזכות השלטים שנקבעו על הבניינים בהם שכנו מוסדות ציבור יהודיים בעברית אנגלית וסינית.

בשעות הפנויות המעטות שהיו לנו ניסינו למצות את המראות בחרבין. הקניונים המפוארים והמחירים הגבוהים. נאנגן נובו - גורוד שהפך למרכז העיר עם בניינים ענקיים ומפוארים. לא חסכנו כוחותינו וטיפסנו לקומה 8 ללא מעלית כדי לבקר בדירה של תושבת המקום באחד הפרברים בעיר. מה שבולט בכל מקום הוא הסדר והניקיון, אפילו חדר המדרגות של בניין אי שם בשכונה מרוחקת.

הכל מסודר, דלתות הכניסה מקושטות בניירות צבעוניים ונראה שבכל שולט סדר, אמנם כנראה "מלמעלה" אבל לרווחת התושבים....

יום ההתכנסות וההרצאות היה מכובד מאוד וגדוש אך הצלחנו לעמוד בלוח הזמנים, להבנתנו, האקדמיה היתה צריכה להראות את כוחה ופעילותה שנעשית בצורה מאוד מיוחדת ומכובדת, איני יודעת מה עוד אפשר לספר על יהודי חרבין שלא סופר, אך תמיד מעניין להיפגש ולהחליף דעות....

בית הקברות היהודי היחיד בסין היה ערוך לקראת ביקורינו. ת. קאופמן טרח ועבר על יד המצבות הרבות ואמר קדיש. הפתיעה אותנו הכניסה עם מגן הדוד הענק העשוי שיש שחור ומבנה קטן יותר אך תואם לבית הכנסת "החדש" בעיר.

הסינים לא רק ניקו את בית הקברות אלא גם הניחו שבילים, הרימו ותיקנו חלק מן המצבות בלי לפגוע בכתוב עליהן.

מארחינו טרחו להצמיד לנו רכב ועברנו את כל רחובות בפריסטאן "דאו לי" וניסינו לחפש בניינים מהעבר שהולכים ומתמעטים ובמקומם צומחים בניינים רבי קומות.

על הרבה דברים ניתן עוד לספר כי הכל היה מעניין ומפתיע אך ההרגשה עימה חזרתי היא - חרבין הישנה, אותה הכרנו הולכת ונעלמת והופכת לעיר סינית ענקית ויפה אבל לא תשוב להיות שלנו....

יצחק דשינסקי חוגג עשור לעלייתו ארצה ולבסוף עושה את מה שהוא הכי אוהב לעשות

לפני עשר שנים, כשהוא חגג את יום הולדתו ה-70, יצחק דשינסקי מצא את עצמו בנהרייה, עיר שעד כה מעולם לא שמע עליה. מסעו החל כחמש שנים מוקדם יותר בעיר הסיבירית שנקראת אירקוטסק, שהייתה ביתו של יצחק במשך 30 שנה. לפני הגעתו לאירקוטסק, חייו היו לא מבוססים, לא בטוחים ומסוכנים. אפילו לפני לידתו, עוד כשהוריו וולף ואירנה שנישאו זמן קצר קודם לכן, חצו את הגבול ממזרח רוסיה לעיירה קטנה בשם חיילאר בסין - שבאותה תקופה לא הזדקקו לאישור מיוחד בכדי לחצות. המהומות שהתחוללו ברוסיה, שרק זמן קצר קודם לכן הפכה לברית המועצות, הביאו עימם אלימות וחוסר ביטחון לרחובות. הארגונים ה"לבנים" לא איבדו תקווה לגרש את "האדומים" שאיימו להרוס את דרך החיים הפיאודלית שלהם, לגזול את הזכויות שלהם ולהשאיר אותם חשופים לרחמי האיכרים שאותם דיכאו זמן רב. כשהם לוקחים עליהם רק מה שהם מסוגלים לסחוב, הזוג הצעיר הסתנן מעבר לגבול למצוא מקלט במקום הראשון שהסכנות העומים שלהם יכלו להרשות לעצמם. הם שמעו שיש עבודות זמינות לאילו המחפשים עבודה, ולמרבית מזלם גילו כי יש אמת בשמועה. וולף מצא עבודה במפעל נקניקים ובקושי הרוויח מספיק כסף כדי לשלם שכר דירה ולהאכיל את שניהם. אך כשהמפעל גדל, גם משכורתו של וולף גדלה, וב-1926 נולד להם תינוק, יצחק, שנולד כבר לבית אמיד יחסית שם הם גרו במשך שמונה שנים ללא בעיות. בשנתו השמינית, החלו נודויו של יצחק. אימו נפטרה זמן קצר לאחר יום הולדתו. הוא זוכר את אותה תקופה כענן קר - נדמה לו שכל אותו זמן הוא רעד. וולף ניסה להחזיק בעבודתו ולתפקד גם כאב וגם כאם ליצחק, אבל הוא הלך ונשחק מאבל. הוא מצא משפחה אומנת שלקחה את יצחק אליה וטיפלה בו. הם היו אנשים טובים, יצחק זוכר, ואביו ביקר אותו מפעם לפעם. בבית הספר שמושתת על חינוך צרפתי, למד יצחק צרפתית ואנגלית וגם את כל הנושאים הכלליים שנדרשו לבחינות הבגרות. בבית שבו גר היה רדיו, דבר שהיה נדיר באותה תקופה, וכך גילה יצחק את ה-BBC. יצחק הקשיב בלהט לכל מילה - ושמע דברים שמעולם לא שמע בתחנות רדיו רוסיות. אביו התחתן שנית לרוקחת - ויחד הם פתחו חנות צנועה לצמחי מרפא. יצחק הסתדר טוב עם

ואיתו גם הקור, אך מעט העוברים ושבים שאליהם ניגש בבקשה שיעזרו לו למצוא את דרכו לא יכלו או לא רצו לעזור.

הוא נע במעלה ומורד רחוב אחר רחוב, כשהוא מסתכל בתקווה לישועה על שמות הרחובות, עד שלבסוף מצא את הבית. עיף, תשוש ורעב הוא גרר עצמו לכניסה ודפק על הדלת. הדלת נפתחה על ידי דודתו שבקושי זכר, והיא מיד חיבקה אותו, כשדמעות של הבעת תודה הציפו את עיניו. החלום על קריירה בצילום נעלמה יחד החרמת עם תיק העבודות שלו, ולכן הוא הסתפק בדבר השני בסדר העדיפויות שלו, ונרשם באוניברסיטה המקומית ללימודי הנדסה כימית. כשהוא נאחז ברדיו הנייד שלו, שבאופן קבוע היה מכוונן על תחנת BBC. חדשות על מה שקורה מחוץ לבריה"מ היו מצונזרות באופן קשה, והיו דומות למה שהוא שמע בחשאי, שלעיתים קרובות היו לא מדויקות. אך למרות זאת תחנת הרדיו של מוסקבה הביאה את החדשות הטובות ביותר: הקמת מדינת ישראל. בקרב הפזורה היהודית באירטוסק זו הייתה ידיעה מדהימה ומרגשת מאין כמוה. באותו הזמן לא הייתה קהילה בקרב האוכלוסייה היהודית הקטנה.

דת לא הייתה גורם מאחד. רוב היהודים היו צעירים ורוחניים ממשפחותיהם שחגגו את הטקסים והחגים בסתר. החדשות על כך, שבאו מערוצים רשמיים היו דלות מאוד, אבל ה-BBC - על אף שלעיתים קרובות היה משובש על ידי הרשויות המקומיות - עזר לו לקבל תמונה כללית על המצב, שאותה העביר הלאה ליהודים אחרים שהוא ידע שאפשר לסמוך עליהם. התעודה שלו בהנדסה כימית השיגה לו עבודה, ואט אט, לאורך השנים הוא נשא אישה, שני ילדים, בית ועל ידי שימוש בשיטה הנפוצה אך לא רשמית של עסקאות חליפין - רכש גם טלוויזיה. עבודתו של יצחק במפעל היצור הייתה קשה, מלוכלכת ומסוכנת - לא בגלל המוצרים שהמפעל ייצר, אלא בגלל שהתחזקה הייתה מרושלת, התעלמו מהוראות בטיחות וזלזלו בסטנדרטים בטיחותיים. הרבה מעמיתיו של יצחק לעבודה נפצעו, ויצחק החליט שהגיע הזמן לעזוב.

הוא הפך להיות בנאי: שעות ארוכות, עבודה קשה אך פחות מסוכנת. וכך נכנס יצחק לשגרה שהאכילה את משפחתו, נתנה השכלה לילדיו והבטיחה פנסיה, אבל כל

אימו החורגת והיא תמיד נתנה לו להרגיש רצוי בביתם החדש. לאחר שסיים את בית הספר ללא כל הכשרה מיוחדת, עסק יצחק בעבודות מזדמנות כפועל עד שהאנגלית המושלמת שבפיו השיגה לו עבודה בחברת האחים וורנר, שזמן קצר לפני כן פתחו את הסניף שלהם בסין. יצחק רכש מצלמה ישנה במצב טוב והחל לצלם, בתקווה קלושה להישאר בוורנר ולהיכנס לעסקי הקולנוע. זה היה רעיון טוב, אבל המליצו לו בעדינות ללמוד את אומנות הצילום ברצינות ולהירשם לאוניברסיטה מכובדת עם פקולטת אומנות טובה. תיק העבודות של יצחק היה מספיק טוב, והוא התקבל ללימודים. אך כל אוניברסיטה דרשה תשלום דמי רישום, ואף אוניברסיטה קרובה לא כללה מחלקת צילום. הוא היה מאוכזב. "ובכן", אמר אביו לאחר דיון ארוך בנושא, "יש לך דרכון רוסי. הרוחות נרגעו עתה באיחוד הסובייטי והחינוך שם הוא בחינם". יצחק יותר לא ראה את אביו, למרות שאימו החורגת חיה חיים ארוכים והם שמרו על קשר. בגבול הרוסי, השומרים הסתכלו עליו בחשדנות, אבל הדרכון שבידו היה בר-תוקף וללא ספק שלו. הם לקחו את הדרכון ונתנו לו חתיכת דף שהיוותה אישור שהייה לשלושה חודשים שיש לחדשו בתחנת משטרה. אולר הכיס שלו הוחרם, (הוא הוכרז כנשק מסוכן) כמו גם ספרון תפילה עברי רוסי. יצחק חשד כי ספר התפילה הוחרם כי אף אחד מהם לא יכול לקרוא אותו. הוא מחה על ההחרמה, לא רק בגלל שזו הייתה מתנה מאביו, אלא בגלל שבעמוד הראשון בספר הייתה רשימה של שמות וכתובות של קרובי וחברי משפחה ישנים שאולי יוכלו לעזור לו, אבל הכי מכאיב היה כשהמשטרה החרימה את תיק העבודות של תמונות שנבחרו בקפידה, שהיו אמורות להיות כרטיס הכניסה שלו לבית הספר לאומנויות. נאמר לו שהוא יוכל לקבל אותן בחזרה, על ידי פנייה למשרד לענייני פנים במוסקבה.

שהוא חסר כל מה שיכול לעזור לו, אסף יצחק את ערימת הבגדים הפזורה שלו והחל דרכו אל תחנת הרכבת. הכתובת היחידה שזכר הייתה של אחות אמו. היא גרה באירטוסק, במרחק של כמעט 1000 מיילים ממנו. תחנת הרכבת של אירטוסק הייתה לא מסבירת פנים יותר מחציית הגבול. הייתה לו את הכתובת, אך לא היה לו מושג היכן היא נמצאת. כשהגיע לשם, הלילה החל לרדת

אותו זמן הייתה בו תחושה משונה של אי-סיפוק. כל השנים בהם האזין לחדשות עולמיות גרמו לו לחשוב על אופקים רחבים יותר. ילדיו (בנו ובתו) סיימו את לימודיהם, עבדו, נישאו והפכו בעצמם להורים. יצחק הגיע לגיל פרישה. ערב אחד, כשהוא מדבר עם בנו, ולדימיר, הוא הביע את אי-הסיפוק שיש בו כלפי המצב הנוכחי. גם ולדימיר היה חסר מנוחה וחיפש למצוא לילדיו מקום אחר.

רעיון משונה עלה בראשו של יצחק: "אתה יודע שהסוכנות היהודית פתחה משרד באזור?" אך בנו לא ידע. הוא שמע רק פיטות מידע ממה שאביו הצליח לאסוף. הם הלכו אל המשרד. הכול נשמע טוב, אך מאוד מוזר. כל כך רחוק, כל כך מסוכן.

בתו כבר הייתה נשואה עם תינוק, ולא הייתה מעוניינת בתכניות שלהם. אשתו של יצחק, המרוחקת, אך עדיין חברותית, החליטה שהיא נשארת ברוסיה.

לאחר שנחשף למידע, לעיתים גם למידע לא מובן ולא ברור, זה קרה. תיקים ומזוודות, ההורים, שלושה ילדים וסבא כווננו לדירה בקומה העליונה ליד הים בנהרייה. שניים מהילדים היו בגיל בית ספר, ואחד עדיין בגן. ההורים נכחו בשיעורים וחיפשו עבודה. יצחק עשה את הקניות, שמר על הבית, ניסה לבשל, שמר על הילדים ובעיקר הרגיש

מאוד אבוד.

היו הרבה דוברי רוסית באזור, אך הוא לא הרגיש כאילו הוא מתחבר עם המבוגרים. הוא התחיל ללמוד עברית, אך ראשית נכדיו, ולאחר מכן בנו וכלתו עקפו אותו במהירות כזו עד שבמהרה הוא הרים ידיים.

מקור הנחמה של יצחק הייתה הספרייה המקומית, שהציעה מבחר גדול של ספרים באנגלית ועיתון יומי: The Jerusalem Post, שהוא קרא בו כל מילה בשקיקה. הוא גם פגש בחלק מהקהילה הדוברת אנגלית ושמח על כך שיכל לדבר - לפחות עם הקבוצה בביטחון. אחד המגזינים שעל המדף בספרייה היה the Bulletin, כתב עת בשפה הרוסית המנוהל על ידי יהודים רוסים שנולדו בסין.

יצחק קפץ על ההזדמנות לחפש אחר חברים ועמיתים ישנים. העיתון פורסם גם בשפה האנגלית, ויצחק היה מוטרד מאוד כשראה שבמהדורה האנגלית יש המון שגיאות בתרגום ופרשנות שגויה, ולכן הוא התנדב לתקן אותן. יצחק קיבל מחברו מכונת כתיבה ישנה של רמינגטון. עכשיו הוא היה על הסוס. תרגומו מרוסית לאנגלית ולהפך במהרה הפכו לתו התקן של העיתון, ושמו הופיע על דפי העיתון.

לאחר זמן מה, קיבל יצחק מכונת כתיבה

רוסית חדשה, ודחה את הצעת בנו ללמוד להשתמש במעבד תמלילים. חדרו הקטנטן הלך והתמלא בתיקים וערימות של ניירת שהוא צריך לתרגם. אבל בחדר הייתה לחות ויצחק חשש לספריו, לכן הוא עבר לדירת חדר בבניין חדש לעולים חדשים. עתה הוא עובד יותר שעות מאי פעם עבור העיתון.

קיר שלם בדירתו ועליו מדפים, היכן שגאוותו מתבטאת על ידי 24 כרכים עצומים של אנציקלופדיה ברוסית (שתפסו מקום יקר במזוודות המשפחה כשעלו ארצה, אך לא יכלו להישאר מאחור). ספרים הם אהבתו הגדולה של יצחק. שטח הרצפה מוגבל לשני מטרים. ספרים מכסים את השולחן וצריך לפנותם מהכיסא היחידי שישנו כשמגיע אורח ולשים אותם מתחת למיטה: נושאי הספרים שלו הם היסטוריה, ביוגרפיות, אסטרטגיות צבאיות, מדעי המדינה. חלקם מתנות, חלקם יד שנייה, וחלקם קנויים.

הפנסיה הרוסית של יצחק מגיעה אל בתו, שהוא עדיין מקווה שהיא תגיע לביקור, אך דרישותיו החומריות מעטות מאוד. יש לו נוף לים, מילונים, לקסיקונים למילים נרדפות ומילונים למילים בעלות משמעות הפוכה - כל אילו בהישג יד.

הוא מתקרב ליום הולדתו ה-80, וממשיך לעבוד כרגיל.

IEA Israel - East Asia Students Association

● בתאריך 5/2/06 התקיים באוניברסיטת תל אביב - קמפוס ברושים, ערב ראש השנה הסיני. באירוע השתתפו למעלה מ-170 איש ביניהם השגריר הסיני ואשתו, שגרירת ישראל בסין לשעבר הגברת אורה נמיר, דיפלומטים סינים, יו"ר אגודת ידידות ישראל-סין מר תדי קאופמן, רקטור אוניברסיטת תל אביב דני לווינת, ראש החוג ללימודי מזרח אסיה פרופסור מאיר שחר, פרופסור אהרון שי, ד"ר אסף גולדשמידט, מרצים בחוג ללימודי מזרח אסיה באוניברסיטת תל אביב, ד"ר ג'אנג פינג וצוות המורים לסינית, סטודנטים סיניים, אנשי עסקים בעלי קשרי מסחר עם סין, סטודנטים מאוניברסיטת תל אביב הלומדים את השפה הסינית, עיתונאים סינים ועוד

מוזמנים רבים. ● הערב נפתח בהתנסות קליגרפיה וביקור בתערוכת קליגרפיה שהוצגה לראשונה לקראת אירוע זה ע"י קמפוס ברושים. כמו כן, האורחים התנסו בתרגול צ'י קונג וצפו בסרט העוסק בראש השנה הסיני (באדיבות שגרירות סין בישראל). ● הערב האומנותי כלל מופעי מחול ומוזיקה: אשת השגריר הסיני בריקוד מניפות, שני ריקודים של להקת המחול של השגרירות הסינית, הרקדנית הסינית המפורסמת מתכנית הטלוויזיה בערוץ השני "נולד לרקוד" - ז'אנג ז'אן אי, כנרית סינית וזמרת סינית - שתיקה סטודנטיות באוניברסיטת תל אביב. ● כפי שהנכם יודעים, לימודי השפה הסינית עוררו בי את הרצון ליזום פרויקט

ידידות אשר מצד אחד יקדם את יכולותינו הוורבאליות בשפה הסינית, ומצד שני יקדם את הידידות שבין סינים לישראלים. הפקת האירוע הייתה חלק מאותו פרויקט. ברצוני להביע את תודתי הרבה לאגודת ידידות ישראל-סין על העזרה, ההכוונה והסיוע הרב שבהחלט תרמו להצלחת ערב זה. ● הפקת האירוע והצלחתו היא במידה ניכרת גם בזכותכם, וכולי תקווה שתא הסטודנטים ישראל-מזרח אסיה ימשיך לקיים פעילויות למען הסטודנטים בחוג ללימודי מזרח אסיה בעתיד. ● סרט DVD למזכרת, שהופק על ידי מר דני פריש, צאצא ליוצאת סין מטיינג'ן, אשר סוקר את האירוע והוא מוענק לכם. **ניר שאולסקי - יו"ר**

ביוגרפיית עלייה

מיכאל רינסקי, "ווסטי נדלי"

נישא, אך ב-1933 שוב נמצא במוסקבה הפעם עם רעייתו.

כאן, אבדו עקבותיו, כמו עוד מאות אלפים שנהרו אחר התעמולה הבולשביקית והגיעו בעקבותיה ל-0.0.0.

כאשר סין הכירה בברית המועצות, משפחת ורצמן סרבה לקבל אזרחות רוסית. בחרבין, סיימה סופה בית ספר תיכון ולימודי הנהלת חשבונות. אך לעבוד, לא היה צורך. היא נישאה למיכאל קרליק, אשר כבר אז היה אדם אמיד. דרכו לחרבין הייתה טובה. ב-1917, עזבה המשפחה חנות לחומרי בנין, אך בלטה מחבל אודסה, לולדיבוסטוק. שם פתח ראש המשפחה חנות לחומרי בנין, אך כעבור שנה, חלה והלך לעולמו אחרי דלקת ראות. האם לקחה על עצמה את ניהול החנות וגידול ארבעת ילדיה. עם השנים, גדלו הילדים ועזרו לה בעבודתה.

לאחר המהפכה ועם יישומה של מדיניות כלכלית חדשה (נאפ), החלו השלטונות הסובייטיים להכביד ידם על עסקים פרטיים. גריגוריי הבכור ואחריו הבן האמצעי מיכאל, חצו את הגבול לחרבין ללא היתר. כאן הם מצאו עצמם כמהגרים חסרי אזרחות. הם פתחו עסק צמאי לממכר פרוות וטכסטיל בהצלחה מרובה. כיבוש מנצ'וריה על ידי היפנים, הקמת ממשלת בובות במנצ'וריה, דחיקת ברית המועצות מחרבין וממסילת הברזל של סין המזרחית גרמו לנטישה המונית של אוכלוסייה רוסית מחרבין. אך העסק המשפחתי של האחים המשיך לשגשג. עם הזמן, נישא מיכאל לסופה לבית

לבוב, שנת 1990. כיתת עברית לילדים. יהודית בין-קרליק במרכז.

בה הלך וגדל כמו גם תפקידם בחיי היום יום של העיר. ב-1909 היו 12 יהודים בעלי תפקידים בעירייה מתוך 40 איש.

משפחת ורצמן הגיעה לחרבין ב-1910. כמו רוב יהודי העיר, עסקו גם הם במסחר. הבת סופה הייתה אז בת שלוש.

כאשר פרצה המהפכה הרוסית ב-1917, הבן הבכור גריגוריי הפך לקומוניסט ונסע לחברובסק להגן על הסובייטים. ראש המשפחה יוסף, איתר אותו שם, הביאו לחרבין ומשם שלח אותו לשיקגו. נראה היה, שגריגוריי חזר לעצמו. למד הנדסת תעופה,

הכתבה "שפה - ידיד ואויב", פורסמה לפני כעשר שנים בעיתון "קולטורה" (תרבות) בהוצאה "רוסיה". הראיון נערך בשפה הרוסית בתל-אביב והיה מוקדש לשאלת הסתגלותם של העולים מברית המועצות לשעבר בישראל, בכל הקשור לזמן ומהירות רכישת השפה העברית. כאן גם באה הבהרה על ייחודיות השפה העברית, שיטות הוראה ופסיכולוגיית קליטתה. לרגע, ניתן היה לחשוב, שמראיינים מומחה לבלשנות, בדיעבד, יהודית בין-קרליק עסקה במשך 27 שנים בהוראת מתמטיקה לילדים בישראל ורק עשר שנים מאוחר יותר, התמסרה להוראת השפה העברית ליוצאי חבר העמים. יהודית רכשה את השפה בגיל תשע עם הגיעה לישראל. מעניין מאד היה לקרוא את הראיון, אך מסקן הרבה יותר סיפור משפחתה. כל אחד והעלייה שלו - כל אחד וביוגרפיית קליטה משלו...

רוסיה - סין

עוד לפני מלחמת העולם הראשונה, עזבו את האימפריה הרוסית כחמש מאות אלף יהודים, בייחוד לאחר המהפכה הרוסית הראשונה ששלה ב-1905. רוב המהגרים עשו דרכם ליבשת אמריקה שעדיין לא הייתה מיושבת. אך רבים גם ניסו לחפש את מזלם במזרח בעקבות ההקלות שניתנו על ידי השלטונות הרוסיים. משפחת ורצמן הגדולה, עשתה דרכה מחרסון לחרבין ברכבת במשך 18 יום, מקום שאוכלוסייתו הרוסית גדלה מיום ליום עם סלילת מסילת הברזל הסינית המזרחית. מספר היהודים

חרבין, שנת 1949. בית הספר היהודי "תלמוד תורה". יהודית בשורה עליונה, מימין.

תעודת תושב שהונפקה לסופיה קרליק ע"י השלטונות הסובייטיים בשנת 1946

את המכתבים עבורה בדואר. מתוך חוסר אמונה או מתוך קלות דעת, נהגה יהודית להחביא את המכתבים בבית מבלי לשלוח אותם ליעדם. האם, שמצאה באקראי את המכתבים שלא נשלחו פתחה בזעקות שבר שיהודית לא תשכח לעולם. להצדקתה ניתן לומר, שאף מכתב שנשלח לא זכה לתשובה, גם לא התקבלו אישורים למכתבים רשומים שנשלחו.

עם סיום הלימודים התיכוניים, המשיכה יהודית ללימודי הוראה במתמטיקה. עם סיום הלימודים ב-1960 נישאה לאורי ב"ן, יליד הארץ, אשר גם הוא עם גמר שרותו הצבאי סיים לימודי הוראה. הזוג הצעיר השתכן בקריית שמונה, ויהודית לימדה מתמטיקה ואורי - ביולוגיה.

בחזרה מהשבי הרוסי

ב-1962 תמה תקופת שבי של האב ומשפחתו התוודעה לקורותיו. עם הגיעו לקזחסטן, למחנה ששכן ליד קרגאנדה, הצהיר מיכאיל שיש לו נסיון עבודה כאופה, אך למעשה, לא ידע על אפיה דבר. למזלו, נמצאו לו יועצים ומיכאיל השתלם במקצועו החדש, דבר שהציל את חייו במחנה. הלחם באותם התנאים היה קרש הצלה נגד עבריינים, גנבים ואנטישימים.

רק ב-1954 עם מותו של "אבי העמים" החלו לשחרר אנשים מהמחנות. מיכאיל מצא עצמו בדז'קאזגאן, ישוב קהילתי חופשי כביכול אשר נמצא בתחום מושב שאין אפשרות לצאת ממנו. יתר על כן, היה עליו להתייצב אחת לכמה זמן במשטרה המקומית לבדיקה. בסופו של דבר, הצליחו ארגונים יהודיים, למצוא את מיכאיל קרליק, ולהעניק לו דרכון ישראלי. עם קבלת הויזה לישראל, נשלח מיכאיל ישירות לשגרירות הישראלית שם שהה מספר ימים תוך ציפיה למטוס של חברה אוסטרית. השלטונות העלו אותו למטוס שטס ישירות לוינה. וכך, ביוני

ליאונד עם אשתו ובנו וכן שתי סבתות - אמהות של סופיה ומיכאיל. האניה "אנה סלן" שטה במשך 78 ימים דרך העיר קובה ביפן, הונלולו, תעלת פנמה, נפולי באיטליה. מאיטליה "נגבה" עד בואם לחיפה.

קליטה קשה

צעדיהם של אלפי עולים שהגיעו דרך נמל חיפה באותן שנים, היו דרך "שער העליה".

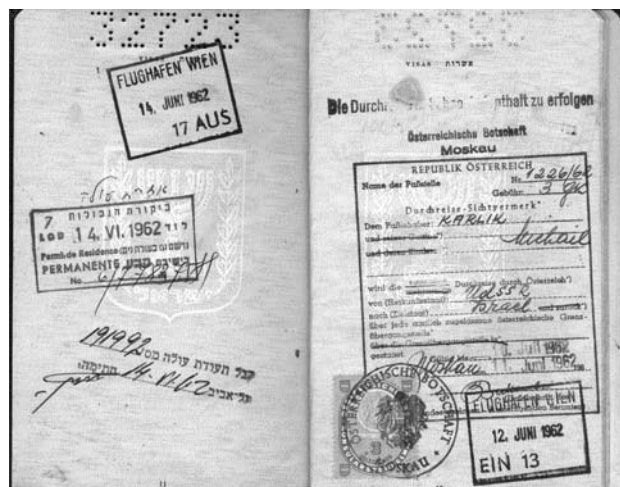
מחנה למרגלות הרי הכרמל. אהלים גדולים ומשותפים להרבה אנשים, שרותים משותפים, קושי רב בהשגת מצרכי מזון, מצעים...

לאחר שבועיים הועברו למחנה עולים "עין שמר" ליד חדרה. תנאי המחיה היו זהים. סופיה וליאונד לקחו על עצמם כל עבודה שנקרתה בדרכם, אך עבודה קבועה לא הייתה בנמצא. כלית ברירה, נאלצו סופיה וליאונד למסור את הילדים לפנימייה. במצב הקשה של אותם הזמנים, לא היה ניגוד בין ההחלטה לאידיאולוגיה הסוציאליסטית דאז. הפנימייה בירושלים, הייתה מיועדת למעשה לילדים יתומים מצרפת, רומניה ועוד. יהודית הייתה אחת הבודדות שזכתה לביקור של האם אחת לשלושה שבועות. הצעדים הראשונים היו כרוכים בקשיי שפה. סופיה שלטה ביידיש, יהודית - ידעה מעט עברית שרכשה בבית הספר היהודי בחרבין, בבית דיברו רוסית. לאט השתלטו על הקשיים. הפנימייה חנכה קודם כל את הילדים לעצמאות.

ב-1954, הגיעה האם לביקור עם ידיעה משמחת. התקבלה גלויה מרוסיה, שנשלחה מאחד המחנות לחרבין והיהודים המעטים שעוד נותרו שם, העבירו אותה לישראל. הסתבר, שמיכאיל קרליק נמצא בקרגנדה בתחילה נשלח לקולמה, אך מראהו החולני אילץ את הרוסים להעביר אותו לקרון שעשה דרכו לקזחסטן. סופיה, בעזרת תיאודור קאופמן, שעזר ככל יכולתו, עשתה מאמצים לשחרר את בעלה.

לאחר ארבע וחצי שנים בפנימייה, בגיל חמש עשרה עזבה יהודית את הפנימייה והיא עצמאית למדי.

באותו זמן, שכרה האם חדר בגבעתיים ועבדה במטבח של בית ספר. ב-1955 היא הוציאה את הבת מהפנימייה ויהודית המשיכה את לימודיה בתיכון בפתח-תקוה. סופיה נאבקה רבות לשחרור בעלה. מידי חודש, שלחה מכתבים לכרושצ'וב, בולגנין, וורושילוב. לעתים, ביקשה מיהודית לשלוח

דרכון ישראלי של מיכאיל קרליק המוחתם בחותמות בדרכו מדז'קאזגן לארץ

ורצמן ושכר את אחת הדירות היקרות בעיר בבנין שנקרא "בית אנטיספס" על שם בעל הבית היווני. ב-1940 נולדה בתם יהודית.

מיכאיל קרליק היה פעיל בח"י הקהילה היהודית בחרבין שבראשה עמד ד"ר אברהם קאופמן.

בסתיו 1945, לאחר התבוסה של יפן וכניסת הצבא האדום לחרבין, חיה משפחת קרליק במתח רב. במהרה החלו המאסרים. נאסרו לא רק אנשים שעבדו עם היפנים אלא גם חפים מפשע. ד"ר קאופמן נאסר כבר בימים הראשונים. ב-10 לאוקטובר הגיע תורו של מיכאיל קרליק. סופיה אישתו, קיבלה היתר יחיד לפגישה עם בעלה. בתמימותה ביקשה, לצרף אותה עם הבת לבעלה. למרבה המזל, לא נגעו בדירה ולא הלאימו את הרכוש. זה עזר לסופיה להחזיק מעמד במשך חמש שנים נוספות, כשהיא מוכרת לאט לאט את הדברים היקרים שנתורה בבית. כאישתו של אסיר לא יכלה להתקבל לעבודה. למעשה, מצאה עצמה כבתוך בועת אוויר. בימים הראשונים פנו אליה אלה, שמיכאיל היה חייב להם כסף. בעלי החוב נעלמו כלא היו. ידידים יהודים משכבר הימים היפנו עורף. רק נשים רוסיות, שבעליהן נאסרו עם מיכאיל חלקו עמה את דאגותיהן.

במשך שנים, חשדו סופיה ומיכאל, שאדם המקורב אליהם גרם למאסרו. הם הגיעו למסקנה זו מתוך השאלות שנשאלו בעת החקירה ומתוך התנהגותם של מספר אנשים. אך לא יכלו למצוא לכך הוכחה. סופיה נאלצה לקבל תעודת זהות סובייטית כדי לקבל כרטיסי מזון. יהודית למדה בבית הספר היהודי "תלמוד תורה" בכיתה בה היו תשעה תלמידים בלבד.

ההחלטה לעזוב את סין נפלה עם הכרזת מדינת ישראל ב-1948. השלטונות הסיניים עודדו את העזיבה.

בישראל, התגוררו קרובי משפחה עוד משנות ה-30. וכך, ב-1950 מנמל טינצזין הם עשו דרכם לעבר ישראל. יחד עם סופיה ויהודית, הפליגו אחיה הצעיר של סופיה

מתמטיקה ועברית

1962 נוסף "עולה חדש" למדינת ישראל. מיכאיל קרליק הגיע עם ריאות פגועות, מחלה אופיינית ליוצאי המחנות הסובייטיים. הוא השתכן עם סופיה רעייתו בחולון. מיכאיל עבד קשה בבית חרושת למוצרי חשמל, עבודה אחרת לא הייתה בנמצא. אמנם זה לא תאם את מצבו הבריאותי, אך העבודה הסיחה את דעתו מזיכרונות קשים ושחררה אותו ממטען נפשי קשה. בתקופה הראשונה לבואו היה מיכאיל סגור, מופנם, מיעט לשוחח. בלילות היה צועק - זוועת המחנות רדפה אחריו בחלומותיו. עם הזמן, חזר לעצמו והחל לאט לאט לספר על חייו במחנות. כאסיר פוליטי מצא עצמו בין אסירים פוליטיים שונים. ביניהם היו אנשי גנרל ולסוב, שערך בזמנו למחנה הגרמני וכן, אנשי בנדרה האוקראיניים הידועים בשנאתם ליהודים.

כאשר שוחרר ב-1954 והועבר לשוב הקהילתי ללא יכולת לצאת ממנו, נאמר לו מפורשות "דע, בכל מקרה תמיד נמצא אותך, כפי שמצאנו את טרוצקי". למזלו, בגלל מצבו הבריאותי עבד שם בבניין כמשגיח ולא כפועל מהשורה. אך העובדים, היו אנשי המחנות של אתמול, כפופים להשגחה, ועליהם היה עליו לתת את הדין. מחלת הריאות הקשה גרמה למוות ב-1970. לאחר מות בעלה, עברה סופיה להתגורר עם משפחת הבת יהודית, ובשנת 1998 בגיל 91 הלכה לעולמה.

לאחר חמש שנות הוראה בקרית-שמונה, אורי ויהודית עברו לאשדוד ושם עסקו בהוראת מתמטיקה וביולוגיה. עם הזמן, התמנה אורי בין למנהל בית ספר. יהודית המשיכה במלאכת ההוראה ותקופה מסוימת שימשה כממלאת מקום של מנהל בית ספר. לאחר מספר שנים, עברו להתגורר ברחובות שם המשיכו בעבודת הוראה. עם השנים גדלה המשפחה ועתה מנתה שתי בנות ובן. היה צורך להעניק תשומת לב לילדים. יהודית פרשה מעבודתה ב-1988 לאחר 27 שנות עבודה בהוראה (זכות המורים לצאת לגמלאות היא לאחר 25 שנות עבודה). אורי יצא לגמלאות ב-2002, בגיל 65.

חוסר המעש, הטריד את יהודית. בשנת 1990, היא נענתה למודעה בעתון הקוראת למורים לצאת לשליחויות קצרות בברית המועצות ללמד עברית. היה צורך לעבור מבחן בידיעת השפה. בראש הוועדה עמד מיכאל גלעד, ציוניסט מושבע, אסיר לשעבר במחנות גרמניים. דרך אגב, משעלה לישראל וסיפר שבמחנות ספג 81 מלקות שוט, איש לא האמין לו.

מששאל את יהודית על רצונה לנסוע לרוסיה, סיפרה לו על אביה, והוסיפה שעבודה למטרת קליטת יהודי רוסיה בישראל היא תשובתה למדינה שגרמה לאביה 17 שנים של ייסורים ומוות טרם עת.

שנת 2001. נציגת הסוכנות יהודית בין-קרליק (שנייה מימין) עם קבוצת מורי עברית מדרום אוקראינה בעת ביקורם באשוויץ.

אנשים ממקומות שונים ברוסיה עם תעודות שהעלו ספקות, אך הם נבדקו בקפדנות. היא מסרבת לקבל את המשפט מתוך "סינדיקט" על "ארגון מחתרתי למחצה של ברית אחים סגורה..."

יתכן וזה היה במוסקבה, אך בשום פנים ואופן לא במקומות בהם עבדה יהודית, היא מעולם לא הסתירה מאיש את העובדה כי היא עובדת בסוכנות. נכון, ננקטו צעדי זהירות במידה מסוימת, אך הם עומדים בסתירה מוחלטת לתיאור שמוסרת המחברת.

כמורה בעלת נסיון יש לה דעה משלה על "רפורמה בחנוך". בעקרון היא בעד התחדשות. אך לא באותה הצורה בה הדבר נעשה. קיצוצים במערכת החינוך נעשים לא לפי רמת המורים. אלא, על פי שקולים שונים. כמו אותם מורים-עולים, שרמתם עולה על מורים ותיקים, אך אותם ניתן לפטר בשקט, ללא רעש, והם יישארו ללא פנסיה, ללא עבודה וללא תקווה.

יש לתת עדיפות ראשונה לילדים - תכניות למודים, תרבות, חינוך. ירידה ברמת הלימודים בעשור האחרון, נגרמה לדברי יהודית בין בעקבות שינויים ברמות אוכלוסייה. ילדי העשירים לומדים בבתי ספר לאליטות, מחזיקים מורים פרטיים. היא מטילה ספק באפשרות להעלות את רמת הלימודים לכל שכבות האוכלוסייה ולדאוג לכולם לארוחה חמה. בינתיים, אלו רק הצהרות, כך היא אומרת.

לאחר הפסקת עבודתה בסוכנות ויציאת אורי לגימלאות, הם מעניקים מזמנם לשתי בנותיהם, לבן ולנכדים. יהודית עוזרת בהוצאה לאור של "בולטין" באיגוד יוצאי סין. דרך חייהם של משפחות קרליק וורצמן, כמו מאות אלפי משפחות יהודיות אחרות במאה העשרים, כולל העולים שהגיעו לארץ עם קום המדינה, לא הייתה קלה. ואם נחשוב, שההורים כמעט ולא תרמו להקמת מדינת ישראל, אין ספק, שיהודית תרמה את חלקה לעתיד מדינת היהודים.

(תרגום מרוסית לעברית ע"י יהודית סנדל)

"אם כך, ענה גלעד, אני דורש שתיסעי לרוסיה".

יהודית משוכנעת, שכל אחד משלושים איש שהיה בקבוצת הנוסעים לרוסיה, נסע כמוה, מתוך אהבת הארץ, ולא מתוך שיקול כלכלי. למעשה, מוכנים היו לנסוע גם כמתנדבים. לאחר חוגי הכנה, באפריל 1990 הציעו ליהודית לנסוע לברובידג'אן, אך על פי המלצתו של גלעד היא נשלחה ללבוב. כאן התקבלה בחמימות על ידי הקהילה היהודית. באותה שנה, מספר היהודים החפצים בעלייה הלך וגדל. הפחד מפני פוגרומים חוזרים ואנטישמיות, הגבירו את רצונם של יהודי אוקראינה המערבית לעלות לישראל.

מספר הנרשמים ללימודים היה כה גדול, שנאלצו לעבוד במשך שלושה חודשים מהבוקר עד הערב ללא הפסקה.

לאחר לבוב, נשלחה לטלין, מינסק, באקו... מעתה הכינה מורים מקומיים ללמד עברית לאלו העומדים לעלות לישראל. בין השנים 1990 עד 2001 נדדה יהודית בין שרידי האימפריה הרוסית הקורסת, תורמת את חלקה ללא לאות להכנה לקראת העלייה של כמיליון יהודים.

שלוש פעמים נשלחה לאודסה, ב-1991, 1995 ובין 1999 ל-2000. בפעם האחרונה, כשליחת חינוך הסוכנות באודסה היא נדדה בכל דרום אוקראינה ומולדבה.

סכום הראיין

לקראת סיום הראיין, ניצלתי את ההזדמנות לשמוע מיהודית תשובות לשאלות אקטואליות הקשורות לעבודתה. הבאתי לפניו ציטוט מתוך "רומן-קומי" "סינדיקט", העוסק בעבודתה של הסוכנות במוסקבה

ושנכתב על ידי אחת העובדות בשם דינה רובין: "את מי הם סוחבים לארץ?... איזה קשר יש לאנשים אלו לישראל?... - הכוונה ל"יהודים מתחזים", כפי שהם מוזכרים ברומן. נכון, אומרת יהודית, היו ויש תקלות, אך הם במסגרת חוק השבות. נכון, הגיעו למרכז

מסיבת סיום 21 ביולי 2006

1. משמאל לימין: תמרה רוזנסקי, אתי אמיר, יהודית ביין, ד"ר סבינה ברור, אלה אלון-גולדרייך, רגינה אולמרט, לאה ליברמן, רשא קאופמן, אורה נמיר.
יושבות: סביטלנה, מתורגמנית אי, ואן בי אלמנתו של ישראל אפשטיין.
2. משמאל לימין: פרופ' לי שו סיו (גרישה), יוסי קליין, יאנה ליברמן, יוסף קרוזיצ', לב טויטמן, גרי ברובינסקי, מר צווי, תדי קאופמן, עמרם אולמרט, ערן רוזן, עקיבא אושרוביץ' ואריה שרון, יושבים: ד"ר אביגדור שחן ופרופ' דן בן-כנען

ביקורת ספרים

מאת מרטין ב'הובסקי-בייטס

תושבים ותיקים בטיינטסין זכרו ודאי את משפחת אפסטיין. בילדותי, הכרתי את הסופר בשם איזי או איז'ה (קיצור באידיש לשמו ישראל) ואני ממשיך להשתמש בשם איזי למרות שחברים רבים מעדיפים לקרוא לו אפי. הורי הסופר, לזר וסוניה, היו מנהיגים פעילים בקרב הקהילה היהודית בטיינטסין החל מ-1920 עד שעזבו את סין לאחר הפלישה היפנית ב-1937. לזר היה ממיסדי המועדון היהודי "קונסט" והנשיא הראשון שלו, בעוד שסוניה תמיד ידעה מי בקהילה זקוק לעזרה, ולרוב הצליחה למצוא משהו שיעזור. הם היו סוציאליסטים ואידישיסטים. בוולנה, מתחילת המאה העשרים, היה לזר פעיל בבונד (האיגוד הכללי של פועלים יהודים ברוסיה, בפולניה ובלטביה). שניהם נכלאו בבתי סוהר צאריים בשל פעילויותיהם המהפכניות. לאחר הגירתם מסין לארה"ב ב-1938, הם המשיכו בניסיונותיהם לעזור ליהודי אירופה המזרחית במשך השואה ולאחר מכן. בת משפחתו היחידה של לזר ששרדה את השואה בפולין, היתה אחייניתו בָּבָה (עכשיו גב' לי לבנטל), ואחרי מלחמת העולם השנייה הם עזרו לה להגר לארה"ב. בָּבָה היא זו שעודדה אותי לכתוב את הסקירה הזו.

איזי נולד בוורשא ב-1915 ונפטר בבייג'ין ב-2005. הוא גר בטיינטסין מ-1920 עד 1937. חברי הגלות היהודית המזרח-אירופאית בטיינטסין, כמו שאר התושבים הלבנים, גרו בזכות מיוחדת שבה שלטו החוקים הבריטיים, הצרפתיים, האיטלקים, הבלגים או היפנים. לרוב לא דיברנו סינית, והקשרים שלנו עם הסינים היו בדרך כלל מוגבלים לקשר עם עובדים, משרתים או לעתים נדירות חבר ללימודים בבית הספר. השפה המסחרית והחברתית של רוב היהודים בטיינטסין היתה רוסית ולא האידיש האהובה על הוריו של איזי, וכך קרה שאיזי למד לדבר, לקרוא ולכתוב רוסית בבית. השכלתו הרשמית בבית הספר האמריקני בטיינטסין, היתה בשפה האנגלית, שהיתה השפה השלטת בקרב קבוצת הזרים בטיינטסין. הוא כתב "יכולתי לזהות את כל מדינות ארה"ב מהצורות הלא-מסומנות במשחק-הרכבה, ולדקלם את שמות הנשיאים האמריקניים לפי סדר וגם להפך, אבל לא ידעתי כלום על הפרובינציות או השושלות הסיניות. אבל המציאות הסינית התחילה להשפיע עלי, לא ממה שקראתי, אלא מעדות ישירה".

בגיעו לגיל 12, התחיל איזי להיות מודע

לפליטים שניסו להיכנס לטיינטסין עקב שטפונות, רעב, ומלחמות מקומיות. חוויה בלתי נשכחת היתה לו כשראה במו עיניו ילד סיני בן 12 שקפא למוות תוך ניסיון למצוא מקלט בפתח של בית. איזי היה גם מודע לחוסר שוויון מול הסינים בטיינטסין שהיו כאזרחים מדרגה שנייה בארצם הם. הוא מספר שהצטרף למאמץ הלא-מוצלח לפתוח את הספרייה הציבורית בקונסציה הבריטית לקוראים סיניים. הוא העריץ את הניסיונות של האיחוד הגואמינדנגי/קומוניסטי של 1925 להמשיך ולגמור את המהפכה הסינית של סין-יטסין מ-1911. הוא נדהם מהאלימות שפרצה כששנג-קאי-שק יצא נגד התומכים הקודמים שלו ב-1927. איזי חלק את הזעם והתסכול של רוב הסינים ורבים אחרים בעקבות הפלישה היפנית לפרובינציות הצפון-מזרחיות של סין, שהיפנים קראו להן בשם החדש "מנז'וגאו" בהתחלת שנות השלושים. עודדו הקומוניסטים את הממשלה של שנג-קאי-שק להצטרף אליהם בהתנגדות ליפנים, וזה מצא חן בעיני פשוטי העם הסיניים ובעיני איזי.

כשהגיע לגיל 16, מצא איזי עבודה במערכת עיתון הטיימס של בייג'ין ובמערכת העיתון המקומי טיינטסין. הוא שימש בתפקידים שונים, ביניהם הדפסה, הגהה, כתיבת כותרות וכתיבה על נושאים מקומיים. מעת לעת הוא כתב את מאמר המערכת בזמן שהעורך נעדר. לצד זה הוא גם הספיק לכתוב מאמרים נגד היפנים ובעד הקומוניסטים למען העיתונאות הליברלית והקיצונית מחוץ לסין, בכינוי ספרותי "קריספיאן קורקורן". לבסוף הוא פוטר מהטיימס של בייג'ין וטיינטסין כשמישהו ראה בכיסו עיתון קומוניסטי אמריקני. יותר מאוחר הוא החל לעבוד בעיתון הקרוניקל של בייג'ין, אבל פוטר גם משם בגלל שהמציא את הכותרת "שו-טי נהרג שוב" עבור מאמר שנשלח על ידי הגואמינדנג על המוות בקרב המזויף של המנהיג הצבאי הקומוניסטי.

ב-1934, התחתן איזי עם אחותי, עדית ב'הובסקי, ובפעם הראשונה פגשתי את הרעינות והכתבות שלו. בדירתם ראיתי שני מגזינים שעבורם איזי כתב מאמרים בשמות "דמוקרטיה" ו"קול סיני". בספרו הוא מספר על כך שמצא מקלט זמני למספר חברים קומוניסטים סינים של אדגר סנו שנמלטו מבייג'ין לאחר שהיפנים כבשו את העיר בחודש יולי 1937. אחד מהם, וונג-

שי-ינג, חבר ותיק במחלת הקומוניסטית שפעלה בשטחים בשליטת הגואמינדנג, נשאר לזמן קצר בדירת הורי. באותה עת אמי ואני היינו בחופש בביידיאהיה, ואבי היה בנסיעה לצורך עסקים בארה"ב. לא התייעצו עם הורי, וכשנודע לאמי על כך, היא היתה מודאגת ומוטרדת.

חלק גדול מהספר של איזי מתרכז במלחמה הסינית-יפנית וחלקו של איזי בכתיבה על המלחמה הזאת. אחרי שהיפנים כבשו את טיינטסין, החל איזי בסדרה של הרפתקאות, כולל בריחה מטיינטסין לקינגדאו ואחר כך לננג'ונג. ככתב של היוניטד פרס הוא דווח מהמקום על הקרבות הקצרים, ותגובת התושבים כשהחילים היפנים המצויידים היטב כבשו את רוב הערים על חוף סין ומספר ערים במרכז. הוא גם דווח מהמקום על הניצחון הראשון של הסינים במלחמה הזאת בטאירג'ואנג ליד ווהן.

בנמל הדרומי קנטון, הכיר איזי את סונג-צ'ינג-לינג, אלמנתו של סון-יט-סון, מייסד הרפובליקה הסינית. כשיוניטד פרס החליט שאין כבר צורך בעבודתו של איזי לאחר פלישת קנטון, סונג-צ'ינג-לינג עזרה לו למצוא עבודה כעורך עיתון בהונג-קונג. לאחר שנה הצטרף איזי לאשתו, עדית, בצ'ונגקינג, הבירה הסינית בזמן המלחמה, הנמצאת במרכז. שם הוא עבד כעורך ופרשן ברשת רדיו XGOY. יותר מאוחר, הוא חזר להונג-קונג.

אחרי התקפת פרל הרבור וכיבוש הונג-קונג (שבאותו זמן היתה קולוניה בריטית) בידי היפנים, הבין איזי שהכתבות שלו יסכנו אותו. הוא שאל זהות מזויפת ונכלא יחד עם כל הבריטים והאמריקנים. הבריחה שלו ושל אלסי פיירפסקס-חולמלי, שנכלאה איתו, ושל אחרי מכן הפכה להיות אשתו השנייה, היתה בעזרת לוחמים ומבריחים שהשתייכו למחתרת הקומוניסטית. לאחר הרפתקאות רבות, הם הגיעו לצ'ונגקינג. בדרך הוא ראה ודווח על מה שהתרחש באזורים שבשליטת הקומוניסטים מאחורי הקוויים היפנים, שבהם מלחמת גרילה העסיקה חלק גדול מהצבא היפני. אין פלא שכמה ממנהיגי הצבא האמריקני חשבו שהקומוניסטים עזרו הרבה יותר במלחמה מאשר הנציונלים של שנג קאי-שק. בינתיים, הפסקת האש בין הקומוניסטים הסינים והגואמינדנג של שנג קאי-שק התפרקה. לעומת זאת, בעזרת לחץ אמריקני, ב-1944 הורידו הגואמינדנג את ההסגר לזמן מה, וזו היתה הזדמנות

חדשות מסן פרנציסקו מאת ג. כצף

ב-30 ליולי, ערכה האגודה למזרח הרחוק, סניף סן פרנציסקו, ארוחת צהרים חגיגית במסעדה סינית "פקין" הפופולרית בקרב חברי האגודה. הארוחה הוקדשה לפתיחת בחירות חדשות של הנהלת האגודה. על פי בקשת כלל חברי האגודה, יישארו חברי הנהלה הישנים גם לתקופה כהונת נוספת בשנת 2006/2007.

הנשיא, י. קאופמן, הודיע לנוכחים על הישגיה של האגודה במשך השנה שחלפה והודה לחברים על מאמציהם ושיתוף פעולה. הוא גם בירך את גוטיה כצף על סיום חוק לימודיה של נכדתה, אליסון, בבית ספר גבוה אקדמאי עברי ואשר קיבלה מכתבי קבלה מארבע אוניברסיטאות אמריניות. זה לא מכבר היא חזרה מביקורה השני בישראל.

הודות לפעילותו הנמרצת, הצליח י. קאופמן לגייס תמיכה כספית של מקרות שונים למען ארגוננו ואיגוד יוצאי סין בישראל. דבר זה ראוי לשבח, במיוחד בתקופה קריטית זו. ג. כצף הודתה לנשיא בשם חברי ארגוננו. הנשיא ורעייתו, אולגה זכו למחיות כפיים ממושכות מקהל הנאספים. מוקד הנאומים והשיחות בפגישה היה מן הסתם מחמת ישראל נגד חיזבאלה.

למעצמה חשובה בעולם. הוא הסתכל על העולם הסיני שלו דרך משקפיים ורודים, והתגאה בחלקו בפרוש של תרבות סין לדוברי אנגלית ברחבי העולם. בספר כלולים גם שחרורו ושיקומו של איזי לאחר המהפכה התרבותית, מספר טיולים לטיבט, ומותה של אלסי מסרטן ב-1984. באותה שנה הוזמן איזי להצטרף לקונגרס הפוליטי המייצג של העם הסיני, ולאחר זאת הוא היה אחד מהמאתיים שמונו לוועדה הקבועה בקונגרס.

בפרק האחרון בספר, "תפילת ערב", הוא כותב: "אינני מסוגל לדמיין דבר משמעותי יותר מאשר להתבונן ולהשתתף במהפכה של העם הסיני... בתהליך זה, כמו בכל דבר, היו שמחות, כאבים, וצרות. אף על פי כן, הדרך הכללית היתה בכיוון חיובי, ותרמה להתקדמות לאומית ובינלאומית".

אני מאמין שהכרחי לאדם שמתעניין בחקר התפתחות הרוח הלאומית הסינית והממשלה הסינית המודרנית מראשית שנות השלושים, לקרוא את הספר הזה. הסופר מבטא את הדעות של הממשלה הסינית, וצובע תמונה שמראה את החוויה הסינית מצד שונה מזה שמוצג לנו במערב בדרך כלל.

לאחר שעזבתי את סין ב-1937, ביקרתי שם רק פעם אחת, בשנת 2000. התרשמתי. אפילו הקולים הכי עניים היו לבושים בצורה הולמת, והביוב הפתוח בטיינטיסין היה מכוסה. אפשר עכשיו לראות עד למטה בנהר ההאי-הי, נהר שפעם היה חום מבוץ ומזוהם. הייתי פחות מרוצה מזה שמסעדת "Kentucky Fried Chicken" אמריקנית עמדה במקום שבו היה המסעדה היהודית-רוסית "ויקטוריה" האהובה עלי בילדותי. נהנינו מהביקור שלנו בבייג'ינג אצל איזי ואשתו השלישית המאוד נחמדה, וונבי. היה אז קרוב לפסח, והבאנו איתנו את ההגדה האהובה עלינו של יהדות מתחדשת, והיא מצאה חן בעיניו. שוחחנו בין השאר על השתתפותו בקהילת בייג'ינג. מלבד מספר צילומים משפחתיים, הספר בעיקרו מגולל את תולדות התפתחות סין ולא את חייו הפרטיים של איזי.

Martin Bihovsky-Bates

Wabash Ave 411

Buffalo, New York, USA

14217-2207

Tel: 716-877-7696

My China Eye, Memoirs of a Jew and Journalist

By Israel Epstein, 2005

אפשר לקנות את הספר אצל:

China Books and Periodicals

Long River Press

Swift Ave 360

South San Francisco, CA 94080 USA

\$24.95

358 דפי

לעיתונאים לבקר באזורים בסביבות ינאן שהקומוניסטים הקפידו עליהם. שם, החבר הוותיק מצבא "הדרך השמינית" שליווה את העיתונאים בסירורם לבסיס הנגד-יפני בשנג'י-סויוואן, שמטרתו היה להעיד ולדווח על מלחמת הגרילה, היה אותו וונג-שי-ינג שהתחבא בדירתנו בטיינטיסין ב-1937. איזי ושאר העיתונאים התרשמו מחוויה זאת. הם נפגשו עם המנהיגים הקומוניסטים והתבוננו בהתקפות על מבצרים המוגנים על ידי חיילים יפנים ובובות סיניות שעזרו ליפנים.

איזי משווה את התנהגותם של הקומוניסטים עם התנהגותו של הצבא הניצוליסט של שנג קאי-שק שחיכה שאחרים יביסו את יפן, וששמרו על הנשק שהאמריקנים נתנו להם לשימוש סופי נגד הקומוניסטים. הוא התרשם במיוחד מהיחסים הטובים בין הלוחמים הקומוניסטים והתושבים באזור. היה בכך הבדל עצום מהתנהגותם של הקצינים של הגאומינדנג ושל המצביאים המקומיים.

לאחר שחזרו לש'ונג'ינג, איזי ואלסי ארגנו לעצמם ביקור בארה"ב. שם התכוון איזי לכתוב על סין בלי הצנזורה החזקה של הגאומינדנג. בתקופה זאת כתב את ספרו השני: המהפכה הלא גמורה בסין.

ב-1951 חזרו איזי ואלסי לסין. התקופה המקארטנית בארה"ב ומלחמת קוריאה השפיעו באופן קשה על חייהם, כך שהם שמחו לקבל הזמנה מסונג צ'ינג-לינג לחזור לסין ולהשתתף בהוצאת מגזין באנגלית בשם סין משתקמת שהיא הקימה. בהמשך מדבר הספר ברובו על התקופה לאחר החזרה שלו לסין ב-1951, ועד ימיו האחרונים. הוא התרשם במיוחד מהחברות בין המנהיגים הקומוניסטים והאוכלוסייה בתקופה מ-1949 ועד 1956. תיאורו מזכיר לי את מה שכתוב בהגדת פסח החדשה של "יהדות מתחדשת" שיצאה לאור בשנת 1942: "המצה נעשתה סמל שהזכיר את הימים המוקדמים שבהם לכל בן אדם היה רק מעט ולאף אחד לא היה יותר, כשהיה שוויון בין כל היהודים".

התקופה מ-1951 עד 1956 היתה גם תקופת התאוששות משנות המלחמה וגם היתה תקופת תוכנית חמש השנים הראשונה, שבה נבנה גשר מעל נהר הינגצה, רכבות הגיעו לצ'ונג'ינג, ושטחי אדמה חולקו מחדש לאיכרים. למרות שאיזי המשיך להיות תומך מושבע במפלגה ובממשלה, הפריעה לו הטרדתם של אינטלקטואלים סינים קומוניסטים ותיקים בתגובה למשהו שהם אמרו או כתבו ובספר הוא התרחק מהגזמות אלה (ראו בפרק האחרון הנקרא "תפילת ערב"). כמובן שהוא נפגע ונעלב בתקופת חמש השנים שהוא ואלסי האהובה עליו בילו בכלא בתקופת ה"מהפכה התרבותית", אך לא עלה בדעתו שלא להמשיך ולתמוך בעם הסיני ובמפלגה ובממשלה שהביאו את סין להיות מקולוניה חצויה, חסרת כוח,

לקוראינו הפותנים

בזה הרינו להביא לתשומת לב חברינו כי החל מן המהדורה הנוכחית של "בולטין" נכנסו לתוקף הכללים הבאים:

1. כל חומר הנשלח ל"בולטין" לשם פרסום חייב להיות מודפס. מאמרים ומכתבים בכתב יד לא ייתקבלו לטיפול.
2. כל מאמר-זכרון פרטי חייב להיות חתום ע"י הכותב. המאמר יפורסם ללא עריכת מערכת (כלשונו), ואין מערכת "בולטין" מקבלת על עצמה כל אחריות על תוכנו.
3. חומר שנשלח למערכת "בולטין" לא יוחזר לשולח.
4. כבעבר, שמחה מערכת "בולטין" לקבל מקוראינו מכתבים ומאמרים, ומזמינה אתכם להמשיך ולהשתתף השתתפות פעילה בחיי בטאוננו.

העורך

הגליון הבא של בולטין

מס' 390

יצא לאור בחנוכה

ב-10 בדצמבר 2006.

דומני, היה ששון יעקובי ("שש"), לידידיו הרבים) האדם הראשון אותו הכרתי במועדון בית"ר בשנחאי כאשר הגעתי לעיר מטיינטסי בדצמבר 1947 בדרכי לישראל. הציג לי אותו וובקה דיכנה אשר בתור 'ותיק' פרס עלי את חסותו: "נא להכיר, זה שש, נציג הליגה הערבית בשנחאי", והוסיף בתור הסבר: "זה כינוי ידידותי לבית"רים בני הקהילה הבגדדית בשנחאי. הוא גם הודיע שאנחנו (שש ואני) שייכים לאותה "כנופיית העתונאים". נכנסנו למזנון, הזמננו ארוחת צהרים, ונפרדנו כשני אנשים המכירים זה את זה שנים אין ספור.

לחצנו ידים וקבענו "להיפגש בקרוב במולדת". אז עוד לא ידעתי שאתקע בשנחאי לחודשים ארוכים.

בינתיים חזרו מישראל לסין אריה מרינסקי וסם מילר כדי לגייס את הנוער היהודי לשורות אצ"ל לקראת עלייתם ארצה שם כבר פרצה מלחמת הקוממיות. עברנו אימון צבאי בסיסי בפרבר צ'אפו השומם ובמועדון בית"ר ששכן במרתף של המועדון היהודי. שש הוכיח את עצמו כחייל בעל כוח סבל רב, טוב בקרב פנים אל פנים ומומחה להשלכת רימון. אחר כך נפרדנו. אני טסתי לישראל עם יחידת אצ"ל השנייה (עם נחיתה בלתי נשכחת בדמשק, בירת סוריה), והיה זה רק בפברואר 1949 כאשר נפגשנו שוב בנמל חיפה כששש עומד במדי בית"ר עם 300 בית"רים משנחאי אותם הביא ארצה יעקב ("יאנקה") ליברמן.

אחר כך, במערבולת של מלחמה ודאגות קליטה, לא ראינו איש את רעהו חודשים רבים. להפתעתי הרבה, הגיעה אלי שמועה ששש החליט להצטרף למושב שיתופי אי שם בדרום. היה קשה לי לתאר את העתונאי המבריק ואיש המטרופולין המובהק מטפל בלול או רפת, אולם באותם ימים של ניסים ונפלאות הכל היה אפשרי. שש הצליח גם בהכשרה, נבחר כמרכז הגרעין. במושב פגש ונשא לאשה את חנה, חלוצה צעירה מירושלים.

"בסדר, נתקבלת!"

לא הייתי היחידי משהתפלאתי על החלטתו של שש להפוך לחקלאי. גם ידידו הקרוב והוותיק של שש, נציג נוסף של הליגה הערבית, יוסף כהן ("Black Joe"), לא היה מרפה ממנו, כדי ש"יעזוב שטויות" ויחזור למקצועו הטבעי - עתונות. וכך קבעו הכוכבים: באחד מביקורי חג של שש וחנה בירושלים, הם התארחו אצל ידיד ותיק, ג'ורג' ליאונוב, חבר מערכת עתון "גר'וסלם פוסט". ג'ורג' סיפר לשש שבעתון יש משרה

פנוייה של עורך לילה מנוסה והציע לו לגשת הערב למערכת ולפגוש את העורך הראשי, גרשון אגרון המנוח. אגרון הסכים לקבל שש לתקופת נסיון של שבוע אחד. הנסיון הצליח ואז אגרון גילה לשש שעל פי חוקת העתון, עובד חדש צריך לעבור תקופת נסיון של חצי שנה נוספת של "מועמד למשרה קבועה" טרם המערכת תסכים לקבל אותו כעובד קבוע. לכך שש לא היה יכול הסכים. הוא אמר לאגרון כי במקרה והמערכת תסרב לקבלו, לא יוכל עוד לחזור למושב שם הוא כבר תפס עמדה חשובה, ואילו בתקופה זו שלאחר המלחמה קשה למצוא עבודה כלשהי.

אגרון חשב רגע ובסוף אמר, "בסדר, נתקבלת!"

איך לחיות? איך לחיות?

רוח ערביים קלילה נושבת בגינת בית קטנה של חנה יעקובי ברובע טלביה. חנה ואני יושבים על כוס תה ועוגה ונזכרים בימים הקשים ההם אשר במרוצת השנים הפכו לנוסטלגיה. "גרנו אז ברובע דתי של גאולה שם נולד בננו יחזקאל ("זיגי"), מספרת חנה. היינו החילוניים היחידים בסביבה והחרדים התנכלו אלינו. בוקר שבת אחד המצב הפך לבלתי נסבל. הלכנו לטייל בגינה הסמוכה. זיגי עוד היה בעגלת התינוקות. לקראתנו באה חבורת גברים חרדים. אורך שרוולי שמלתי נראה להם קצר מדי עבור בת ציון צנועה. הם הקימו שערורייה, ירקו עלי, קיללו אותי, כינו אותי בכל מילות גנאי. גם מכה קיבלתי. שש תקף את הבריונים, אך הם ברוב פחדנותם ברחו לאחד מחצרות הבית הירושלמיים הסמוכים. זיגי צרח בעגלתו. הייתי בהיסטריה. שש היה חיוור כסיד. ובאותו רגע נדרתי נדר: לעולם לא אסכים להישאר ולגור בסביבה זו של שנאה ופחד. אולם, כדי לעקור למקום טוב יותר לא היה לנו כסף.

הבנקים לא הסכימו לתת לנו הלוואה ואילו שש היה גאה מידי כדי לבקש עזרה מקרובים אשר גם הם לא היו אנשים בעלי אמצעים. אולם, כנראה, טרם אפסו ניסים ונפלאות בעיר דוד! באחת המסיבות שחברי מערכת ג'רוסלם פוסט נהגו ערוך לעתים קרובות, שאל אותי אחד מחבריו לעבודה של שש אם כבר נרשמנו למבצע בניית בית משותף למגורים אשר יזמה אגודת העתונאים הירושלמית עבור חבריה. נדהמתי. שאלתי את שש מדוע לא סיפר לי. הוא ענה שלא רצה לצער אותי בכך שלא היה לנו את הכסף להשקיע את 500 הלירות הישראליות עבור הרשמה מוקדמת שלא לאמור כולם על המשכנתא. למחרת היום

התחלתי לפעול בכל כוחי ומרצי. הלכתי לבנקים, ביקשתי עזרה מקרובי. לא בחלתי בשום עבודה ולו הכי מלוכלכת: שטפתי רצפות, בישלתי במסעדות ומזנונים, טיפלתי בקשישים, בתינוקות, וחסכתי פרוטה לפרוטה, כדי להחזיר לבנק והקרובים שלי את הלוואותיהם עד ללירה האחרונה. ורק אז נגולה אבן כבדה מלבנו. ואני יכולה לומר בפירוש שבניצחון זה למען עתידנו היתה גם תרומתי שלי!

הוי, חנה, חנה! אשת חייל, צברית ישראלית טיפוסית - אמיצה, חזקה, צנועה!

"אם אתה מזהה אותי..."

במשך השנים האחרונות התקרבנו, שש ואני, במידה רבה מאד. בחלקו היה זה בזכות העבודה המשותפת ב"בולטין" - שש היה העורך שלי במהדורה האנגלית של העתון. נהניתי מאד לעבוד תחת עתונאי מוכשר ובעל נסיון כמוהו. הוא גם לימד אותי איך מדלגים על הקושי של פיצול אופי של כתיבה עתונאית בשפה האנגלית המדוייקת והמאופקת לעומת השפה הרוסית הנוטה לפתוס ורגשנות מה. הוא היה שף-אמן במטבח המילה, ובטוחני שלא אגזים אם אומר שהיה זה שש אשר הרים את רמתו הסגנונית של "בולטין" בשפה האנגלית למידתה הנוכחית.

לא היה עובר יום מבלי שהיינו בקשר בצורה זו או אחרת - אם בטלפון, אם בדואר אלקטרוני. מידי פעם ופעם היינו אוכלים ארוחת צהריים חלבית ב"מזנון של שרה וציון" ב"בניין כלל". היה לנו גם תחביב משותף: שידורי טלוויזיה של תחרויות עולמיות של טניס. כל ימי חייו היה שש ספורטאי מתמיד ונלהב. שמר על כושרו הגופני בהליכה יום יומית ברגל למרחק של קילומטרים בדרך למועדון כושר שלו וחזרה הביתה. חברי המועדון התפעלו משריריו ואיכלו לעצמם "גוף כזה, כאשר נהיה בגילי!" ואמנם השנים הלכו ועברו - בשקט ונועם.

עד אותו בוקר כאשר צילצל טלפון על שולחן העבודה שלי. היה זה זיגי: "לאבא אירוע מוחי. אם תוכל, תבוא לבית החולים שערי צדק". רצתי מיד.

ליד מטתו עמדו חנה, זיגי, עם אשתו רונית ובתם ענבר, חביבת שש. במרקע המצגים החליקו בשקט זיגזגים ירוקים. ראשו של שש, עיניו עצומות, נח ללא נוע על הכר. ניגשתי אליו, הנחתי את כף ידו על כף ידי ואמרתי, "אם אתה מזהה אותי, לחץ את ידי". לרגע קט הרגשתי בלחיצת ידו. היא היתה עדינה וחמה.

בית הקברות היהודי בחרבין

1. בית הכנסת בבית הקברות ובו חלונות לפי הדגם של בית הכנסת הישן בחרבין
2. "מגן דוד" משיש בכניסה לבית הקברות משמאל מצבתו של הרב קיסליוב מימין מצבתו של הרב גאשקיל

שלטי זכרון על הבניינים מן העבר היהודי בחרבין

1. הגימנסיה העברית
2. בית אבות ובית תמחוי
3. בית הכנסת החדש